

Szlakami otwartych kościołów dorzecza Parsęty

Spis treści

Wstęp

Początki chrześcijaństwa na Pomorzu	2
Biskup Otton zwany Apostołem Pomorza	3
Okres Reformacji	10
Obecny stan obiektów sakralnych na obszarze opracowania	13
Wyposażenie kościołów	15

Informacja na temat szlaków

Szlak „Śladami początków chrześcijaństwa na Pomorzu Środkowym”	17
Przystanki na szlaku „Śladami początków chrześcijaństwa na Pomorzu Środkowym”	52
Szlak „Kościoły w kratę”	56
Przystanki na szlaku „Kościoły w kratę”	79
Szlak „XIX-wieczne wnętrza neostylowe”	83
Przystanki na szlaku „XIX-wieczne wnętrza neostylowe”	98
„Kościoły barokowe dorzecza Parsęty”	100

Baza noclegowa	104
-----------------------------	-----

Baza gastronomiczna	121
----------------------------------	-----

Informacja turystyczna	126
-------------------------------------	-----

■ **Początki chrześcijaństwa na Pomorzu** sięgają okresu panowania Mieszka I i jego wyprawy zakończonej zwycięską bitwą pod Cedynią (972 r.), która doprowadziła do podporządkowania Pomorza Zachodniego Polsce. Kontynuatorem polityki pierwszego polskiego chrześcijańskiego władcy był jego syn Bolesław Chrobry, który zabiegał o powołanie polskiej administracji kościelnej. Działania te zakończyły się powodzeniem i w 1000 roku powołano biskupstwo kołobrzeskie w ramach metropolii gnieźnieńskiej. Zakładano, że powołanie administracji kościelnej na Pomorzu przyczyni się do rozwoju chrześcijaństwa i na stałe zwiąże polityczne i kościelne losy Pomorza z Polską. Jednakże historia pierwszego biskupstwa okazała się bardzo krótka. Chrystianizacja ludu nie powiodła się i pierwszy biskup pomorski – Reinbern został zmuszony do opuszczenia Kołobrzegu już około 1013 roku. Niewątpliwie wpływ na upadek biskupstwa kołobrzeskiego miało niedostateczne wsparcie administracji kościelnej ze strony Bolesława Chrobrego, który w tym czasie prowadził wojnę z Niemcami (1002-1018).

Kolejną próbę chrystianizacji Pomorza podjął, w czasie swego panowania, Władysław Herman (1079-1102), książę z dynastii Piastów. Zabiegi te również zakończyły się niepowodzeniem, chociaż niektóre przekazy (niepotwierdzone źródłowo) wspominają epizod osadzenia w Białogardzie nad Parsętą polskiego biskupa o imieniu Franko („Franco, episcopus Bellegradensis”, „Bellegradensis Pontifex”).

Po ponad 100 latach (1122 r.), od założenia biskupstwa w Kołobrzegu, misji nawrócenia Pomorzan podjął się mnich hiszpański o imieniu Bernard, zwany również Hiszpanem. Przy poparciu ze strony Bolesława Krzywoustego, eremita udał się w towarzystwie przewodnika i tłumacza na Pomorze Zachodnie. Żyjąc w skrajnym ubóstwie rozpoczął pracę ewangelizacyjną wśród miejscowej ludności. Niestety, głoszone przez mnicha prawdy nie były zrozumiałe dla Pomorzan wyznających wierzenia pogańskie. Za rozpowszechnianie dogmatów chrześcijańskich został pobity przez pospólstwo Wolina. Od niechybnej śmierci uratowali go pogańscy kaptani, w obawie przed gniewem polskiego księcia.

Po nieudanej misji hiszpańskiego mnicha, Bolesław Krzywousty nie zaniechał dalszych prób nawrócenia Pomorzan. Pod patronatem papieża Kaliksta II książę zwrócił się do biskupa Bambergu – Ottona – o przeprowadzenie chrystianizacji Pomorza. Wybór niemieckiego misjonarza spowodowany był brakiem odpowiedniego autorytetu pośród polskiego duchowieństwa. Misja nawrócenia Pomorzan powiodła się.

■ **Biskup Otton zwany Apostołem Pomorza**, był postacią znaną zarówno na dworze cesarskim, gdzie przez pewien czas kierował kancelarią, jak i polskim, gdzie spędził swoją młodość. Do powodzenia jego misji przyczynił się fakt, że Pomorze wcześniej (w latach 1121-1122) znalazło się ponownie pod panowaniem polskim. Ówczesny władca Pomorza Wacław I, po złożeniu hołdu lennego zobowiązał się do przyjęcia chrześcijaństwa.

Święty Otton podjął dwie duże wyprawy misyjne. Pierwsza z nich odbyła się w latach 1124-1125 na koszt polskiego księcia, druga natomiast miała miejsce w 1128 roku i sfinansowana została ze środków diecezji bamskiej. Na pierwszą wyprawę udał się w towarzystwie benedyktynów z rodzimego Bambergu oraz liczego polskiego rycerstwa na czele z kasztelanem santockim Pawłem. Pod Stargardem nad Iną przywitał go książę Wacław, protoplasta dynastii Gryfitów. Pierwszy masowy chrzest odbył się w Pyrzycach, brał w nim udział również książę wraz z drużyną i innymi możnowładcami. W miejscowości Kamień biskup, nie napotykając żadnych trudności, również przeprowadził ceremonię chrztu. Jednakże w Wolinie, mieście o żywym kulcie pogańskiego bożka Trygława – Trzygłowa, napotkał na silny opór ze strony miejscowej ludności i został pobity. Opuścił miasto i udał się do Szczecina. Po ponad dwumiesięcznych zabiegach szczecinianie przyjęli chrzest. Postępująca chrystianizacja Pomorza doprowadziła do tego, że i wolinianie odrzucili starą wiarę i przyjęli chrzest. Pogańska świątynia została zburzona, posąg trygłowego bóstwa wykonany ze srebra wysłano do Rzymu. Działania na rzecz ewangelizacji biskup Otto przeprowadzał ponadto w wielu innych pomorskich miejscowościach m.in. w: Gardzcu na Uznamie, Lubiniu na Wolinie, Kładnej nad Regą (miejscowość o bliżej nieznanym położeniu) oraz w Kołobrzegu i Białogardzie. Następnie powrócił do Polski, a stamtąd do rodzimej Bawarii.

W trakcie pierwszej wyprawy biskup Otton, nazwany później misjonarzem Pomorza, ochrzcił 22 000 osób i założył co najmniej 11 kościołów w 8 miejscowościach: w Wolinie (pw. św. Wojciecha i Jerzego oraz św. Piotra i Michała), w Pyrzycach (pw. św. Maurycego), w Szczecinie (pw. św. Wojciecha i św. Piotra i Pawła), w Kamieniu (pw. św. Jana Chrzciciela), w Niekłodzku (pw. św. Krzyża), w Lubiniu (nieznanego tytułu), w Kołobrzegu (pw. NMP) i w Białogardzie (pw. Wszystkich Świętych). W celu utrwalenia efektów misji biskupa Ottona, uznano kościół w Wolinie pw. św. Piotra i Michała za siedzibę biskupstwa misyjnego oraz powołano dotychczasowego kapelana Wojciecha na pełnomocnika Ottona i zarazem przyszłego biskupa pomorskiego (1140-1162).

Drugą wyprawę misyjną podjął Święty Otto na wezwanie księcia pomorskiego Warcisława I, przy poparciu niemieckiego cesarza Lotara III. Podróż rozpoczęła się 14 kwietnia 1128 roku. Apostoł Pomorza udał się poprzez Magdeburg i Hobolin do Dymina. W tym czasie doszło do wojny z Polską i reaktywacji pogaństwa. Szczególnie silnie proces zaznaczył się w Szczecinie i w Wolinie, miastach zabiegających ponownie o przywrócenie niezależności od władzy książęcej. Pod osłoną wojsk pomorskich Otto doprowadził (10 czerwca 1128 r.) do chrztu możnych wielekich w mieście Uznam na wyspie Uznam. Przywrócił ponownie chrześcijaństwo w Szczecinie. Doprowadził również do pojednania Warcisława I z księciem Bolesławem Krzywoustym. Korzystając z pokoju kontynuował swoją misję. Odwiedzał grody położone w zachodniej, zaodrzańskiej części księstwa pomorskiego. Nie powiodła się misja ochrzczenia plemienia Wkrzan oraz ludności z wyspy Rugii. Zaniepokojony postępami chrystianizacyjnymi św. Ottona, cesarz Lotar zażądał zakończenia misji i natychmiastowego powrotu. Obawiał się, że doprowadzenie do ochrzczenia pozostałych Słowian, wytrąci argumenty upoważniające Niemców do prowadzenia zaborczych wojen, wzmocni księcia pomorskiego, a przez to i Bolesława Krzywoustego. Biskup Otto zakończył misję i udał się wraz z księciem Warcisławem I do Gniezna. Tam książę pomorski złożył przypuszczalnie hołd polskiemu księciu oraz uznał zwierzchnictwo arcybiskupów gnieźnieńskich nad Pomorzem.

Decyzją księcia Bolesława utworzono **biskupstwo pomorskie w Wolinie**. Otton zaaprobował dotychczasowego kapelana Wojciecha na stanowisku biskupa i zobowiązał się do uzyskania dla niego pierścienia poświęconego przez papieża. Lecz z różnych względów pierścień nie dotarł do Wojciecha do czasu śmierci św. Ottona (30 czerwca 1139 roku). Dopiero w 1140 roku ks. Wojciech z Wolina udał się do następcy Ottona, biskupa Egilberta po pierścień i inwestyturę. Z Bambergu, za radą następcy Ottona, udał się do Rzymu. Sakrę biskupią przyjął z rąk papieża Innocentego II. 14 października 1140 roku wydana została papieska bulla „Ex commissa nobis” („Z naszego powierzenia”). Określała ona granice diecezji pomorskiej, która na wschodzie rozciągała się aż do rzeki Łeby (usque ad Legam fluvium). Kościół pw. św. Wojciecha w Wolinie został katedrą. Bulla nie określała przynależności metropolitalnej biskupstwa, więc zgodnie z prawem zwyczajowym, diecezja przechodziła pod bezpośrednią władzę Stolicy Apostolskiej.

Chryścianizacja Pomorza nie spowodowała przerwania wojen prowadzonych pod pozorem nawracania pogańskich Słowian. Kolejno Niemcy

i Duńczycy prowadzili łupieżcze wyprawy. Wyniszczeniu uległy znaczne obszary kraju. Następca Wojciecha, biskup Konrad I (1162-1186) przeniósł się w 1177 roku ze zniszczonego Wolina do Kamienia Pomorskiego. Stan ten został formalnie potwierdzony w 1188 roku przez papieża Klemensa III. Dotychczasowe biskupstwo wolińskie, przyjęło nazwę biskupstwa kamieńskiego. Dzięki licznym nadaniom, diecezja mogła się intensywnie rozwijać, zaczęto wznosić liczne kaplice i kościoły. W okresie do 1300 roku wzniesiono 306 obiektów sakralnych, zaś do końca średniowiecza 1100. Od wieku XIII zaczęły powstawać parafie. W XVI wieku przeciętna parafia liczyła od 8 do 10 miejscowości i około 1000 parafian. Kolejni biskupi kamieńscy zabiegali o uzyskanie bardziej samodzielnego stanowiska w księstwie, czy wreszcie o uzyskanie członkostwa w Rzeszy. Stało się to realnym za rządów biskupa Jana III Brunonisa (1386-1394). W 1422 roku biskup Magnus (1410-1424) wyrzekł się tego stanowiska, ale już w 1436 roku biskup Zygfryd von Boock (1424-1446) uznał formalnie i faktycznie zwierzchność książąt pomorskich. Zależność ta okazała się zębna, szczególnie, kiedy doszło do przyjęcia przez panującego wiary protestanckiej.

Zabiegi o władzę w ramach księstwa szczególnie rozwinął biskup Herman von Gleichen (1254-1289), który uzyskał bardzo liczne nabytki terytorialne. Powstało dominium koszalińsko-kołobrzесьkie, zależne w całości od kolejnych biskupów, co w przyszłości stało się jednym z głównych powodów przyjęcia protestantyzmu przez książąt pomorskich. W ramach ożywionej akcji kolonizacyjnej następowało lokowanie miast. Prawa miejskie otrzymał między innymi: Kołobrzeg, Koszalin oraz Karlino.

Podstawą działalności duszpasterskiej w ramach kościoła powszechnego były i są parafie. **Początki organizacji parafialnej** na Pomorzu sięgają okresu misji św. Ottona (XII w.). Założył łącznie 14 kościołów w 12 miejscowościach. Do roku 1191 wzniesiono na Pomorzu Zachodnim 25 kościołów, a obsługiwało je 75 księży świeckich i były głównie dostępne dla ludności miejskiej. Do roku 1251 powstało dalszych 61, zaś do końca XIII wieku powstało około 306 kościołów. W latach 1302 – 1317 pojawiły się następne 102 nowe kościoły. Z końcem średniowiecza w granicach Pomorza Zachodniego było 1100 kościołów i samodzielnych kaplic, w tym około 700 kościołów parafialnych. Do 1300 roku najsilniej rozwijała się sieć kościelna na terenach na zachód od Odry. Na wschodzie rozwój dokonywał się z opóźnieniem, związane to było z wolniej postępującą akcją osiedleńczą. Fundacje kościelne skupiły się przede wszystkim w okolicach

Gryfina, Pyrzyc oraz Stargardu. A na terenie Pomorza Środkowego w pasie ciągnącym się od Kołobrzegu przez Koszalin, Sławno aż do Słupska. Związane to było z faktem, że już wcześniej istniała na tych terenach słowiańska sieć osadnicza, powstała w oparciu o urodzajne gleby. Powstające parafie w fazie początkowej charakteryzowały bardzo dużymi rozmiarami. W miarę zakładania nowych wsi i miast ulegały zmniejszaniu, by wzorem terenów nadodrzańskich osiągnąć w XVI w. wielkość, na którą składało się od 8 do 10 miejscowości. Przyjmuje się, że do około 1300 roku budowa nowej sieci parafialnej została zakończona w części zaodrzańskiej księstwa pomorskiego. W części wschodniej kościoły parafialne zakładano jeszcze w XV i XVI wieku.

W początkowym okresie chrystianizacji Pomorza główny ciężar związa-ny z budową kościołów przypadał na władzę książęcą. Z chwilą wyłonienia się w wyniku licznych nadań ziemskich warstwy możnowładców, zarówno niemieckiego, jak i rodzimego pochodzenia, przejęli oni na siebie budowanie nowych kościołów i kaplic. Miało to miejsce głównie na obszarze zakładanych przez nich nowych miast i wsi. Wznoszone świątynie służyły wszystkim mieszkańcom, a dla fundatora stanowiły wyznacznik jego pozycji społecznej. Początkowo kościoły stanowiły własność fundatora, natomiast w XIII wieku nastąpiło zniesienie prywatnej własności kościołów i zastąpiono ją prawem patronatu. Prawo to uprawniało patrona danej świątyni do przedstawiania biskupowi kandydata na stanowisko plebana ufundowanego kościoła. Mniej zamożni członkowie wspólnoty fundowali kaplice i ołtarze, które przypominały o fundatorze. Średniowieczne kościoły charakteryzowały się bardzo dużą liczbą bocznych ołtarzy, fundowanych przez liczne stowarzyszenia religijne zwane bractwami. Między XIV a XVI wiekiem na Pomorzu Zachodnim istniało 185 różnych bractw. Równoległe do budowy kościołów parafialnych wznoszono kapituły i kolegiaty. Fundowano klasztory, wspiera- no zakładanie zakonów żebraczych dominikanów i franciszkanów. Wzrastała liczba klasztorów wiejskich, reprezentowanych głównie przez cystersów. W najbliższej okolicy obszaru Dorzecza Parsęty klasztor cystersów założony został w XIII wieku w Bukowie koło Darłowa. Odegrał on niepoślednią rolę przy zasiedlaniu ziemi sławieńskiej.

Wznoszone kościoły i klasztory obok swojej funkcji sakralnej (odpra-wianie mszy świętej, udzielanie sakramentów – od początku XIII w.) pełniły również szereg innych istotnych zadań. Miały znaczący wpływ na edukację poprzez organizowanie szkół przykościelnych (Kołobrzeg, koniec poł.

XIII w). Odgrywały znaczącą rolę przy finansowaniu zakładanych gospo-darstw, uniezależniały włościan od mieszczan lub bogatych sąsiadów czy też feudalnego pana, poprzez kasy parafialne, pozostające pod zarządem wybieranej przez chłopów rady parafialnej.

Na obszarze Pomorza Środkowego w 1500 roku, w okresie największe-go rozkwitu Kościoła katolickiego funkcjonowało kilka klasztorów: klasztor Benedyktynek pw. Najświętszej Marii Panny w Kołobrzegu (założony 6 lipca 1277 roku przez biskupa Hermanna von Gleichen istniał do 1552 roku), kartuzja pod wezwaniem Pokoju Bożego (Gottesfrieden w Świdwinie za-łożona 16 października 1442 roku w pobliżu budynku sądu grodzkiego), augustianie – eremici (1356-1536) w Marientron koło Szczecinka (obecnie dzielnica Świątki). Bardzo krótko funkcjonował również klasztor Kartuzów w Karlinie ufundowany w 1394 roku, a następnie przeniesiony do Łącka. Karlino pod koniec lat 80-tych XIV wieku, w okresie pontyfikatu biskupa Filipa von Rehberga (137-1385) stało się siedzibą kolejnych biskupów kamieńskich aż do czasów Reformacji. W południowej części Pomorza Za-chodniego, już poza granicami biskupstwa kamieńskiego, funkcjonowali templariusze sprowadzeni w 1290 roku przez księcia Przemysława. Swoją siedzibę mieli w Czaplinku. Ich zadaniem była obrona północnej granicy Polski przed ekspansją brandenburską. W nadanie otrzymali ziemie położo-ne nad górną Drawą i Jeziołem Drawskim. Templariusze byli fundatorami pierwszego kościoła pw. Świętej Trójcy. Na początku XIV wieku nastąpiła kasata zakonu templariuszy i przekazanie jego dóbr joannitom. W 1407 roku zakon joannitów zmuszony był opuścić Czaplink, zakonnicy okaza-li się bowiem nielojalnymi polskimi lennikami. Na terenie Pomorza Środ-kowego w latach 1384-1455 funkcjonował w Świdwinie Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego, zwany popularnie zakonem krzyżackim.

Klasztory miały w posiadaniu liczne wsie, zakładane przez zakonników lub otrzymane od licznych darczyńców. Klasztor Benedyktynek z Kołobrze-gu posiadał 16 wsi położonych na wschód od dolnego biegu Parsęty. Do kapituły kolegiaty kołobrzesckiej należało 38 wsi położonych po obu stro-nach Parsęty na odcinku pomiędzy Karlinem a Kołobrzegiem (Białokory, Biesiekierz, Bogucino, Byszewo, Charzyno, Maszewo, Drzonowo k.Sarbi, Dygowo, Górawino, Karkowo, Karścino, Kędrzyno, Kłopotowo, Kottowo, Kozia Góra, Lubiechowo, Lulewice, Malonowo, Mołtowo, Niekłonicze, Nie-mierze, Nieżyn, Ołużna, Parsowo, Piotrowice, Pobłocie, Robuń, Rościęcino,

Siemyśl, Skoczów, Skronie, Strażnica, Stary Borek, Świecie Kołobrzeskie, Świemino, Włocławek, Ząbrowo). Z biegiem lat liczba ich stale się powiększała: Miechucino od 1314 roku, Czernin od 1319 roku, Bardy od 1332 roku, Dębogard od 1332 roku, Roścęcino, Pustawy i Niekłonice od 1308 roku. Kapituła posiadała również na własność ulicę w Kołobrzegu, nazwaną Kanoniczną.

W wielu przypadkach klasztory sprawowały patronat nad kościołami. Znany w średniowieczu, bogato uposażony klasztor premonstratensów w Białobokach koło Trzebiatowa sprawował patronat nad kościołem w Kinowie (obecnie nie istnieje), Sarbii (istniał już w 1291 roku), kaplicą w Rymaniu, wioskami tj. Leszczyn, Rzesznikowo, Jarkowo, Starnin. Klasztor Benedyktynów w [Starym] Kołobrzegu, obecnym Budzistowie, posiadał patronat nad kościołami w Mierzynie (gmina Karlino) i Świelubiu (gmina Dygowo) i najprawdopodobniej nad kościołem w Rusowie (gmina Ustronie Morskie). Cysterki z Koszalina patronowały kościołom w Dygowie (od 1276 roku, wcześniej czyniła to kapituła kołobrzaska), Kraśniku i Starych Bielicach. Do nich też należały liczne wsie leżące w granicach omawianego obszaru: Kraśnik, Laski Koszalińskie, Siemyśl, Stare Bielice. Kapituła kołobrzaska sprawowała patronat nad kościołami parafialnymi w Biesiekierzu, Charzynie, Czerninie, Dygowie, Górawinie oraz Wrzosowie. Klasztor Cystersów z Bukowa Morskiego koło Darłowa sprawował patronat nad kościołami w Parsęku i Białogórzynie.

■ Okres Reformacji

Przeciągający się kryzys w Kościele katolickim, dotknął również i teren Pomorza. Wystąpienie Marcina Lutra w 1517 r. w Wittenberdze znalazło wielu zwolenników zarówno wśród możnowładców, jak i kleru. Mnisi z klasztoru w Białobokach koło Trzebiatowa opuścili klasztor i udali się do Wittenbergi, by u boku Lutra studiować nową doktrynę teologiczną. Książę Bogusław X, chociaż nie był przychylnie nastawiony do reform, rozwiązał klasztor i przejął jego dobra w zarząd w 1522 roku. Śmierć Bogusława X w 1523 roku spowodowała, że następca biskupa Marcina von Karith (1498-1521) Erazm von Manteuffel (1521-1544) został osamotniony w swojej walce o zachowanie panowania Kościoła katolickiego. Nie podjął większych reform w biskupstwie, nie przywrócił również dyscypliny wśród podległego mu duchowieństwa.

Decyzję odnośnie przyjęcia reform luterskich odłożono do czasu sejmiku prowincjonalnego w Trzebiatowie (13 grudnia 1534 roku). Obrady sejmiku

zostały jednak przerwane, ponieważ biskup Manteuffel odrzucił przedłożony przez radców książęcych projekt reformy Kościoła pomorskiego uzgodniony z luterańskimi teologami. Decyzja spotkała się z poparciem ze strony prałatów i większości postów szlacheckich, a także miejskich, którzy w ślad za biskupem opuścili obrady.

W związku z zaistniałą sytuacją sejm nie zajął żadnego stanowiska wobec napiętych spraw religii i kościoła. Jedyne woła książąt pomorskich (Jerzego I i Barnima IX) Kościół katolicki został zdelegalizowany, przy równoczesnym ustanowieniu wyłączonej dla zreformowanego Kościoła. Nastąpiła sekularyzacja dóbr kościelnych, biskupich i klasztornych, co oznaczało kres kilkusetletniej letniej (1176-1544) historii diecezji wolińsko-kamieńskiej. Skarb książęcy przejął liczne kościelne majątki ziemskie (do czasów Reformacji aż 25% ziemi należało do Kościoła katolickiego), a w 1556 roku urząd biskupa kamieńskiego przeszedł na własność rodziny książęcej, która piastowała go do 1637 roku, traktując wyłącznie jako źródło dochodów.

■ Obecny stan obiektów sakralnych na obszarze opracowania

Na terenie gmin należących do ZMiGDP do dnia dzisiejszego zachowało się 151 kościołów i kaplic wybudowanych do 1945 roku. Spośród najstarszych, wybudowanych w okresie panowania Kościoła katolickiego, tj. do 1534 roku nadal funkcjonuje 27. Najstarszy kościół znajduje się w Budzistowie (Stary Kołobrzeg). Ufundowany został w 1222 roku przez księżną Mirosławę, matkę księcia Barnima I, a następnie przekazany klasztorowi Benedyktynów w Mogilnie. W XVII wieku kościół został przebudowany, a w dalszej swej historii wielokrotnie niszczone i odbudowywany (ostatni raz po II wojnie światowej). Jest to budowla gotycka, jednonawowa, murowana z cegły, orientowana z wyłączonym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Nawa posiada 8 m długości, 5 m szerokości i 6 metrów wysokości.

Z XIII wieku pochodzą również kościoły w Unieradzu i Niezynie wybudowane z kamienia ciosanego w stylu romańskim. Należą do licznej grupy niewielkich kościołów o powierzchni nawy nieprzekraczającej 100 m², co jest charakterystyczne dla parafialnych świątyń wiejskich. Innym przykładem XIII-wiecznego kościoła jest gotycka ceglana świątynia we wsi Wrzosowo.

Spośród 27 romańskich i gotyckich kościołów 4 pochodzą z XIII wieku, 10 z XIV wieku (w tym najbardziej okazałe: kolegiata w Kołobrzegu, kościoły Mariackie w Białogardzie i Świdwinie). Wiek XV reprezentowany jest przez 8 kościołów w Czaplunku, Czerninie, Lipiu, Łęczynie, Parnowie, Podwilczu (silnie przebudowany), Połczynie (silnie przebudowany), Świelibiu

(odbudowany pod koniec XX wieku). Cztery zachowane kościoły (w Karlinie, Sarbii, Stanominie i Świelinie) wzniesione zostały w XVI wieku. Jedynym zachowanym murem kościołem, wybudowanym w stylu późnego gotyku na początku XVII wieku jest kościół parafialny w Grzmiącej. Patronem kościoła była rodzina von Glasenapp.

Na przestrzeni wieków najczęściej do budowy kościołów stosowano drewno, łatwo dostępną glinę oraz głązy polodowcowe. Z materiałów tych, w konstrukcji szachulcowej wznoszone były liczne kościoły, dwory, zabudowania gospodarcze i chłopskie zagrody. Niestety do dzisiejszych czasów niewiele tych pięknych budowli dotrwało, ze względu na nietrwały typ konstrukcji, wymagający nieustannej konserwacji. Do czasów współczesnych zachowało się 40 kościołów szachulcowych, z tego 5 z XVI wieku, 11 z XVII, 19 z XVIII i 5 z XIX wieku.

Wśród obecnie istniejących kościołów dominują te neostylowe, wzniesione na przełomie XIX i XX wieków. Neogotyki reprezentują 42 świątynie, z tego 34 wybudowane z czerwonej cegły, 2 kamienne (Gozd i Kurowo), 5 kamienno-ceglanych i 1 ceglana otynkowana (Chmielno). Z kościołów wzniesionych w stylu neoromańskim zachowało się tylko 14, w tym 7 ceglano-kamiennych oraz 4 kamienne i 3 ceglane.

Wśród 151 zachowanych do dnia dzisiejszego kościołów tylko dwa reprezentują barok: kościół w Kiełpinie (gmina Barwice) i Rarwinie (gmina Białogard).

Styl klasycystyczny reprezentują kościoły w Gawrońcu (gmina Połczyn Zdrój) i kościół pomocniczy w Czaplunku. W przypadku 6 kościołów (Karścino, Żyletkowo, Krosino, Machiny, Piaseczno, Rzesznikowo) trudno określić styl, w jakim zostały wybudowane, gdyż wielokrotne przebudowy doprowadziły do zatarcia pierwotnych cech.

Niestety, nie wszystkie kościoły objęte są ochroną konserwatorską. Zwykle nie dotyczy ona kościołów neostylowych, mimo, że wśród nich jest wiele szczególnie cennych, z uwagi na w pełni zachowane wyposażenie z okresu wzniesienia. Brak remontów spowodował, że zachowany został nastrój XIX wiecznych wnętrz z najdrobniejszymi elementami sprzętów i detali architektonicznych. Część tych obiektów to dawne kaplice grobowe, położone na terenach parków w pobliżu zachowanych pałaców lub ich ruin. Taką rolę pełniły kościoły w Trzebiechowie, Wicewie, Krępie Koszalińskiej, Lubiechowie, Kikowie oraz Tychowie. Pomieszczenia podziemnej krypty służyły jako miejsce wiecznego spoczynku dla członków rodu. Część dawnych kaplic po-

padła w ruinę (Wojęcino – gmina Bobolice) lub staraniem właścicieli dworów jest odnawiana (Łęgi gmina Połczyn Zdrój). W przypadku dwóch dawnych kaplic w Białowasie (rodzina von Glasenapp) i w Gawrońcu (rodzina von Borck) zachowały się w podziemnych kryptach szczątki przedstawicieli rodów, najstarsze pochodzące z XVII wieku (Białowas).

■ Wyposażenie kościołów

W zdecydowanej większości kościołów, szczególnie tych najstarszych, gotyckich i romańskich nie zachowało się pierwotne wyposażenie. Zwykle w niezmiennym stanie dotrwało wyposażenie z okresu Reformacji i doby poreformacyjnej; zachował się barok reformacji i barok katolicki. W wyposażeniu świątyń przeważa barok reformacji, zarówno pod względem ilości, jak i zasięgu. Wszystkie gotyckie kościoły na terenie Pomorza przeszły dwukrotnie zmianę swojego wyposażenia. Raz w XVI – XVII podczas przystosowywania do wymogów liturgii protestanckiej, drugi raz po 1945 roku, gdy nastąpił powrót Kościoła katolickiego. Najbardziej bogate wyposażenie posiadały kościoły miejskie, kolegiata kołobrzeska czy też kościoły Mariackie w Białogardzie i Świdwinie. W wielu wypadkach wystrój uległ zniszczeniu w okresie reformacji, bądź w trakcie wielu wojen, a szczególnie w czasie wojny 30-letniej. Część sprzętów uległa ocaleniu przez fakt, że została przeniesiona do wiejskich kościołów. Rzeźby kamienne architektoniczne, licznie występujące na zachodzie Europy, na terenie Pomorza są raczej niespotykane. Występują za to bardzo często rzeźby kultowe, najczęściej krucyfiksy i Madonny z Dzieciątkiem Jezus. Pomorskie świątynie gotyckie charakteryzowały się skromnością i prostotą, budowane najczęściej na potrzeby wspólnot wiejskich pozbawione były jakichkolwiek ozdób. Są to z wyjątkami budowle jednonawowe, pozbawione wydzielonego prezbiterium. Nie są wysokie, malowniczo wtopione w krajobraz, położone w centrum wsi, na wzniesieniu, otoczone kamiennym murem oraz kępami wiekowych pomnikowych drzew (lipy). Pierwotnie wokół kościołów rozpościerały się cmentarze, obecnie często odtworzone w sposób symboliczny w formie zgromadzenia pozostałości płyt nagrobnych i żeliwnych krzyży ze stosownymi napisami umieszczonymi na gładkich narzutowych. Dzięki nim zachowana została pamięć dawnych i obecnych mieszkańców, parafian miejscowego, katolickiego, a wcześniej ewangelickiego Kościoła. Wiele z pomorskich kościołów charakteryzują przepiękne, barokowe ambony i ołtarze (Wrzosowo, Stare Dębno, Podwilcze, Łęczno).

W kościołach wzniesionych już w okresie rozkwitu religii protestanckiej

na Pomorzu wystrój był bardzo skromny, wynikało to z założeń nowej religii. Najczęściej starano się wykorzystać dawny wystrój jeszcze z czasów katolickich. Wnętrza cechowała większa surowość oraz liczne epitafia upamiętniające patronów kościoła, wykonane w kamieniu i marmurze lub na deskach, stanowiących elementy ołtarza. Obecnie dzieła te stanowią niezwykle cenne źródło informacji dla badaczy dziejów pomorskiego Kościoła.

Osobną grupę stanowią XIX-wieczne kościoły neostylowe, wniesione z elementami nawiązującymi do początków chrześcijaństwa. Te neogotyckie bądź neoromańskie budowle wzniesione zostały z lokalnych surowców – kamienia polnego – łupanego, cegły czerwonej lub z połączenia tych dwóch materiałów. Pomimo, że wśród wspomnianych kościołów występuje pewna powtarzalność wynikająca z typowości projektów, mają one wiele niepowtarzalnego uroku wynikającego z otoczenia i często kompletnie zachowanego wyposażenia. Na wyróżnienie zasługują kościoły w Chmielnie (gmina Bobolice) i w Wicewie (gmina Tychowo).

Przewodnik „**Szlakami Otwartych Kościołów**” opisuje 49 wybranych kościołów, spośród 149 istniejących obecnie. Znalazły się wśród nich zarówno najstarsze, romańskie i gotyckie, jak i malownicze wiejskie szachulcowe kościółki w kratę oraz te nie tak stare, ale o ciekawych wnętrzach przeniesionych wprost z XIX w. Zwiedzając je można poznać bardzo złożoną historię Pomorza. Zachowały się bowiem liczne ślady ze słowiańskiej przeszłości, zapisane gotykami na kamiennych, bądź drewnianych epitafiach pomorskie nazwiska patronów kościołów. Niekiedy skromne wyposażenie oraz surowość wnętrza, rekompensowana jest przez przepiękną okolicę, liczne pomnikowe drzewa i kamienne ogrodzenia otaczające świątynie posadowione w środku wsi o ponad 700-800 letniej historii. Często w pobliżu znajdują się oryginalne założenia parkowo-pałacowe bądź dworskie z zachowaną XIX-wieczną zabudową folwarczną. Równie często można spotkać egzotyczne lub pomnikowe kilkusetletnie dęby oraz buki, pod którymi według legendy odpoczywał Bolesław Krzywousty bądź święty Otton z Bambergu. Napotkać można również wielkie gązdy narzutowe, łącznie z największym na Niżu Polskim okazem w Tychowie. Każda, nawet najmniejsza osada, kryje wiele tajemnic, czekających na swojego odkrywcę. Pomorze to kraina przedziwna. Skomplikowane dzieje, liczne wojny, przynależność do różnych państw oraz ludność, która na przestrzeni dziejów zmieniła mowę ojczystą, to wszystko składa się na obecny obraz tego regionu.

SZLAKAMI OTWARTYCH KOŚCIOŁÓW

Szlak „Śladami początków chrześcijaństwa na Pomorzu Środkowym”

Szlak prowadzi przez:

- Budzistowo • Kołobrzeg • Sarbia**
- Niemierze • Nieżyn • Unieradz**
- Gościno • Pustary • Czernin**
- Dygowo • Rusowo • Parnowo**
- Cieszyn • Biesiekierz • Wrzosowo**
- Kłopotowo • Włóścibórz**
- Pobłocie Wielkie • Karlino**
- Białogard • Stanomino • Łęczno**
- Dębczyno • Rogowo • Kłępino**
- Żyletkowo • Dobrowo • Bukówko**
- Świelino • Tychowo • Wielanowo**
- Nosibądy • Grzmiąca • Barwice**
- Połczyn Zdrój • Czaplinek • Lipie**

■ **BUDZISTOWO** – Kościół pw. św. Jana Chrzyciela, kościół filialny parafii Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny, Kołobrzeg.

Kościół gotycki, powstał w 1222 r., fundacja ks. Mirosławy, remontowany w XVII w. oraz w 1758 r., 1824 r. i w 1980 r.

Na terenie obecnego Budzistowa znajdował się Stary Kołobrzeg. To tam Bolesław Chrobry w 1000 r. założył biskupstwo należące do metropolii w Gnieźnie. To miasto w pocz. XII w. zdobył Bolesław Krzywousty, o czym pisze Gall Anonim. Tutaj nauczał św. Otton z Bambergu i poświęcił nową świątynię. Śladem po dawnym mieście jest słowiańskie grodzisko średniowiecze (VII-XIII w.) i kościół św. Jana. Obecny kościół został ufundowany przez księżnę Mirosławę, matkę

księcia Barnima I i przekazany klasztorowi Benedyktynów w Mogilnie. W XVII w. został odnowiony. W 1758 r. podczas oblężenia miasta przez Rosjan został poważnie uszkodzony, lecz dzięki ofiarności społeczeństwa został ponownie odnowiony. Uległ ponownemu zniszczeniu w czasie wojen napoleońskich. Został odbudowany w 1824 r. W czasie II wojny światowej uległ nieznacznemu zniszczeniu. Mimo długoletnich starań nie został przekazany parafii. Odbudowany został przez konserwatora wojewódzkiego w latach 1959-80 i zamieniony na muzeum, w którym była stała ekspozycja „Pradzieje ziemi kołobrzesckiej”. W 1981 r. został przekazany przez władze państwowe kołobrzesckiej parafii św. Marcina. Po przystosowaniu do celów kultu, służy jej jako kościół filialny. Jest czcigodnym zabytkiem dawnej polskiej obecności na tych terenach i łącznikiem pomiędzy tamtymi czasami,

a obecną nową Polską i kościelną rzeczywistością. Kościół św. Jana Chrzyciela jest jedynym zachowanym obiektem z wczesnośredniowiecznej architektury ceglanej Starego Miasta.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: jednonawowy, murowany, tynkowany, orientowany, z wyłączonym prezbiterium zamkniętym trójbocznie, z masywnym dachem z cegły. Nawa posiada 8 m długości, 5 m szerokości i 6 m wysokości. Okna i drzwi ostrołukowe. Dach dwuspadowy, kryty dachówką. Strop płaski, belkowany, modrzewiowy. Ściana szczytowa wzmocniona, z ostrołukowymi blendami, a nad nią wieżyczka ażurowa.

Z punktu widzenia historii sztuki, obiekt reprezentuje typ kościoła o przejściowym charakterze stylistycznym (przełom stylu romańskiego i gotyckiego) i należy do dość rzadkich w Polsce budowli salowych z absydą trójboczną, krytą stożkiem.

Zabytkowe wyposażenie: Wyposażenie wnętrza jest bardzo skromne. Na wzmiankę zasługują dwa przedmioty: współczesna figura św. Jana Chrzyciela oraz fisharmonia z przełomu XIX/XX wieku.

■ **KOŁOBRZEG** – kościół parafialny miasta
Kołobrzeg, pw. Wniebowzięcia NMP

Kościół założony w XIV-XV w., bazylika konkatedralna, kolegiata.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: 5-nawowy, 5-przęsłowy, nawy boczne z emporami, oszkarpowany. Korpus nawowy przykryty wspólnym dachem. Od zachodu potężna wieża na planie prostokąta na całej szerokości fasady, zwieńczona hełmem ostrosłupowo-iglicowym z latarnią, flankowana dachami piramidalnymi. Wewnątrz wydłużone prezbiterium, zamknięte pięciobocznie, filary odchylone od pionu. Sklepienie krzyżowo-żebrowe, w bocznych nawach gwiaździste.

Zabytkowe wyposażenie: Świątynia posiada bogaty wystrój wnętrza, ocalały z pożogi wojennej dzięki przeczności pastora Hinza, który zabytkowe obiekty ruchome zdeponował w okolicznych kościołach, daleko od głównych szlaków komunikacyjnych. Są to: trzy tryptyki gotyckie z pocz. XVI w., stalle kanonickie, stalle rajców, drewniany żyrandol tzw. korona Schlieffenów z pocz. XVI w., gotycki żyrandol z brązu z XIV w., 7 obrazów z różnych wieków, chrzcielnica z brązu z XIV w., świecznik siedmioramienny z XIV, krucyfik gotycki z XIV w., liczne płyty nagrobne, także dawnych pomorskich rodów – Damitzów, Kamyków, Schlieffenów (Śliwoszków); rzeźby figuralne i inne.

■ **SARBIA** – kościół parafialny w gminie Kołobrzeg, pw. św. Jana Chrzciciela

Obecny kościół późnogotycki pochodzi z XVI w. W 1885 r. została wybudowana wieża i boczna kaplica.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół zbudowany jest z cegły i kamienia jako trzynawowy, na planie krzyża łacińskiego, z prezbiterium o zakończeniu pięciobocznym. Wieża zwieńczona spiczastym drewnianym hełmem. Sklepienie żebrowe, otwory wejściowe i okienne ostrołukowe. Nad nawami dach dwuspadowy, kryty dachówką. Mury zewnętrzne wylicowane w czasie rozbudowy w 1885 r. Zakrystia dobudowana została w 1960 r.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: gotycki krucyfiks z 2 poł. XV w.; figura Matki Boskiej i św. Jana z 2 poł. XV w. z grupy Ukrzyżowania z tuku tęczy; figura św. Marii Magdaleny z XVI w.; granitowa chrzcielnica gotycka z XIV w.; 4 lichtarze cynowe, późnorenesansowe z 1661 r.

■ **NIEMIERZE** – kościół filialny parafii Charzyno, w gminie Siemysł, pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Obecny kościół należy do najstarszych kościołów na ziemi kołobrzeskiej. Zbudowany w XIV w., był rozbudowany w XV i XVI w. W 1741 r. oraz w 1876 r. był restaurowany i odnowiony.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, murowany z cegły i kamienia polnego. Budowla jednonawowa, na planie prostokąta, z prezbiterium niewyodrębnionym zakończonym trójbocznie; oszkarpowany. Od strony zachodniej wieża dwukondygnacyjna, zakończona hełmem barokowym z ośmioboczną latarnią, zwieńczoną kulą i krzyżem, kryta blachą miedzianą. W wieży gotycki dzwon z napisem wykonanym minuskułą. Od strony poł-

dniowej dziewiętnastowieczna przybudówka ryglowa służąca za zakrycie; zasłania profilowany portal południowy. Wejście do kościoła ostrołukowe, profilowane. Okna ostrołukowe. Dach nad nawą i zakryciem dwuspadowy, kryty dachówką. Strop drewniany belkowany; chór prostokątny, wsparty na drewnianych słupach, na którym są organy.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ołtarz główny barokowy z XVIII w., ambona barokowa z 1777 r. z malowidłami 4 ewangelistów.

■ **NIĘŻYN** – kościół filialny parafii Siemysł, pw. Jana Chrzciciela

Kościół romański, pochodzi z XIII w. Wzmiankowany jest w 1269 r. Zawiera w sobie elementy pierwotnej romańskiej budowli. Był restaurowany i rozbudowany w 1600 r. staraniem Krzysztofa Manteuffla oraz w XIX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, na rzucie prostokąta, z prezbiterium niewyodrębnionym, zakończonym półkoliście. Nawa murowana z kamienia. Od strony zachodniej wieża, w dolnej kondygnacji z kamienia, w górnej konstrukcji ryglowej. Drzwi i okna prostokątne. Sklepienie eliptyczne na drewnianej konstrukcji. Dach nawy dwuspadowy, wieży namiotowy. W wieży nowy dzwon odlany w Węgrowie w 1975 r.

■ **UNIERADZ** – kościół filialny parafii Gościno, w gminie Siemysł, pw. św. Michała Aren

Obecny kościół w Unieradzu zbudowany został w XIII w. i wraz z kościołem w Budzistowie stanowi najstarszy obiekt sakralny na ziemi kołobrzeskiej. W XV lub XVI w. uległ rozbudowie przez dobudowanie wieży, romański.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Jest murowany z kamieni polnych, częściowo otynkowany, jednonawowy, na planie prostokąta z niewyodrębnionym prezbiterium zamkniętym półkoliście. Wieża drewniana, konstrukcji słupowej, odeskowana pionowo, w ostatnim czasie poddana remontowi. Strop kościoła płaski – belkowany. Chór muzyczny wsparty na drewnianych słupach. Dach dwuspadowy, kryty dachówką. Nad wieżą namiotowy, przechodzący w ostrostup, zakończony kulą i krzyżem, kryty gontem.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: witraże w oknach z herbami Mantuffłów i Stojenthinów z XVI w. Żyrandol z XIX w. mosiężny w połączeniu z majoliką.

■ **CZERNIN** – kościół pw. Wniebowzięcia NMP, w gminie DYGOWO

Obecny kościół wybudowany został w XV w. W ciągu wieków uległ zmianom. Rozbudowany w XVII w. Restaurowany w XIX w. i w 1927 r., gotyk.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Jest orientowany, gotycki, murowany z cegły, jednonawowy, na planie prostokąta, z prezbiterium niewydzielonym, zakończonym prosto. Od strony zachodniej wieża trzykondygnacyjna z portalem wejściowym uskokowym z blendami ostrołukowymi, zakończona dachem ostrołukowym, zwieńczona krzyżem. Okna i drzwi ostrołukowe. Strop drewniany, belkowy, polichromowany.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ołtarz barokowy z XVIII w. z płaskorzeźbą Ostatniej Wieczerzy, ambona z XVII w.

■ **RUSOWO** – kościół pw. MB Różańcowej, filialny parafii Ustronie Morskie, w gminie Ustronie Morskie

Gotyk, bud. XIV w., wieża dobudowana w 1684 r. przebudowany w XIX i XX w.

Świątynia usytuowana na niewielkim wzniesieniu przy zbiegu dróg, nieopodal stawku. Wzniesienie zostało usypane ręką ludzką. Być może wcześniej było tu pogańskie miejsce kultowe. Kościółek jest jedną z najstarszych świątyń chrześcijańskich na Pomorzu, dziś liczy sobie ponad 600 lat. Jest niewątpliwie cennym zabytkiem, a nawet pomnikiem

średniowiecznej architektury sakralnej. Kościółek usytuowano dokładnie na osi wschód – zachód, czyli jest on zwrócony miejscem przeznaczonym na główny ołtarz, na Jerozolimę – Grób Pański. Świątynia zgodnie ze starym zwyczajem otoczona była cmentarzem. Przez okres paru lat po wojnie przy kościele były jeszcze nagrobki. Pozostał tylko jeden, datowany na 1825 r., wykonany w formie obelisku zwieńczonego wysokim metalowym krzyżem. Kościółek, z wyjątkiem przybudówki z XIX wieku, jest średniowieczny.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Wieża i nawa są masywne, zbudowane z kamieni polnych i cegieł łączonych na zaprawę wapienną, mury częściowo zostały otynkowane. Obiekt powstał na rzucie prostokąta, jest jednonawowy z niewydzielonym prezbiterium; przyozdabiają go szkarpy (przypory). Uwagę zwraca masywna wieża przylegająca do nawy od strony zachodniej. Jej wielkość oraz liczne otwory okienne świadczą o tym, że służyła celom obronnym. Dach dwuspadowy, obecnie pokryty dachówką – karpieńką. Natomiast ostrostupowy hełm kryty jest gontem (drewnianymi klepkami). Wnętrze świątyni rozświetlają ostrostupowe okna; do środka prowadzą dwa uskokowe gotyckie portale (wejścia) od strony wieży i południowej ściany. Po wejściu do środka może zdziwić to, że nie jest sklepiony – mimo tego, że ma przypory, posiada strop drewniany.

Zabytkowe wyposażenie: Ze starego wyposażenia w świątyni do naszych czasów przetrwało niewiele. Kroniki kościelne, prowadzone tu już od 1667 roku, wymieniają m.in. misę chrzcielną, ambonę i ołtarz. Jeszcze w 1899 roku w wieży znajdował się dzwon datowany na rok 1379, prawdopodobnie został zabrany z kościoła w celu przetopienia na armaty. Szczęśliwie ocalał drugi z dzwonów – re-

nesansowy, odlany w 1592 roku, którego dźwięk jak dawniej wzywa wiernych na modlitwę. Przetwał też drewniany, wiszący świecznik wykonany w formie okręgu, na którym znajduje się dwanaście profitek na świece. Podziemia kościoła spełniały rolę miejsca grzebalnego dla dawnych właścicieli wsi. Do naszych czasów przetrwała jedna płyta nagrobna wykonana z kamienia wapiennego. Ztraciła swój pierwotny wygląd, ale nadal czytelny jest wizerunek rodziny Damitzów. Przez pewien czas po wojnie ściany zdobiły trzy stare olejne obrazy: „Chrystus na krzyżu wśród łotrów”, „Pieta” i „Grosz czynszowy”. Obecnie znajdują się w Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku.

■ **PARNOWO – kościół filialny parafii Biesiekierz, pw. Najświętszej Rodziny**

Gotyk, bud. XV w., przebud. XIX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: kościół murowany z cegły i kamieni polnych, orientowany, jednonawowy na rzucie prostokąta, z prezbiterium niewydzielonym, zamkniętym trójbocznie; oszkarpowany. Od strony zachodniej wieża o charakterze obronnym, zakończona dachem namiotowym. Obok portalu wmurowane 2 wielkie młyńskie kamienie. Dach dwuspadowy, kryty dachówką; strop drewniany, belkowy.

Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ambona barokowa XVIII w., empora organowa z XVIII w., 2 żyrandole mosiężne z XVIII w., dzwon gotycki z napisem minuskułą.

■ CIESZYN – kościół filialny parafii Biesiekierz

Gotyck, bud. XIV w., restaur. XIX w., przekazany parafii 31 XII 1973 r. w stanie bardzo dużego zniszczenia, pozostał jeszcze nieodbudowany. Odremontowana została wieża kościoła, pełniąca obecnie rolę kaplicy.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, murowany z cegły na kamiennej podmurówce, na rzucie prostokąta, nie podpiwniczony, z prezbiterium niewydzielonym zamkniętym trójbocznie. Od strony zachodniej wieża dwukondygnacyjna o charakterze obronnym z dachem namiotowym zakończonym hełmem ostrosłupowym, kulą i krzyżem.

Zabytkowy wystrój wnętrza: ołtarz i chrzcielnica, został w 1963 r. przeniesiony do kościoła parafialnego w Sianowie.

■ BIESIEKIERZ – kościół parafialny pw. Chrystusa Króla

Kościół gotycki, bud. XIV w., przebud. w 2 poł. XVII w. przebudowany został jego pierwotny gotycki styl. W połowie XIX w. dotychczasowa drewniana wieża zastąpiona została murowaną., wieża z XIX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Obecny kościół parafialny pochodzi z XIV w. W XVII w. został przebudowany i zatracił swój pierwotny gotycki styl. W połowie XIX w. dotychczasowa drewniana wieża zastąpiona została murowaną. Kościół jest orientowany, murowany z cegły, tynkowany, jednonawowy na rzucie prostokąta, z prezbiterium niewydzielonym, zamkniętym trójbocznie. Oszkarpowany, z da-

chem dwuspadowym, krytym dachówką karpiówką; strop płaski, drewniany.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: wczesnobarokowy ołtarz, pochodzący z nieistniejącego już kościoła w Kraśniku; chrzcielnica z XVII w.; fragment nastawy ołtarzowej z datą renowacji 1932 r.; dwie rzeźby barokowe; dzwon gotycki. W czasie II wojny światowej zaginęły przechowywane w kościele: średniowieczny krucyfik, poświęcana monstrancja z XV w., dzwon z XV w. odlany w Kołobrzegu.

■ WRZOSOWO – kościół parafialny, pw. Przemienienia Pańskiego

Kościół w stylu gotyckim, XIII wiek.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Obecny kościół wybudowany został w XIII w. jako gotycki, który w ciągu wieków uległ przekształceniom. Przebudowany był w XV-XVI w. i restaurowany w XIX w. Jest gotycki z tradycjami romańskimi, murowany z cegły i kamienia polnego, jednonawo-

wy, tynkowany, na rzucie prostokąta, z prezbiterium wydzielonym, zakończonym trójbocznie, oszkarpowany. Od strony północnej dobudowana zakrystia. Wieża na planie prostokąta z dwoma rzędami blend, kryta dachem siodłowym, a w niej jeden dzwon. Okna ostrołukowe, strop płaski drewniany.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ambona barokowa z figurami apostołów, chrzcielnica drewniana z 1634 r.

■ **KŁOPOTOWO** – kościół filialny parafii Wrzosowo, w gminie Dygowo, pw. św. Andrzeja, Apostoła

Obecny kościół zbudowany został w XIII w. jako gotycki, ze szcarkami z późniejszego okresu; przebudowany w okresie baroku, restaurowany w XIX w.

Po zniszczeniu wojennym przekazany został diecezji dopiero w 1973 r. i odbudowany w 1975 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, murowany z cegły i kamieni polnych, jednonawowy, na rzucie prostokąta, tynkowany, oszkarpowany z prezbiterium niewyodrębnionym zamkniętym półkoliście. Od strony zachodniej wieża prostokątna kryta dachem siodłowym. Okna zamknięte półkoliście. Wewnątrz strop drewniany, belkowy. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Zakrystia została dobudowana w 1979 r.

■ **KARLINO** – kościół parafialny, w gminie Karlino, pw. św. Michała Archanioła

Kościół, późnogotycki, został zbudowany w 1510 r. W 1685 r. poważnie uszkodzony przez pożar. W 1866 r. zostało częściowo przebudowane wnętrze.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, murowany z cegły, nieotynkowany, oszkarpowany, kryty dachówka. Drewniana więźba dachowa. Budowla halowa trójnawowa z wieżą, na planie kwadratu; prezbiterium wyodrębnione zakończone trójbocznie. Od strony północnej dobudowana do prezbiterium zakrystia na planie prostokąta. Od południa, w połowie długości kościoła, kruchta boczna na planie prostokąta. Bryła kościoła zwarta, jednokondygnacyjna. Proporcje

bryły szerokie i niskie. Dach nad nawą i wieżą dwuspadowy. Elewację zachodnią frontową stanowi trzykondygnacyjna wieża. Na osi portal. Otwory okienne i blendy zwieńczone ostrołukowo. Kondygnacje wieży oddzielają od siebie gzymsy. W części szczytowej blendy i fiale zdobią dach wieży. We wnętrzu kościoła nad częścią główną sklepienie gwiazdiste, w przedsionku głównym i w zakrystii strop płaski, belkowy.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: kilka płyt nagrobnych z XVII i XVIII w. z napisami; klasycystyczny żyrandol ze szkła kryształowego z XIX w.; dzwon z 1686 r.; karta „Złożenie Chrystusa do grobu” z 1858 r.; Obraz olejny „Modlitwa w Ogrójcu” z 1891 r.

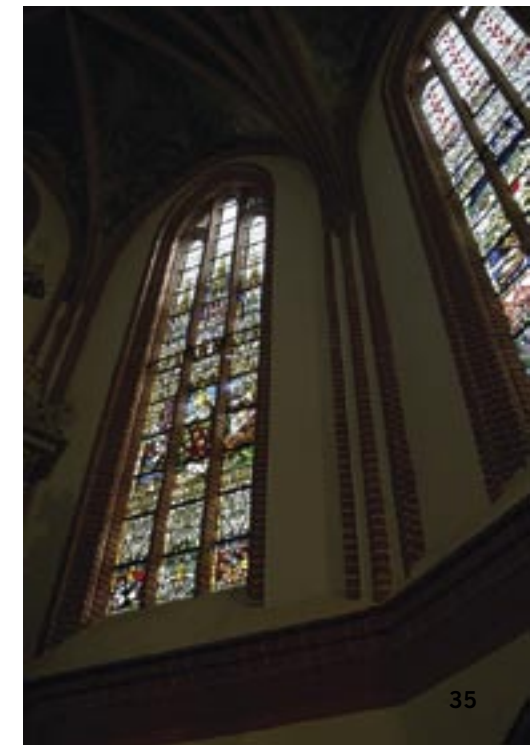
1514 i 1521 – Trójcy Świętej. Nie ominęły świątyni na przestrzeni wieków kataklizmy, które dotykały miasto. Szczególnie tragiczny dla świątyni był pożar w dniu 4 maja 1677 r., po którym zostały z niej tylko stojące mury obwodowe. Z odbudową kościoła po tym pożarze należy wiązać ponowne obniżenie wieży i nakrycie jej w 1692 r. barokowym hełmem zachowanym do naszych czasów. W latach 1836-37 odnowiono sklepienia wschodniego przęsła chóru, okna, gzymsy wieńczące i dachy. Odnowienie sklepień w zachodnich przęsłach prezbiterium, położenie nowego dachu i hełmu wieży miało miejsce w latach 1879-1880. Gruntowna restauracja w duchu neogotyckim po 1890 r., m.in. odbudowa sklepień nawy głównej i fryzów w prezbiterium, prace rekonstrukcyjne we wnętrzu, m.in. fryzu w nawie głównej w 1912 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Pierwszy kościół w Białogardzie wzmiankowany jest

■ **BIAŁOGARD** – kościół parafialny pw. Narodzenia NMP

Święty Otton z Bambergu w roku 1124 wybudował na rynku, w miejscu pogańskiego chramu kaplicę. Za czasów Bogusława VI, około 1310 r. został wybudowany okazały kościół gotycki, trzynawowy pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny. Z przełomu XV/XVI w. pochodzi szereg informacji o wikariach: z 1490 i 1495 – wikaria „Gaudamus”, z 1494 św. Anna, z 1497 i 98 – Pierwszej Mszy, 1502 – Wszystkich Aniołów, 1507 – św. Piotra i Pawła oraz Trzech Króli, z 1513 św. Gertrudy,

w 1128 r. – podczas swojej drugiej wyprawy misyjnej na Pomorze Zachodnie biskup Otton z Bambergu dotarł również do Białogardu i na podgrodzium kazał wznieść świątynię pw. Wszystkich Świętych. Obecny kościół został zbudowany w 1310 r. Jest to gotycki, trzynawowy kościół bazylikowy, który wyróżnia się najbardziej wystudiowanymi proporcjami architektonicznymi. Prezbiterium, nawa główna i boczne posiadają sklepienie gwiazdiste. Od strony zachodniej, na planie prostokąta, wznosi się czterokondygnacyjna wieża z ostrołukowym portalem o rozglifionych uskokach i ościeżach, zwieńczona hełmem barokowym.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój wnętrza stanowią: późnobarokowy ołtarz główny z ok. 1700 r., barokowy ołtarz boczny przeniesiony z rozebranej w 1956 r. kaplicy św. Piotra, barokowa ambona z połowy XVIII w., barokowe organy z 1775 r., barokowa chrzcielnica z końca XVII w., zespół rzeźb gotyckich z XV-XVI w. z niezachowanego ołtarza gotyckiego, 3 mosiężne żyrandole z XVII i XIX w. **Ołtarz główny** wykonany w stylu barokowym ok. 1700 r. Powstał najprawdopodobniej z fundacji miejscowej szlachty. Wskazują na to wyrzeźbione w dolnej partii herby rodzin von Schmeling i von Versen (lub von Hechthau – sen). Ołtarz składa się z trzykondygnacyjnego retabulum, nawiązującego bezpośrednio do form architektury barokowej, ustawionym na wtórnej prostokątnej mensie. Cztery kręcone kolumny pierwszej kondygnacji, oplecione wicią winorośli stanowią oprawę dla części centralnej i dwóch figur świętych (proroków) ustawionych na osiach skrajnych. Druga kondygnacja oddzielona od pierwszej wydatnym gzymsem, powtarza kompozycję dolnej. Kolumny tym razem proste, ujmują w centralnej części rzeźbiarską scenę „Ukrzyżowania”, po bokach na osiach dolnych kolumn figury

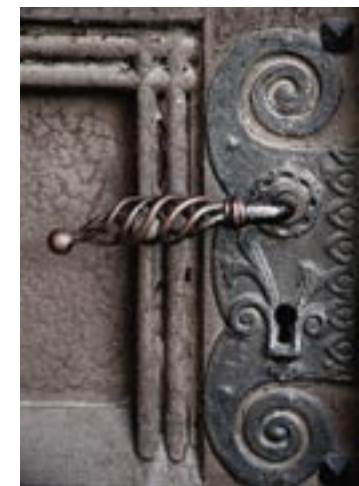

świętych. W zwieńczeniu na osi płaskorzeźba ze sceną „Opłakiwania” we wnęce nakrytej łukiem nadwieszonym, na gzymsach figury nadzorujących aniołów, wyżej rzeźba Chrystusa Zmartwychwstałego. **Ołtarz boczny** znajdujący się w nawie północnej, pochodzi z nieistniejącego obecnie kościoła pod wezwaniem św. Piotra. Powstał w 3 ćw. XVII w. W porównaniu z ołtarzem głównym zwraca uwagę jego zdecydowanie prostsza kompozycja. Obie kondygnacje retabulum ujęte są w kręcone kolumny z wyrzeźbionymi głowami cherubinów, w dolnej, pękatej części i niosące wydatne gzymsy. Dolne, większe, na konsolach z wyrzeźbionymi popiersiami dziecięcymi. Po bokach uszaki, w których centralnej części znajdują się w owalnych wieńcach głowy cherubinów, otoczone ornamentem z motywami kwiatowymi i rocaille. Reprezentuje powszechnie występujący na Pomorzu typ skromnego ołtarza wykonanego przez miejscowych snycerzy, w mniej lub bardziej udany sposób naśladujący ołtarze z dużych ośrodków snycerskich miast nadmorskich. **Ambona** nadwieszona przy północnej stronie łuku tęczowego, pochodząca z 1688 r., fundacji rodziny Batzen, silnie przebudowana i uzupełniona w partii korpusu na przelocie XIX i XX wieku. Prezentuje klasyczny typ ambony pomorskiej z przedstawieniami figur ewangelistów na korpusie, dekorowana festonami kwietnymi i wiciami suchego akantu. **Chrzcielnica** umieszczona obecnie w kruchcie. Na ośmiobocznej stopie trzon wsparty na trzech symetrycznie rozmieszczonych, lwich łapach. Czasza ośmioboczna o pokrytych bujnym ornamentem akantowym ściankach i w partii górnej ażurowe maskarony. **Organy** powstały w 1775 r., wykonane przez organomistrza Marra z Berlina. Sam instrument został zupełnie przebudowany w 1912 r. przez znany na Pomorzu warsztat B. Gruneberga. Umieszco-

ne na dwukondygnacyjnej emporze w tylnej części nawy głównej. Prospekt umieszczony na podstawie zajmuje całą szerokość nawy. Centralną część instrumentu tworzą: dwukondygnacyjna, wieloboczna wieża środkowa flankowana także dwukondygnacyjnymi, równej wysokości wieżami na planie trójkąta, wspartymi na rzeźbionych hermach. Od części centralnej rozchodzą się wachlarzowato zespoły piszczatek o powiększającej się wysokości, zakończone wielobocznymi, dużymi, jednokondygnacyjnymi wieżami, na których stoją figury grających na trąbach aniołów, a do boków do których zamontowane są uszaki zdobione motywem rocaille'a i kogucich grzebieni. Zwieńczenia i podziały wież zaakcentowane profilowanymi gzymsami. Górne i dolne partie piszczatek przestronięte ornamentem akantowym. W kościele zachował się bardzo ciekawy zespół **witraży** pochodzących z pocz. XX w. Można je podziwiać w wieży, prezbiterium, a na szczególnie wyróżnienie zasługują witraże zachowane w zakrystii, przedstawiające m.in. Lutra i Melanchatona. Już od wejścia, w kruchcie pod wieżą zwracają uwagę umieszczone w jej trzech oknach witraże. W dwóch, trójdzielnych, bocznych oknach, ufundowane przez miasto Białogard w 1913 r., tworzą zwarty zespół. Skomponowane według tych samych zasad, oba posiadają w najniższym dolnym polu inskrypcję fundacyjną, ponad którą w dwóch kolejnych polach umieszczony został herb miasta przedstawiający w pochylonej tarczy czarnego gryfa nad niebieskim strumieniem, w klejnocie hełm z ukazany do połowy gryfem. W siedmiu polach nad herbem frontalnie ujęte anioły. Część środkową okalają kwatery ornamentalne o motywach geometryczno-roślinnych. Najbardziej monumentalnym jest witraż w oknie ściany zachodniej kruchty, ufundowany najprawdopodobniej przez rodzinę von

Hagen, na co, mimo zniszczenia części inskrypcji z nazwiskiem wskazywałby herb umieszczony w dwóch dolnych, środkowych kwaterach tej czterodzielnej kompozycji. Nad herbem kompozycja religijna z postacią Chrystusa i klęczącą przed nim parą młodych ludzi w otoczeniu świętych, zwieńczona dwiema kwaterami o motywach

architektonicznych. Powyżej tej sceny oraz w kwaterach bocznych znajdują się motywy architektoniczno-roślinne. Okna nawy głównej wypełnione są witrażami o geometrycznych podziałach. Najbogatszy zespół witraży zachował się w oknach prezbiterium. „Uzdrowienie sługi setnika” – witraż znajduje się w południowo-wschodniej ścianie prezbiterium, w trójdzielnym otworze okiennym. W dolnej partii witraża w bogatym, neogotyckim obramieniu architektonicznym znajdują się trzy herby, pośrodku cesarski, czarny orzeł na żółtym tle, z napisem Kaiser, z lewej podpisany Wilhelm II Deutsch, czarno – biała szachownica w tarczy i w klejnocie głowa psa, tutaj także znajduje się sygnatura autora: P. de Bouch'e München, z prawej w żółtej tarczy z na przemian białą i czerwonym obramieniem czarny gryf, z gryfem znajdującym się także w klejnocie, oraz podpis König.V.Preussen i data A.D. 1913. „Cud w Kanie Galilejskiej” – witraż znajduje się w południowo-wschodniej ścianie prezbiterium i ma analogiczną kompozycję jak witraż „Uzdrowienie sługi setnika”. „Wskrzeszenie Łazarza” – witraż w południowo-zachodnim oknie prezbiterium. Witraż ten ma wyodrębnione w poziomie strefy kompozycji. Dolny pas stanowią trzy kwatery dekorowane ornamentem o motywach roślinnych. Pod nim znajduje się napis upamiętniający fundację tego witraża przez powiat białogardzki: Gestiftet vom Kreise Belgard. Ano Dom 1913. „Pokłon trzech króli” – witraż w północno-zachodniej ścianie prezbiterium, fundacji rodzin Kauk i Brandt z 1913 r. Kolejną parę witraży stanowią witraże wykonane w warsztacie R.i O.Linnemannów we Frankfurcie nad Odrą, oba ufundowane przez rodzinę von Kleist. „Chrystus nauczający w świątyni” – witraż o kompozycji trójstrefowej i „Chrystus uciszający burzę” – również o kompozycji trójstrefowej. Na wschodniej ścianie prezbiterium znajduje się witraż ufundowany przez cech piwowarów z Białogardu, ornamentalny. Wystroju wnętrza świątyni dopełniają polichromie pokrywające ściany kościoła, swoim stylem nawiązujące do sztuki z okresu powstania kościoła, powstałe w okresie powojennym.

■ BIAŁOGARD – kościół parafialny pw. św. Jerzego

Kościół gotycki XIV w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Wybudowany został w XIV w. Gruntownie rekonstruowany i odbudowany w latach 1870-1910. Z tego czasu pochodzi zakrystia wzniesiona prawdopodobnie na miejscu pierwotnej. Kościół do r. 1944 był używany jako kaplica cmentarna dla wyznania ewangelickiego. Kościół jednonawowy z czworoboczną wieżą tworzą kruchtę, prezbiterium poligonalne. Dach dwuspadowy, pokryty dachówką karpiówką. W partiach przy fundamencie jest stara cegła o układzie wendyjskim. W górnej partii wieży – okienka ostrołukowe. U nasady dachu fryz arkadowy obiegający wkoło ściany kościoła.

■ **STANOMINO** – kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża

Bud. 1572 rok., przeb. w XVIII i XIX w., styl eklektyczny. Należy do najstarszych kościołów całego dawnego powiatu białogardzkiego.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, zbudowany z cegły, na planie krzyża tacińskiego, z prezbiterium zamkniętym prostokątnie. Od zachodu wieża trójkondygnacyjna, zwieńczona hełmem gruszkowatym z sygnaturką w górnej kondygnacji; wsparta na dwóch filarach, kryta blachą. Strop belkowy obecnie gładki, kiedyś zdobiony malowanym ornamentem roślinnym.

Zabytkowe wyposażenie: W arkadach chóru muzycznego znajdują się zabytkowe rzeźby postaci świętych z XV wieku – obecnie zabrane do konserwacji; ołtarz główny z roku 1731 – dzieło Ernesta Fridricha Handesa, drewniany polichromowany, jednopolowy z obrazem przedstawiającym Chrystusa i Samarytanę; ambona z 1657 r. – drewniana, rzeźbiona, polichromowana, bez zaplecków i baldachimu. Bryła wieloboczna, z kolumnkami tokańskimi i postaciami ewangelistów na polach; chrzcielnica drewniana o sześciobocznej czaszy z XVIII w. W kościele znajdują się 3 epitafia piaskowcowe z marmurowymi tablicami.

■ **ŁĘCZNO** – kościół filialny, w gminie Białogard, pw. MB Królowej Polski

Kościół gotycki, bud. XV/XVI

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Orientowany, z cegły, tynkowany, salowy, oszkarpowany. Wieża od zachodu, z cegły i granitu z okrągłotukowymi blendami, trójkondygnacyjna, z dachem czterosпадowym i portalem ostrołukowym. Strop płaski, drewniany, podparty dwoma rzędami słupów z zastrzałami.

Zabytkowe wyposażenie: Ambona i ołtarz główny z I poł. XVII w., oparte o wzory flamandzkie, rzeźbione, polichromowane. Na wieży 2 dzwony z gotyckim napisem, z XVII i XVIII w.

■ **BUKÓWKO** – kościół filialny parafii Dobrowo, w gminie Tychowo, pw. św. Jana Chrzciciela

Kościół późnogotycki, koniec XVI w, przebudowany w XIX i XX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Późnogotycki kościół z XVI w. pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela, który w końcu XIX w. został powiększony poprzez dobudowanie zakrystii i drewnianej wieży z piramidalnym hełmem.

■ **ŚWIELINO** – kościół filialny parafii Zegrze Pomorskie, pw. św. Piotra i Pawła

Kościół późnogotycki, bud. 1500 r., wieża trójkondygnacyjna z I połowy XVI w., W 1840 r. został rozbudowany w ten sposób, że przedłużona została nawa w kierunku wschodnim i dobudowane po bokach dwie kruchty.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół orientowany, późnogotycki, murowany z cegły i głazów narzutowych. Budynek jednonawowy na rzucie prostokąta, oszkarpowany, z prezbiterium wydodrębnionym zamkniętym trójbocznie. W 1979 r. prezbiterium zostało oddzielone od nawy ścianą i zamienione na zakrystię i salkę katechetyczną. Od strony zachodniej trójkondygnacyjna wieża na rzucie kwadratu o charakterze obronnym, zwieńczona dachem, krytym blachą. Drzwi i okna ostrołukowe, strop drewniany, belkowany. Dach dwuspadowy nad prezbiterium wielopofaciowy, kryty dachówką.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ambona, ławki i empora organowa z XVIII w.; krucyfiks z XVIII w. o charakterze ludowym; dzwon z 1648 r.

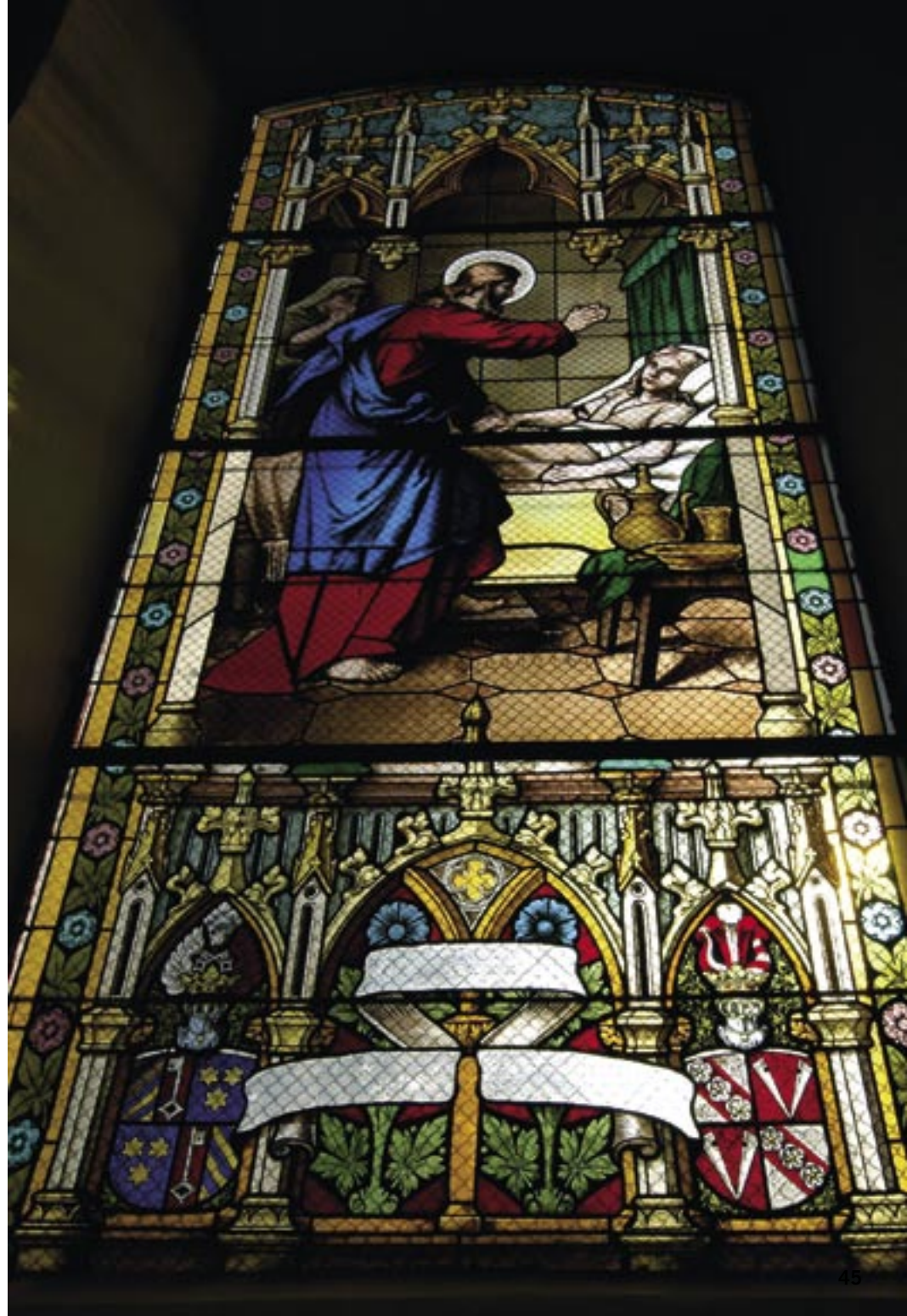

■ **GRZMIĄCA** – kościół parafialny w gminie Grzmiąca, pw. MB Królowej Polski

Gotycki, bud. 1600 r., przebud. 1768 r. restaurowany XIX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Jest orientowany, murowany z cegły o układzie

polskim, tynkowany, na rzucie prostokąta z prezbiterium zakończonym trójbocznie. Wieża ceglana kryta czterokondygnacyjnym hełmem barokowym. Okna szczelinowe, pod okapem strzelnicze. Strop pseudokolebkowy ze sztukaterią dekoracyjną rombowa.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: chór muzyczny barokowy; ołtarz drewniany, ludowy z połowy XVIII w. z licznymi ornamentami i płaskorzeźbami, a w nim obraz „Ukrzyżowanie” z XV w., o wysokim poziomie artystycznym; chrzcielnica barokowa z XVII-XVIII w., drewniana, rzeźbiona.

■ **POŁCZYN ZDRÓJ** – kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, w gminie Połczyn Zdrój

Gotyk, bud. XV w., przebud. XIX w.

Pierwszy kościół w Potczynie był wybudowany w 1343 r. Następny w XV w., który w 1545 r. przeszedł w posiadanie protestantów. W skutek pożarów kościół ten był kilkakrotnie przebudowywany: w XVI, XVIII i w XIX w., przez co zatracił swoją pierwotną formę.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Obecny kościół swój neogotycki wygląd zawdzięcza ostatniej przebudowie w latach 1850-60. Jest murowany z cegły i granitu, na rzucie prostokąta, z wyodrębnionym prezbiterium zakończonym wielobocznie. Od strony zachodniej masywna wieża, która sfontowała w 1950 r. i miała do 1981 r. przewidziane zakończenie. Od strony południowej kaplica, od strony północnej zakrystia i empora. Portal ostrołukowy, profilowany, podobnie okno w prezbiterium. Okna zakończone łukiem ostrym. Chór mu-

zyczny prosty, wysunięty, wsparty na drewnianych słupach, na którym znajdują się czynne organy. Dach dwuspadowy, nad prezbiterium wielopofaciowy, kryty miedzianą blachą.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: płyta nagrobna z brązu ostatniego biskupa katolickiego diecezji kamieńskiej, Erazma Manteuffla, zmarłego w 1544 r., z napisem epitafijnym; rzeźba ludowa przedstawiająca Ostatnią Wierczerzę z XVII w. wykonana przez rzeźbiarza Borcka w Stargardzie; rzeźby 4 ewangelistów pochodzące z XVIII w.

■ LIPIE – kościół parafialny pw. MB Częstochowskiej, w gminie Rąbino

Gotyk, bud. 1462 r., wieża 1568 r., przebud. w XIX w.

Materiał użyty do budowy, opis budowy: Kościół orientowany, murowany z cegły i granitu, tynkowany, salowy, na rzucie prostokąta, z prezbiterium zakończonym poligonalnie, oszkarpowany. Od strony południowej dobudowana zakrystia. Od strony zachodniej wieża wbudowana w nawę, nieco wysunięta, zwieńczona hełmem trójkondygnacyjnym. Strop płaski, drewniany, belkowany. Okna zakończone łukiem odcinkowym. Dach dwuspadowy, nad prezbiterium wielopofaciowy, kryty blachą.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ambona rokokowa z XVII w., dwa dzwony na wieży.

■ **CZAPLINEK** – kościół parafialny, w gminie Czaplonek, pw. Trójcy Świętej

Gotyk, bud. XV w. Obecny kościół parafialny powstał z przebudowy zamku spalonego w XV w. W roku 1725 kościół spłonął, lecz z ofiar wiernych został ponownie odbudowany i przebudowany.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół jest orientowany, zbudowany z granitu zarzuconego zaprawą, założony na prostokącie z wyokrąglonymi narożami od wschodniej strony. Część wschodnia jest oszkarpowana pięcioma przyporami. Ponadto pojedyncza szkarpa znajduje się na 1/3 długości ściany południowej. Kościół posiada 4 portale półkoliste, uskokowe, po jednym w każdej ze ścian. Nad portalem jest sztukateryjna figura listwowa. Szczyt zachodni gładki, tynkowany. Pod kościołem znajduje się krypta grobowa. Wnętrze kryte stropem płaskim. Na ścianach iluzjonistycznie malowane pilastry.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój wnętrza stanowią: ołtarz z XVIII w., ambona klasycystyczna z 1823 r. Strop pokryty polichromią z XIX w. Przy kościele drewniana dzwonnica kryta gontem z dzwonem odlanym w 1730 r. w Kołobrzegu.

Przystanki na szlaku „Śladami początków chrześcijaństwa na Pomorzu Środkowym” wraz z ich krótkim opisem

- 1. Budzistowo:** kościółek św. Jana Chrzciciela, gotycki z elementami romańskimi z 1222 r.
- 2. Kołobrzeg:** siedziba powiatu, znane uzdrowisko nad Morzem Bałtyckim u ujścia Parsęty, bazylika Mariacka (konkatedra pw. Wniebowzięcia NMP) z przełomu XIV i XV w., średniowieczna kamienica mieszczańska przy ul. E. Gierczak z XV w., średniowieczna Baszta Prochowa z XIV/XV w. przy ul. Dubois, ratusz w stylu neogotyckim, wzniesiony w latach 1829-1832, w którym mieści się m.in. Galeria Sztuki Współczesnej, Akademia Rycerska przy ul. Wąskiej, klasycystyczny pałac Brunszwiczów z XIX w., neogotycka wieża ciśnień zbudowana w 1885 r., Muzeum Oręża Polskiego przy ul. E. Gierczak i przy ul. Armii Krajowej, Pomnik Zaślubin z Morzem, Pomnik Sanitariuszki, Cmentarz Wojenny, na którym spoczywają żołnierze polscy i radzieccy polegli w czasie II wojny światowej.
- 3. Sarbia:** wieś w gminie Kołobrzeg, gotycki kościół z XVI w., neogotycki kościół z II poł. XIX w., murowano-szachulcowa zabudowa mieszkalna i gospodarcza z XIX w.
- 4. Niemierze:** wieś w gminie Siemyśl, kościół pw. Najśw. Serca PJ, gotycki, bud. XIV w. z zabytkowym wystrojem.
- 5. Nieżyn:** wieś w gminie Siemyśl, kościół pw. Jana Chrzciciela, romański, bud. XIII w.
- 6. Unieradz:** wieś w gminie Siemyśl, kościół pw. św. Michała Aren., romański, bud. XIII w.
- 7. Gościno:** siedziba gminy, kościół parafialny pw. św. Andrzeja Boboli, neoromański, XIX wiek, chrzcielnica z przełomu XII i XIII w., park dworski o pow. 6,32 ha, w pobliżu strumienia kamienica z II poł. XIX w.
- 8. Pustary:** wieś w gminie Dygowo, neoklasycystyczny pałac z XIX w. na terenie parku.
- 9. Czernin:** wieś, kościół filialny pw. Wniebowzięcia NMP, gotycki z XIV-XV w., częściowo rozbudowany w XVII-XIX w., cenne zabytki ruchome jako wyposażenie.
- 10. Dygowo:** siedziba gminy, kościół parafialny pw. Wniebowstąpienia Pańskiego, neoromański z 1880r.
- 11. Rusowo:** siedziba gminy, zabytkowy park podworski pow. 37 ha, XIX w., filialny kościół gotycki pw. Matki Boskiej Różańcowej z XIV w.
- 12. Parnowo:** wieś w gminie Biesiekierz, położona nad jez. Parnowo, kościół gotycki zbudowany z XV w., przebudowany w XIX w., z barokowym wyposażeniem.
- 13. Cieszyn:** wieś w gminie Biesiekierz, punkt widokowy w zabytkowej wieży kościelnej.
- 14. Biesiekierz:** siedziba gminy, zespół parkowo-pałacowy z przełomu XIX i XX w, składający się z pałacu zbudowanego w 1907r. w stylu eklektycznym z elementami secesji oraz z parku krajobrazowego z początku XIX w., największy w Europie i na świecie pomnik ziemniaka, wykonany z blachy o wys. ok. 9 m.
- 15. Wrzosowo:** wieś, kościół z XIII w., gotycki z elementami romańskimi, park pałacowy naturalistyczny pocz. XIX w., kompleks stawów obsadzonych dębami szypułkowymi, lipami, kasztanowcami, świerkami.
- 16. Kłopotowo:** wieś, zespół parkowo-pałacowy.
- 17. Włocibórz:** wieś, pałac z XIX w. (obecnie Dom Pomocy Społecznej), kurhan z poł. VI, IX w. przy drodze leśnej – 1 km od zabudowań wsi.
- 18. Pobłocie Wielkie:** wieś, dwór z pocz. XIX w., przebudowany w XX w. w stylu neoklasycyzmu, park w stylu krajobrazowym – zał. 1770 r.
- 19. Karlino:** siedziba gminy, kościół pw. Św. Michała z 1510 r., odnawiany i przebudowany w XVII i XIX w., szachulcowy spichlerz w stylu neogotyckim z przełomu XIX-XX w., ratusz wzniesiony w latach 1908-1912 w stylu eklektycznym ze sklepieniem neogotyckim, liczne zabytkowe kamienice i budynki z XIX w., kompleks rekreacyjno sportowy – stacja kajakowa przy ul. Nadbrzeżnej.
- 20. Białogard:** siedziba powiatu, zabytkowy układ urbanistyczny z XIV w. z licznymi zabytkowymi kamienicami z XIX i XX w., fragmenty murów miejskich z XIV-XV w., późnogotycka Brama Wysoka zwana Potczyńską, gotycki kościół pw. Najświętszej Marii Panny z renesansowym ołtarzem i barokowym wyposażeniem wnętrza, kościół pw. św. Jerzego, gotycki z XIV w., stary ratusz klasycystyczny z 1847 r. przy Placu Wolności, młyn wodny nad rzeką Liśnicą XVII-XVIII w., budynek starostwa i Urzędu Miasta z początku XIX w.

21. **Łęczno:** wieś, kościół pw. MB Królowej Polski, gotycki z przełomu XV i XVI w.
22. **Dębczyno:** wieś, cmentarzysko szkieletowe z okresu późnorzymskiego przy zach. brzegu rz. Mogilicy, nieczynny cmentarz ewangelicki z poł. XIX w., ciekawy punkt widokowy koło miejsca wpływu Mogilicy do Parsęty.
23. **Rogowo:** wieś w gminie Białogard.
24. **Kłębino:** wieś sołecka w gminie Białogard.
25. **Żyletkowo:** wieś sołecka w gminie Białogard, kościół z XVIII w., ośrodek hodowli pstrąga potokowego na rzece Liśnica.
26. **Dobrowo:** wieś, pałac neogotycki z II poł. XIX., park krajobrazowy z poł. XIX w., (1,5 ha), fragmenty młyna wodnego z przeł. XIX i XX w., kościół z przeł. XVIII i XIX w.
27. **Bukówko:** wieś, klasycystyczny pałac z I poł. XIX w., murowany (obecnie szkoła), park krajobrazowy, późnogotycki kościół z końca XVI w.
28. **Świelino:** wieś w gminie Bobolice, kościół pw. św. Piotra i Pawła, późnogotycki, bud. 1500 r., wieża z poł. XVI w.
29. **Tychowo:** siedziba gminy, największy w Polsce głąz narzutowy „Trygław” o obw. 50 m i wys. 3,8m., kościół z przeł. XV i XVI w., park dworski. 3 km na wsch. od Tychowa rezerwat leśny „Cisy tychowskie”.
30. **Wielanowo:** wieś w gminie Grzmiąca.
31. **Nosibądy:** wieś, kościół pw. św. Stanisława biskupa, gotycki z I poł. XVI w., przebudowany w 1775 r. i XIX w., ruiny XIX w. pałacu, otoczonego kilkuhektarowym parkiem z okazami egzotycznych drzew.
32. **Grzmiąca:** siedziba gminy, późnogotycki kościół z 1600 r. pw. Matki Bożej Królowej Polski, przebudowany w 1768 r. oraz II poł. XIX w., ruiny lodowni dworskiej z 1711 r., pozostałości zespołu folwarcznego z I poł. XIX w.: gorzelnia z II poł. XIX w., lamus szachulcowy i budynki gospodarskie; aleja wiązów, wieża ciśnień przy stacji PKP z końca XIX w.
33. **Barwice:** siedziba gminy, kościół pw. św. Stefana, neogotycki z elementami stylu arkadowego, z l.1855-65.
34. **Połczyn Zdrój:** miasto nad rzeką Wogrą, znane uzdrowisko; kościół pw. NMP z 1343r, przebudowany 1879-80, zamek – w swojej wcześniejszej formie wzniesiony w końcu XIII w. przez księcia Bogusława IV, zachowany od czasów średniowiecza układ urbanistyczny miasta z krę-

tymi zaułkami i XVIII i XIX wiecznymi kamieniczkami, park zdrojowy nad rzeką Wogrą z zabytkowym źródłem, założony w I poł. XIX w., szpital uzdrowiskowy „Podhale” z przeł. XIX w XX w.

35. **Czaplinek:** miasto położone pomiędzy jez. Drawsko a jez. Czaplino, siedziba gminy; kościół pw. Świętej Trójcy – najstarsza murowana budowla Czaplinka, wzniesiona najprawdopodobniej na początku XV w. w miejscu dawnego zamku templariuszy, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego wybudowany w latach 1829-1830, liczne zabudowania ryglowe z XIX w.
36. **Lipie:** wieś, nad rz. Mogilicą ślady po zamku z 1276-80 r., gotycki kościół z 1462, przebudowany w XIV w., chałupy szachulcowe z przeł. XIX i XX w.

SZLAKAMI OTWARTYCH KOŚCIOŁÓW

Szlak „Kościoły w kratę”

Prowadzi przez miejscowości Dorzecza Parsęty, w których znajdują się zabytkowe, atrakcyjne dla turystów kościoły o konstrukcji ryglowej. Miejscowości na szlaku:

- *Białogard • Karlino • Karwin • Rymań*
- *Dębica • Rokosowo • Sławoborze*
- *Mysłowice • Słowieńsko • Jastrzębniki*
- *Świdwin • Stare Resko • Gawroniec*
- *Toporzyk • Połczyn Zdrój • Buślary*
- *Ostre Bardo • Stare Dębno • Motarzyn*
- *Białowąż • Krosino • Nosibądy • Kowalki*
- *Warnino • Tyczewo • Świelino • Cybulino*
- *Drzewiany • Sępolno Wielkie • Biały Bór*
- *Kazimierz • Stępień • Gwda Wielka*
- *Szczecinek • Radacz*

■ DĘBICA – kościół pw. Oczyszczenia NMP, kościół filialny parafii Rymań

Kościół bud. w XVII w., restaurowany w 1907 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół konstrukcji ryglowej, orientowany, z prezbiterium wyodrębnionym trójbocznie. Od strony zachodniej dwukondygnacyjna wieża wtopiona w nawę. Drzwi i okna prostokątne. Strop drewniany płaski. Chór drewniany prosty, wsparty na słupach. Dach dwuspadowy kryty dachówką, na wieży namiotowy, kryty łupkiem, przechodzący w ośmioboczny bęben zwieńczony hełmem kopulastym.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: renesansowy ołtarz z 1684 r., odnowiony w 1907 r.; ambona barokowa z XVIII w., wsparta na rzeźbie figury Mojżesza.

■ ROKOSOWO – kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa

Kościół bud. XVIII w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół jest orientowany, ryglowy, w partiach ceglanych tynkowany, na rzucie prostokąta, z prezbiterium zakończonym poligonalnie. Od strony zachodniej wieża, nadbudowa nad nawą, utrzymana w licu elewacji frontowej, dwukondygnacyjna, zwieńczona hełmem piramidalnym, krytym dachówką. Strop pseudokolebkowy, wzdłużnie oszalowany.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: dwa kartusze herbowe drewniane, polichromowane na parapecie chóru z XVII/XVIII w., rzeźby na ambonie z XVI w., polichromowane, 2 witraże figuralne.

■ SŁAWOBORZE – kościół parafialny pw. MB Różańcowej

Kościół bud. w XIX wiek, wg daty na wietrzniku został zbudowany w 1846 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół ryglowy, wypełniony cegłą, biały, orientowany, na planie prostokąta, z prezbiterium zakończonym łukiem półokrągłym. Od strony zachodniej wieża na planie kwadratu, drewniana, kryta dwukondygnacyjnym ośmiobocznym hełmem. Wnętrze salowe, strop belkowy, dach dwuspadowy, nad prezbiterium wielopłóciowy, kryty blachą.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowi: ambona barokowa, chrzcielnica barokowa, prospekt organowy barokowy.

■ **MYSŁOWICE** – kościół pw. św. Józefa

Kościół bud. XVIII w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół jest orientowany, ryglowy, w partiach ceglanych tynkowany, salowy, na rzucie prostokąta, z prezbiterium zakończonym polygonalnie. Od strony zachodniej wieża wbudowana w ścianę frontową, nieco wysunięta przed elewację, kryta drewnianym hełmem czterospadowym. Do południowego boku prezbiterium dobudowana jest zakrystia na rzucie kwadratu, kryta dachem brogowym. Strop płaski, belkowy, drzwi i okna prostokątne. Chór muzyczny prostokątny, wsparty na 4 słupach, brak organów.

Zabytkowe wyposażenie: tablica epitafijna z 1871 roku poświęcona Gustawowi von Raddatz

– synowi ówczesnego właściciela majątku – Mysłówice, rannemu pod Artenay (Francja), zmarłemu w Baiochesle Hautes; krucyfiks – neogotykiem z k. XIX w.; świeczniki ołtarzowe – barok 1754 r.; kinkiety z XIX w. Fundatorzy kościoła – GL. Bublitz (1754), J. Buchs, G. Buckik, F. Kruger (1755).

Dzwon z XVII/XVIII w.

■ **SŁOWIEŃSKO** – kościół filialny parafii Lekowo pw. św. Michała

Kościół bud., wg daty na wieźniku, 1739 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, ryglowy, na planie prostokąta, otynkowany, z prezbiterium zamkniętym polygonalnie. Od strony zachodniej wieża drewniana, zwieńczona hełmem kopulastym, pokrytym blachą. Otwory okienne zamknięte łukiem odcinkowym, drzwi zakończone półkoliście.

Strop płaski, drewniany, belkowany.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ambona drewniana z XVIII w., z malowidłami 4 ewangelistów i Chrystusa Ukrzyżowanego, dzwon z 1822 r.

■ **BUŚLARY** – kościół filialny parafii Ostre Bardo pw. Wniebowzięcia NMP

Kościół bud. XIX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół o konstrukcji ryglowej, orientowany, z prezbiterium zakończonym ścianą prostą. Dach naczółkowy kryty dachówką. Drzwi i okna (8) zakończone prosto. Sufit płaski, drewniany, belkowany. Chór muzyczny prosty, wsparty na 2 drewnianych słupach, brak na nim organów. Prezbiterium kościoła posiada wystrój dostosowany do wymogów liturgii posoborowej.

Zabytkowe wyposażenie: Wyposażenie kościoła z XVI w., pochodzi z dawnej kaplicy poprzedzającej obecny kościół. Kaplica wybudowana została w 1529 r. i stanowiła własność parafii ewangelickiej Potczyn Zdrój.

■ **STARE RESKO** – kościół filialny pw. św. Alojzego

Kościół bud. XVIII w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół orientowany, ryglowy, wypełniony cegłą, częściowo tynkowany, na rzucie prostokąta z prezbiterium niewyodrębnionym, zakończonym prosto. Dach siodłowy, kryty dachówką, szczyty oszalowane deskami. Okna prostokątne, wielokwaterowe, z prostym zakończeniem. Strop płaski, wsparty na 2 rzędach słupów sugerujących podział na 3 nawy.

■ **OSTRE BARDO** – kościół parafialny
pw. św. Katarzyny

Kościół wzniesiony w latach 1693-1694 z fundacji Zabela Balzera von Wolde.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Budowla o konstrukcji ryglowej, wybudowana na planie prostokąta, salowa, orientowana. Od strony zachodniej wieża ceglana z 1869 roku, neoromańska. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Kościół ogrodzony kamiennym ogrodzeniem (głazy narzutowe). Pod kościołem krypta grzebalna. W 2005 roku dokonano remontu kościoła.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła, pochodzący w większości z 2 poł. XVIII w., stanowią: ołtarz główny drewniany, polichromowany z figurą PJ Ukrzyżowanego, Ostatnią Wieczerzą w predelli, bogato dekorowany figuralnie i ornamentacyjnie; ambona zdobiona rzeźbami figuralnymi i girlandami kwiatowymi, a daszek zwieńczony postacią Chrystusa Zmartwychwstałego; emporia dwukondygnacyjne, obiegające całe wnętrze kościoła; balustrada, ława kolatorska; płyta nagrobna fundatorów kościoła Zabela Baltzera von Wolde i Zofii Julianny z domu Glasenapp; chrzcielnica z 1698 r. oraz dzwon z 1649 r.

■ **STARE DĘBNO** – kościół filialny parafii
Tychowo pw. św. Szczepana

Kościół z XVIII w., 1993 r. – rekonstrukcja.

Kościół zlokalizowany w centrum wsi, na niewielkim wzniesieniu, otoczony kamiennym murem.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół o konstrukcji szachulcowej, o bardzo bogatym wyposażeniu. Ambona, płyta nagrobna w podłodze kościoła.

■ **MOTARZYN** – kościół filialny parafii
Krosino, w gminie Tychowo,
pw. Niepokalanego Poczęcia NMP

Kościół z 2 poł. XVII w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Konstrukcja ryglowa, orientowany, wieża murowana, ceglana. Budowla wzniesiona na planie prostokąta z wyodrębnionym prezbiterium, zakończonym trójbocznie. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Wieża od strony zachodniej nadbudowana nad nawą, kryta czterospadowym dachem, zakończona dwucebulowym hełmem, krytym blachą. Otwory

okienne w ścianie frontowej ostrołukowe, inne prostokątne.

Zabytkowe wyposażenie: Kościółek z 2 poł. XVII w. z nieocenionym wystrojem wnętrza: drewniana renesansowa ambona z połowy XVIII w; drewniana empora organowa z poł. XVII w.; olejny obraz na płótnie „Chrystus Błogostawiony” z XIX w.; dwie drewniane rzeźby renesansowe z początku XVII w.; dwa renesansowe świeczniki mosiężne z 1611 r.

Dzwon: dzwon gotycki z 1603 roku.

■ BIAŁOWAŚ – kościół pw. Bł. Marii Teresy Ledóchowskiej

Kościół został wzniesiony w 1689 jako kaplica grobowa Glasenappów, ufundowana i zaprojektowana przez Kazimierza Glasenappa.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, ryglowy, otynkowany, na rzucie prostokąta, z prezbiterium zakończonym trójbocznie. Od zachodu wieża na rzucie kwadratu, dwukondygnacyjna, kryta wielokondygnacyjnym hełmem. Wnętrze kościoła salowe, strop pseudokolebkowy.

Zabytkowe wyposażenie: epitafium późnobarokowe Ottona Glasenappa z 1710 roku; sklepiona krypta z wejściem spod wieży, mieszcząca 20 drewnianych, rzeźbionych trumien barokowych, z lat 1674-1710. W środku zmumifikowane zwłoki członków rodziny Glasenappów. Bogate barokowe wyposażenie wnętrza kościoła z k. XVII i pocz. XVIII w. znajduje się w kościele parafialnym w Krosinie.

■ **NOSIBADY** – kościół filialny parafii Mieszatki pw. św. Stanisława BM

Kościół zbudowany w I poł. XVI w., 1775 przedł. od zachodu i bud. wieży, 1900 przebudowa części wschodniej i wnętrza.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, na rzucie prostokąta, część środkowa kościoła najstarsza – z granitu, część zachodnia dobudowana w 1775 r. z cegły z oknami ostrołukowymi, z wieżą nadbudowaną nad nawą, zwieńczoną trójkondygnacyjnym hełmem, krytym gontem. Wnętrze salowe, strop płaski, polichromowany. Chór muzyczny prosty, wsparty na 8 słupach.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ołtarz z XVIII w., ambona z 1776 r.

■ **KOWALKI** – kościół filialny parafii Mieszatki pw. św. Stanisława Kostki

Kościół zbudowany w okresie XVI-XVII w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, ryglowy, pola wypełnione otynkowaną cegłą. Budowla na rzucie prostokąta, z prezbiterium zakończonym trójbocznie. W połowie kościoła, po bokach symetrycznie położone dwie kaplice z XIX w. Od zachodu wieża kwadratowa, nadbudowana nad nawą, zwieńczona hełmem piramidalnie-iglicowym krytym blachą. Otwory okienne nawy o zakończeniu w kształcie oślego grzbietu.

Zabytkowe wyposażenie – ambona z XVIII w.

Dzwon z 1574 r.

■ **TYCZEWO** – kościół filialny parafii Tychowo pw. św. Antoniego

Kościół z 1681 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół szachulcowo-murowany, salowy, z zamkniętym prezbiterium.

Zabytkowe wyposażenie: Ołtarz główny z XVII w., drewniany, rzeźbiony, polichromowany, dwukondygnacyjny z 2 parami kolumniek, z figurą Chrystusa Zmartwychwstałego. W zwieńczeniu ambona z XVIII w., drewniana bez zapiecków i baldachimu.

Dzwon z 1780 roku.

■ **CYBULINO** – dawna kaplica, krypta rodowa rodu von Kleist XVII w.

Kaplica z poł. XVII w.

Kaplica nie użytkowana od 1945 r., obecnie pozostaje w remoncie. Zbudowana w 1662 r. przez rodzinę von Kleist jako dworska, należąca do parafii w Kurowie. Bogato uposażona przez kolejnych właścicieli i na bieżąco remontowana, aż do 1945 r. Od tego czasu nie użytkowana, popadała w ruinę. Wpisana do rejestru zabytków w 1964 r. Do tego roku kaplica oprócz funkcji obsługi duszpasterskiej, stanowiła również grobowiec rodzinny. Zmarłych chowano w krypcie kaplicy. Krypta ta w 1945 r. została splądrowana, obecnie częściowo zasypana gruzem i ziemią. Kaplica usytuowana w parku, po wschodniej stronie obecnego dworu. Z dziedzica dworskiego prowadzi do niej aleja kasztanowa. W pobliżu kaplicy głąz pamiątkowy z okresu I wojny światowej, poświęcony pamięci A. Grondlera.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Zbudowana w konstrukcji ryglowej, z wypełnieniem z cegły, na podmurówce z polnych kamieni granitowych. Ottarz usytuowany był przy stronie północno-wschodniej. Pod posadzką krypta przykryta odcinkowym sklepieniem ceglany z ceglany schodami prowadzącymi z wnętrza nawy. W krypcie znaleziono resztki drewnianych trumien. Kaplica przykryta była stropem drewnianym obecnie zniszczonym – pierwotnie otynkowanym tak jak ściany wnętrza. Na zachowanych belkach stropu wspierała się drewniana, oryginalna (z okresu budowy kaplicy) konstrukcja sygnaturki zachowana w zadziwiająco dobrym stanie. Konstrukcje namiotowego dachu tworzą krokwie wysunięte poza mury kaplicy, obite deskami i pierwotnie przykryte najprawdopodobniej gontem, który w XIX w. wymieniono na tupek, obecnie w dużym stopniu zniszczony. W krypcie zachowała się posadzka ceglana. We wnętrzu kaplicy była podłoga deskowa, obecnie zniszczona. Zniszczona jest również stolarka okienna. W wejściu głównym zachowały się dwuskrzydłowe, deskowe drzwi z żeliwnymi, prostymi szponami, założonymi tu wtórnie. W obiekcie nie ma żadnych instalacji. Kaplica założona na planie regularnego ośmioboku o długości jednego boku wynoszącej około 3,60 m. Jednoprzestrzenna, z niewielką kryptą pod posadzką. Krypta zagłębiona poniżej terenu ziemi ma wysokość 1,90 m. Wnętrze nawy około 4 m. Przykryte namiotowym dachem o wysokości około 5 m do podstawy hełmu sygnaturki. Podziały elewacji kaplicy organizuje drewniany szkielet konstrukcyjny o regularnym, kratownicowym układzie słupów i belek, zakomponowanych w tym samym

rytmie na każdym z boków, poza ścianą z portalem. Trzonem konstrukcji są słupy ustawione na podwalinie; w narożach boków i na ich długości, na każdym boku po dwa słupy wewnętrzne. Pomiedzy słupami, w dwóch poziomach występują belki. W elewacji z portalem, oprócz słupów narożnych, występują dwa krótsze, po bokach, wejścia, przykryte od góry jedną długą belką, na której wspierają się trzy krótkie słupy i dodatkowy poziomy belek. Pola pomiedzy drewnianą konstrukcją wypełnione są długą cegłą w układzie wozówkowym. W kilku polach od strony wschodniej wypełnień brakuje, a w kilku zostały wymienione. Pierwotnie ceglane wypełnienia pól były najprawdopodobniej otynkowane. W każdym z boków, poza ścianą z portalem znajdowały się okna umieszczone centralnie, w górnym poziomie pod okapem dachu. Okna były nieco mniejsze niż powierzchnia pól pomiedzy słupami i belkami i miały konstrukcję skrzynkową. Stolarka nie zachowała się.

Zabytkowe wyposażenie: obecnie brak.

■ **DRZEWIANY** – kościół filialny parafii Żydowo pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus

Kościół zbudowany został w 1800 r., przebudowany w 1903 r. – został poszerzony od zachodniej strony i dobudowano doń wieżę z cegły w stylu neogotyckim.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół jest orientowany, ryglowy, w części zachodniej z cegły. Budynek jednonawowy, na planie prostokąta, z prezbiterium niewyodrębnionym, zamkniętym ścianą prostą. Dach trójspadowy, kryty dachówką karpiówką. Okna zamknięte półkoliście. Wewnątrz empora wsparta na słupach.

Zabytkowe wyposażenie: dzwon z 1593 r.

■ **SĘPOLNO WIELKIE** – kościół filialny parafii Biały Bór pw. św. Wojciecha BM

Obecny kościół został zbudowany w 1685 r. przez właściciela wsi von Kinchow. Przebudowywany był wielokrotnie w XVIII, XIX i XX w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół ryglowy, na kamiennej podmurówce, jednonawowy, na rzucie prostokąta, orientowany, z prezbiterium niewyodrębnionym zamkniętym trójbocznie. Wieża wtopiona w nawę, powyżej nawy czworoboczna, szalowana, o dachu namiotowym krytym blachą. Strop płaski, belkowany. Dach dwuspadowy, nad częścią ołtarza wielopołaciowy, kryty dachówką.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ołtarz główny późnobarokowy z XVIII w., ambona barokowa z XVIII w., chór muzyczny z XVII w., chrzcielnica późnobarokowa z 1701 r., dzwon z 1581 r.

■ **KAZIMIERZ** – kościół filialny parafii Wierzchowo Stare pw. św. Mikołaja BW

Kościół zbudowany w 1617 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, ryglowy, na podmurówce, nieotynkowany, na rzucie prostokąta z dachem siodłowym. Nad nawą nadbudowana drewniana wieża kwadratowa, jednokondygnacyjna, utrzymana w licu fasady, oszalowana deskami, zwieńczona hełmem trójkondygnacyjnym, namiotowym z nieażurowaną latarnią. Wnętrze salowe, tynkowane; strop belkowy, polichromowany z przyziemnymi zastrzałami. Okna prostokątne. Chór muzyczny prosty, wsparty na drewnianych słupach.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ołtarz główny ambonowy z 1617 r., restaurowany w XIX w.; świecznik brązowy z 1671 r.; zdekompletowany, klasycystyczny prospekt organowy; cztery rzeźby drewniane, wolnostojące, barokowo-ludowe, polichromowane.

■ **STĘPIEŃ** – kościół filialny parafii Drzonowo pw. Chrystusa Króla

Kościół zbudowany w XVII w.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, ryglowy, na rzucie prostokąta, salowy. Elewacja i szczyt oszalowane deskami. Od strony zachodniej wieża drewniana, kryta trójkondygnacyjnym hełmem ośmiobocznym, zakończonym cebulkowato, pokryta blachą. Okna o dwóch kondygnacjach, prostokątne, strop płaski.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój wnętrza stanowią: ołtarz główny drewniany, polichromowany z XVII w., renesans flamandyzujący,

z obrazem Chrystusa Zmartwychwstałego w zwieńczeniu; Obraz Chrystusa z XIX w. w owalnej ramie; dwie rzeźby drewniane, ludowe, wolnostojące, bliżej niezidentyfikowane, polichromowane, 30 i 40 cm wysokie; dwa lichtarze cynowe, barokowe z XVII w.

■ **RADACZ** – kościół filialny parafii Parsęcko
pw. Bł. Maksymiliana Marii Kolbego

Obecny kościół został zbudowany w 1744 r. jako fundacja właścicieli wsi von Kleistów.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół orientowany, ryglowy, o polach wypełnionych cegłą, tynkowany, bielony wapnem, na planie prostokąta z niewyodrębnionym prezbiterium, zamkniętym trójbocznie. Od strony zachodniej wieża murowana z cegły, z ostrołukowym portalem, zwieńczona trzykondygnacyjnym hełmem namiotowo-baniastym, krytym płytkami eternitu, z drewnianą, szalowaną pionowo latarnią, zakończoną metalową iglicą i kulą. Od strony północnej przybudówka z klatką schodową i empora otwierająca się ku nawie, pod którą mieści się krypta. Dach nad nawą i przybudówką dwuspadowy, nad prezbiterium trójpołaciowy, kryty dachówką karpiołwką. Ściany wieńczy drewniany, podokapowy gzyms profilowany. Wnętrze salowe z płaskim stropem, wyokrąglonym po bokach. W portalu drzwi dwuskrzydłowe, drewniane, o rombowym układzie desek, podobnie jednoskrzydłowe drzwi w elewacji południowej i wschodniej. Otwory okienne prostokątne o różnej wielkości.

Zabytkowe wyposażenie: Wszystkie elementy wyposażenia prezbiterium i ołtarza głównego oraz nawy datują swoje powstanie w latach nowoczesnych. Brak jest jakichkolwiek akcentów historycznych w wyposażeniu z lat budowy kościoła. Jedynymi wyjątkami od tej reguły są zachowane w ścianie południowej drzwi z 1744 roku, a także konstrukcja empory z 1744 roku. Powstała ona ze złożenia fragmentów wschodniej i północnej empory. Niezaprzeczalnie najbardziej efektywnym i pięknym obiektem wyposażenia kościoła przez po-

nad 200 lat była ambona, przerobiona przez von Kleistów z trzech karet Jana III Sobieskiego. Weszły one w posiadanie Henninga von Kleista, gdy w styczniu 1741 roku wkroczył do Oławy na czele wojsk pruskich. Za zasługi na polu bitwy otrzymał pozwolenie od cesarza Fryderyka II Wielkiego (1740-1786) na zabranie wszystkich ruchomości z pałacu i innych pomieszczeń. Piękne karety razem z innymi mobiliami przewieziono do Radacza, do prywatnych dóbr generała. Od 1945 roku ambona jest eksponatem Muzeum Pałacu w Wilanowie.

Dzwon – na wieży zlokalizowany jest dzwon neobarokowy, który powstał w ludwisarni Voss und Sohn w 1891 roku w Szczecinie. Obecnie nie jest on używany z powodu zagrożenia konstrukcji wieży.

Przystanki na szlaku „Kościoły w kratę” wraz z ich krótkim opisem

- 1. Białogard:** siedziba powiatu białogardzkiego, zabytkowy układ urbanistyczny z XIV w. z licznymi zabytkowymi kamienicami z XIX i XX w., fragmenty murów miejskich z XIV-XV w., późnogotycka Brama Wysoka zwana Połczyńską, gotycki kościół pw. Najświętszej Marii Panny z renesansowym ołtarzem i barokowym wyposażeniem wnętrza, kościół gotycki z XIV w. pw. św. Jerzego, stary ratusz klasycystyczny z 1847 r. przy placu Wolności, młyn wodny nad rzeką Liśnicą XVII-XVIII w., budynek starostwa i Urzędu Miasta z początku XIX w.
- 2. Karlino:** siedziba gminy, kościół pw. Michała z 1510 r., odnawiany i przebudowany w XVII i XIX w., szachulcowy spichlerz w stylu neogotyckim z przełomu XIX w XX w., ratusz wzniesiony w latach 1908-1912 w stylu eklektycznym ze sklepieniem neogotyckim, liczne zabytkowe kamienice i budynki z XIX w., kompleks rekreacyjno sportowy – stacja kajakowa przy ul. Nadbrzeżnej.
- 3. Karwin:** wieś sołecka w gminie Karlino; neogotycki kościół z pocz. XIX w., we wnętrzu cenne rzeźby z przeł. XVII i XVIII w. oraz witraże renesansowe rodów pomorskich z 1596 r., nieczynny cmentarz ewangelicki – pomniki przyrody.
- 4. Rymań:** siedziba gminy, pałac klasycystyczny wraz z otoczeniem i wystrojem wnętrza, park pałacowy z II poł. XIX w., grodzisko wyżynne z VII/ VIII i IX w.
- 5. Dębica:** wieś w gminie Rymań; kościół filialny z końca XIX w., wraz z otoczeniem i wystrojem wnętrza.
- 6. Rokosowo:** wieś sołecka w gminie Sławoborze; kościół filialny z poł. XVIII w., stodoła z poł. XIX w., szachulcowy młyn wodny z przeł. XVIII w. i XIX w., park.
- 7. Sławoborze:** miejscowość nad rzeką Pokrzywnicą, siedziba gminy; szachulcowy kościół z 1846 r. z barokowym wyposażeniem.
- 8. Mysłowice:** wieś sołecka w gminie Sławoborze; kościół filialny z XVIII w. ryglowy.
- 9. Słowieńsko:** wieś sołecka w gminie Sławoborze; szachulcowy kościół filialny z 1739 r., eklektyczny pałac z 1910 r., zabytkowy park naturalistyczny z XIX w. (1,5 ha).

10. **Jastrzębniki:** wieś sołecka w gminie Stawoborze; zabytkowy park krajobrazowy z XIX w.
11. **Świdwin:** miasto nad rzeką Regą, siedziba powiatu; Brama Kamienna z XIV w., Wieża Bismarcka, kościół Mariacki z 1338, zamek z I poł. XIV w., fragment muru miejskiego z XIV w., średniowieczny układ urbanistyczny, zabytkowy park naturalistyczny z XIX w., cmentarz żydowski z XIX w., Park wodny RELAX.
12. **Stare Resko:** wieś w gminie Połczyn Zdrój nad jez. Resko; kościół szachulcowy z XVIII w., dwór z zabudowaniami gospodarczymi z XVIII i XIX w., obecnie pensjonat „50 Dębów” – możliwość jazdy konnej, noclegi, restauracja.
13. **Gawroniec:** wieś w gminie Połczyn Zdrój nad Jez. Gawrończym; pałac klasycystyczny z przełomu XVIII i XIX w., park zabytkowy z XIX w., klasycystyczny kościół filialny z 1828 r. w kształcie rotundy.
14. **Toporzyk:** wieś sołecka w gminie Połczyn Zdrój, kościół neogotycki z 1860 r., naturalistyczny park zabytkowy z XIX w.
15. **Połczyn Zdrój:** miasto i uzdrowisko nad rzeką Wogrą, siedziba gminy; kościół pw. NMP z 1343r, przebudowany 1879-80, zamek – w swojej wcześniejszej formie wzniesiony w końcu XIII w. przez księcia Bogusława IV, zachowany od czasów średniowiecza układ urbanistyczny miasta z krętymi zaułkami i XVIII i XIX wiecznymi kamieniczkami, park zdrojowy nad rzeką Wogrz z zabytkowym źródłem, założony w I poł. XIX w., szpital uzdrowskiowy „Podhale” z przeł. XIX w XX w.
16. **Buślary:** wieś sołecka w gminie Połczyn Zdrój; szachulcowy kościół parafialny z XIX w., dwór neoklasycystyczny z XIX w. z parkiem naturalistycznym, grodzisko wyżynne z VIII-IX w.
17. **Ostre Bardo:** wieś sołecka w gminie Połczyn Zdrój; kościół szachulcowy z 1693r., średniowieczne grodzisko wyżynne.
18. **Motarzyn:** wieś w gminie Tychowo, kościół szachulcowo-murowany z 1663r., zabytkowe wyposażenie.
19. **Białowąż:** wieś w gminie Barwice; szachulcowy kościół, zbudowany w 1689 r. jako kaplica grobowa rodu Glasenapp, neogotycki pałac z II poł. XIX w., park z poł. XIX w. z zabudowaniami folwarcznymi.
20. **Krosino:** wieś w gminie Grzmiąca; kościół parafialny: pw. św. Piotra i Pawła Ap., bez wyróżniającego się stylu, bud. XVIII w., pozostałości założenia dworsko-pałacowego – dwór zbudowany w 2 poł. XIX w.
21. **Nosibądy:** wieś w gminie Grzmiąca; kościół pw. św. Stanisława bisku-

pa, gotycki z I poł. XVI w., przebudowany w 1775 r. i XIX w., ruiny XIX w. pałacu, otoczonego kilkuhektarowym parkiem z okazami egzotycznych drzew.

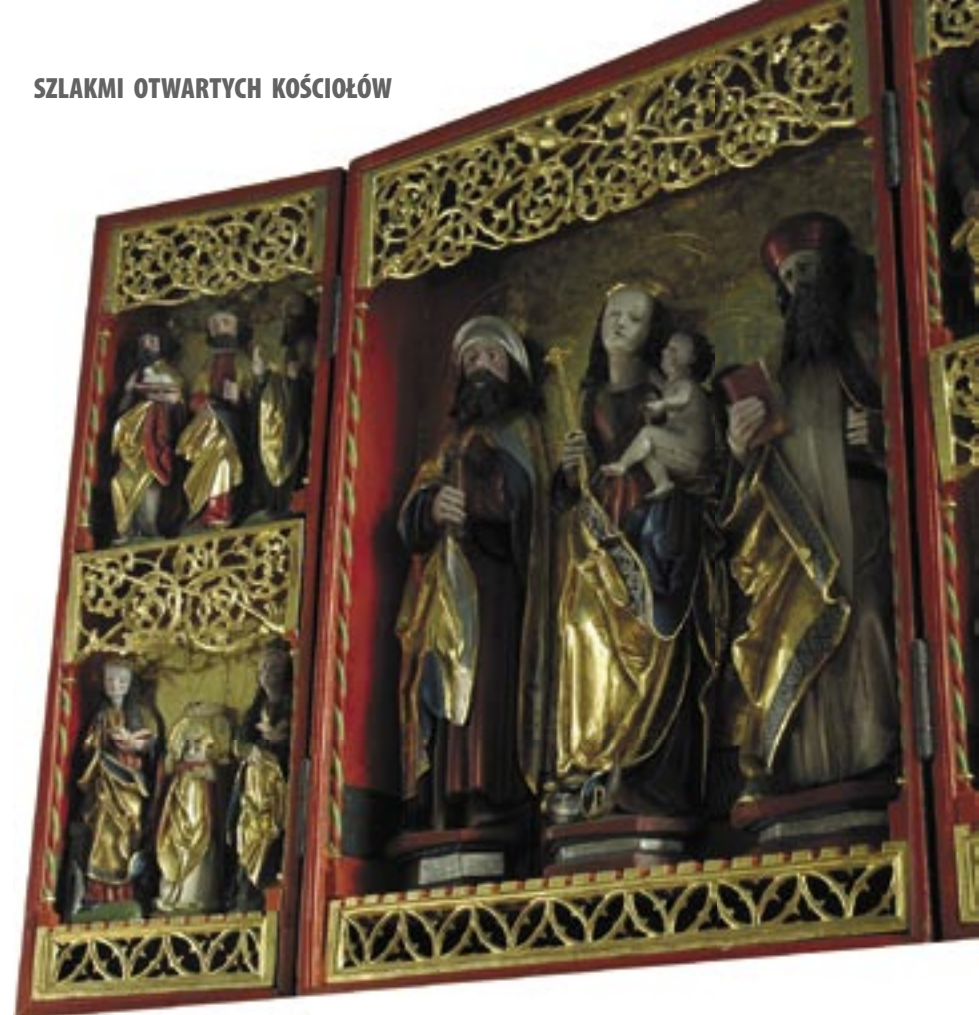
22. **Kowalki:** wieś w gminie Tychowo, kościół ryglowy z XVI w.
23. **Warnino:** rezerwat cisów.
24. **Tyczewo:** wieś w gminie Tychowo, szachulcowo-murowany kościół pw. św. Antoniego z 1681r.
25. **Świelino:** wieś w gminie Bobolice.
26. **Bobolice:** siedziba gminy, kościół rzymsko-katolicki z 1882-86, neogotycki, zbudowany wg proj. Schullera., panteon Pamięci poległych w czasie II wojny światowej na cmentarzu, Bobolicki Krzyż Pamięci, aleja lipowa (ul. Fabryczna), grodzisko wyżynne z IX-XI w. i nizinne z VIII-XI w.
27. **Cybulino:** wieś, klasycystyczny pałac z XVIII w, murowany, kaplica szachulcowa z poł. XVII w. (ruina), obok kaplicy gład narzutowy obw. 4 m, wys 1,8 m., park krajobrazowy z pl. XIX w.
28. **Drzewiany:** wieś, szachulcowy kościół z 1800 r., przebudowany w 1903 r., 3 km na pd.-wsch. od wsi grodzisko wyżynne z X-XII w.
29. **Sępólno Wielkie:** wieś, kościół szachulcowy z 1685 r. z barokowym wyposażeniem wnętrza, przy kościele pozostałości po dawnym cmentarzu ewangelickim z kaplicą cmentarną 1900 r. i pomnik pilota balonowego por. Kurca Hummela (1884-1908), park krajobrazowy z II poł. XIX w.
30. **Biały Bór:** siedziba gminy, zabytkowy kościół pw. św. Michała Archanioła z 1878r, cerkiew greckokatolicka (autorstwa prof. Jerzego Nowosielskiego), gmach dawnego sądu grodzkiego z 1878r., izba muzealna w kościele rzymskokatolickim pw. Najświętszej Marii Panny Królowej Polski, Stado Ogierów Skarbu Państwa.
31. **Kazimierz:** wieś, zabytkowy kościół pw. św. Mikołaja z 1617r., 300 m na zachód od wsi grodzisko nizinne z VIII-IX w.
32. **Stępień:** wieś, kościół szachulcowy z poł XIX w.
33. **Gwda Wielka:** wieś, neogotycki kościół z 1866 r.
34. **Szczecinek:** siedziba powiatu, nad jez. Trzesiecko oraz jez. Wielimie z 7 wyspami, w tym największa w Polsce wyspą jeziorną, Zamek Książąt Pomorskich (najstarsze południowe skrzydło pochodzi z XIV., pozostałe XIX i XX w.), ratusz z XIX w., z ciekawymi witrażami, obecnie siedziba Urzędu Miasta, kościół pw. NMP z I poł. XIX., Kalwaria szczecińska przy parafii pw. św. Rozalii z Palermo, spichlerz szachulcowy

nad rzeczką Niezdobną, gotycka wieża po kościele pw. św. Mikołaja z XIV w., obecnie Muzeum Regionalne, park miejski 1875-1908 w stylu eklektycznym, aquapark.

35. **Radacz**: wieś, kościół szachulcowy z 1744 r., pałac eklektyczny rodu von Kleist, park naturalistyczny z końca XIX w. (zniszczony), aleja klonowa przy drodze do Parsęcka, grodziska z XIII-X w.

SZLAKMI OTWARTYCH KOŚCIOŁÓW

Szlak „XIX-wieczne wnętrza neostylowe”

Szlak prowadzi przez miejscowości:

- *Czaplinek* • *Łubowo* • *Piława* • *Juchowo*
- *Ostropole* • *Barwice* • *Stare Dębno* • *Wicewo*
- *Tychowo* • *Smęcino* • *Chmielno* • *Bobolice*
- *Czechy* • *Trzebiechowo* • *Kusowo* • *Przeradz*
- *Parsęcko* • *Szczecinek*

CZAPLINEK
Kościół parafialny
pw. Trójcy Świętej

■ **CZAPLINEK** – kościół parafialny pw. Trójcy Świętej

Obecny kościół parafialny powstał z przebudowy zamku spalonego w XV w. W roku 1725 kościół spłonął, lecz z ofiar wiernych został ponownie odbudowany i przebudowany.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół jest orientowany, zbudowany z granitu zaruconego zaprawą, założony na prostokącie z wyokrąglonymi narożami od wschodniej strony. Część wschodnia jest oszkarpowana pięcioma przyporami. Ponadto pojedyncza szkarpa znajduje się na 1/3 długości ściany południowej. Kościół posiada 4 portale półkoliste, uskokowe, po jednym w każ-

dej ze ścian. Nad portalem jest sztukateryjna figura listwowa. Szczyt zachodni gładki, tynkowany. Pod kościołem znajduje się krypta grobowa. Wnętrze kryte stropem płaskim. Na ścianach iluzjonistycznie malowane pilastry.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój wnętrza stanowią: ołtarz z XVIII w., ambona klasycystyczna z 1823 r. Strop pokryty polichromią z XIX w. Przy kościele drewniana dzwonnica kryta gontem z dzwonem odlanym w 1730 r. w Kołobrzegu.

■ **ŁUBOWO** – kościół parafialny, w gminie Borne Sulinowo, pw. Wniebowzięcia NMP

Kościół neoromański, bud. 1734 r., przebud. 1880-82 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Pierwotnie budowla salowa, trójosiowa, rozplanowana na rzucie prostokąta. W latach 1880-82 przedłużono ją od wschodu o kolejną oś oraz wyodrębniono pięcioboczne prezbiterium. Kościół murowany z nieregularnego, łamanego kamienia (piaskowiec), orientowany, z prezbiterium wyodrębnionym zakończonym wielobocznie; Narożniki prezbiterium ujęte ceglanyimi szkarpami. Nad nawą strop drewniany, belkowy. Prezbiterium o sklepieniu gwiaździstym. Drzwi wejściowe i okna zakończone półkoliście. Dach nad nawą dwuspadowy, nad prezbiterium wielopołaciowy, kryty blachą ocynkowaną, bez wieży. Sufit płaski, drewniany. Chór muzyczny prostokątny, wsparty na 2 drewnianych słupach, na nim nieczynne organy.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowi: tryptyk gotycki w prezbiterium

z XV w. przypisywany szkole Wita Stwosza, przeniesiony do Łubowa ze Starowic, odnowiony w Gdańsku. Jest płaskorzeźbiony, z bogatą ażurową dekoracją zwieńczającą poszczególne kwatery. Pośrodku ołtarza Matka Boska z Dzieciątkiem w otoczeniu św. Jakuba St. i św. Idziego z 12 postaciami w skrzydłach bocznych dwudzielnych.

■ **JUCHOWO** – kościół filialny parafii Piława, w gminie Borne Sulinowo, pw. św. Antoniego,

Kościół zbudowany w 1928 r., neogotycki.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół murowany z cegły, orientowany, z prezbiterium wyodrębnionym, zakończonym prosto. Od strony zachodniej dobudowana wieża, kryta dachówką. Otwory wejściowe i okienne zakończone łukiem ostrym. W jednym oknie w prezbiterium duży witraż. Sufit drewniany, belkowany. Chór wysunięty, bez podparcia i bez organów.

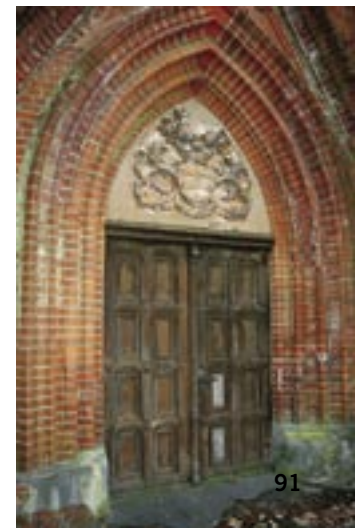
Zabytkowe wyposażenie: Kościół posiada wystrój z czasu budowy: ołtarz z marmuru i piaskowca, ambona z piaskowca, cokół pod chrzcielnicę również z piaskowca.

■ **WICEWO** – kościół filialny parafii Byszyno, w gminie Tychowo, pw. MB Szkaplerznej

Kościół zbudowany został w 1869 r. w stylu neogotyckim.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: kościół murowany z cegły, orientowany, z prezbiterium wyodrębnionym, zakończonym półokrągło. Od strony zachodniej murowana wieża pokryta dachówką. Okna zakończone łukiem ostrym, w prezbiterium 3 ozdobione witrażami. Sufit sklepiony. Dach dwuspadowy, kryty dachówką. Chór organo-

wy prosty, wsparty na 2 drewnianych słupach, brak organów. Pod kościołem sklepiona krypta wsparta na 2 kolumnach z osobnym wejściem i czterema oknami zakończonymi półokrągło.

Zabytkowe wyposażenie: Zachowany w pełni XIX-wieczny neogotycki wystrój kościoła.

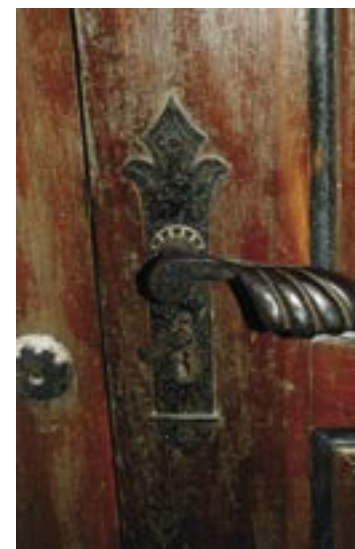
■ **CHMIELNO – kościół filialny parafii Bobolice pw. św. Jana Chrzciciela**

Neogotyck, zbudowany w XIX w.

Kościół usytuowany jest na wschodnim krańcu wsi, na niewielkim wzniesieniu, w pobliżu drogi wiejskiej. Prezbiterium zwrócone w kierunku północnym. Po stronie wschodniej kościoła zachowany pomnik z głazów granitowych z okresu I wojny światowej, o zatartych napisach.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza: Kościół posadowiony na fundamencie z głazów narzutowych, wzniesiony jest z cementowych pustaków, naśladujących kształtem, fakturą i kolorem

ciosy kamienne. We wnętrzu otynkowany. Wnętrze prezbiterium i kruchty podwieżowej przykryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi, wnętrze nawy korpusu stropem drewnianym ukształtowanym trójkątnie, odeskowanym, z belkami, wsparty na kroksztynach i dwóch belkach podciągowych. Więźba dachowa drewniana, wieszarowo-rozporowa. Dachy przykryte dachówką cementową ułożoną w karo. Posadzki ceramiczne. Schody zewnętrzne betonowe, we wnętrzu kruchty podwieżowej drewniane. Stolarka drzwi jedno- i dwuskrzydłowa, deskowa, z żeliwnymi okuciami. W portalu nadświetle wypełnione witrażem. W oknach witraże, szkło witrażowe oprawne w otów i wiatrownice. W oknach wieży drewniane deskowe żaluzje. Kościół wyposażony jest w instalację elektryczną. Założony na planie prostokąta o wymiarach 13,60 x 9,60 m, z prostokątnym w rzucie prezbiterium przy elewacji północnej, z przyległą doń od zachodu zakrystią również na planie prostokąta i kwadratową w rzucie wieżę z dwoma prostokątnymi kruchtami po bokach przy elewacji południowej. Bryła złożona, wielostopniowa, o urozmaiconej sylwecie. Korpus opięty przyporami, przykryty dachem dwuspadowym z podwójnymi lukarnami od strony wschodniej i zachodniej. Od północy zakończony trójkątnym szczytem, od południa wieżę wtopioną w dach korpusu, który przykrywa kruchty przywieżowe. Prezbiterium niższe od korpusu, przykryte dachem trójspadowym. Zakrystia przy elewacji wschodniej przykryta dachem pulpitowym stanowiącym przedłużenie dachu prezbiterium. Górująca nad całością wieża, w dolnej partii wtopiona w mury krucht, wyrasta powyżej kalenicy dachu w formie pełnego czworoboku, przykrytego dachem namiotowym zwieńczonym krzyżem. Fasada rozwiązana symetrycznie z lekko wysuniętą do przodu wieżę. W jej przyziemiu ostrołukowy portal poprzedzony schoda-

mi. Ościeża portalu profilowane dwoma uskokami. Nad łukiem portalu ostrołukowa blenda z dwoma odcinkowymi okienkami pośrodku. Ściany krucht przywieżowych zakończone połówkami trójkątnych szczytów. W ścianach tych dwa szczelinowe okienka zamknięte łukami odcinkowymi. Górna kondygnacja wieży rozwiązana ze wszystkich stron identycznie. Podzielona trzema ostrołukowymi oknami zaopatrzonymi w żaluzje. Pod oknami fryzy rombowe. Elewacja wschodnia wspólna dla korpusu i kruchty przywieżowej. Opięta czterema przyporami. W narożniku południowym, w ścianie kruchty odcinkowe wejście w przyziemiu i nad nim ostrołukowe okienko. W polach pomiędzy przyporami, które nie sięgają gzymsu wieńczącego, usytuowane są trzy ostrołukowe, prosto wycięte w murze okna. Pod oknem, przy kruchcie przywieżowej dwa okienka odcinkowe. Wschodnia elewacja prezbiterium bezokienna. Elewacja północna ujęta podwójnymi przyporami. Na osi tej elewacji duże, odcinkowo zamknięte okno o podziale trójdzielnym z otworami ostrołukowymi. Północna elewacja zakrystii bezokienna. W elewacji zachodniej odcinkowe wejście poprzedzone schodami i dwa odcinkowe okienka przy narożniku północnym. Zachodnia elewacja korpusu rozwiązana podobnie jak wschodnia, z tą różnicą, iż narożnik północny zastąpiony jest częściowo przez zakrystię, w związku z czym znajdujące się tu okno mniejsze od pozostałych, a w ścianie kruchty przywieżowej nie ma wejścia. Elewacje podłużne korpusu zakończone są uskokowymi gzymsami. Lukarny w połaciach dachu są prostokątne. Wnętrze korpusu jednoprzestrzenne, otwarte do prezbiterium, szeroką, ostrołukową arkadą. Posadzka prezbiterium lekko podniesiona w stosunku do posadzki z korpusu. Żebra sklepień prezbiterium wsparte na konsolach z cylindrycznymi kapitelami. W ścianie zachodniej

prezbiterium i korpusu wejścia do zakrystii. Przy ścianie zachodniej empora organowa wsparta na dwóch słupach. W ścianie tej, na wysokości empory dwa odcinkowe wejścia prowadzące do kruchty przywieżowych. W przyziemiu na osi ściany wejście do wnętrza wieży. Wnętrze wieży przykryte sklepieniem krzyżowo-żebrowym z rozetą pośrodku. W ścianie zachodniej wejście do kruchty, w kruchcie wschodniej schody prowadzące na emporę.

Zabytkowe wyposażenie: Wystrój kościoła pochodzi w całości z okresu jego budowy i jest konglomeratem form neogotyckich, historyzujących z widocznymi wpływami sztuki ludowej. Składają się nań: polichromie stropu, empory organowej, ławek, sklepień, ścian prezbiterium i kruchty podwieżowej; ambona o formach neogotyckich; neogotycki prospekt organowy; empora organowa z motywami neogotyckimi i sztuki ludowej; komplet ławek o formach historyzujących; trzy krzyże procesyjne, drewniane o trójlistnym zakończeniu ramion; jeden duży świecznik wiszący typu meluzyny; jeden mniejszy tego samego typu; trzy witraże w oknie prezbiterium; trzy witraże w drzwiach wieży; piec żeliwny w kruchcie podwieżowej; drewniana chrzcielnica neogotycka, z misą miedzianą z napisem „KG.v.Stan.STALTDER BERL.STADTMISSION”; płaskorzeźba „Agnus Dei” zawieszona na ścianie nad ołtarzem; feretron z XIX w., pięć krzesel drewnianych z siatkowymi siedziskami i oparciami; dzwon żeliwny w wieży z 1925 r., odlany przez Heinricha Reinhart’a z Wrocławia. W zespole tym na uwagę zasługują witraże w oknie prezbiterium z herbem rodu von Kleist (po lewej stronie) i herbem rodu von Medem (po stronie prawej). Witraże wykonał B. Schulze ze Szczecina.

■ SZCZECINEK – kościół parafialny pw. Narodzenia NMP

Kościół neogotycki, zbudowany w 1905 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół murowany, orientowany, z wyodrębnionym prezbiterium, zakończony wielobocznie. Od strony zachodniej masywna wieża 78 m wysoka, z profilowanym portalem, zakończonym dachem ostrosłupowym. Sklepienie żebrowe. Chór muzyczny wystający, wsparty na filarach. Wokół ścian empory wsparte na drewnianych ozdobnych filarach. Okna w dwu rzędach, górne większe, zakończone tukiem ostrym. Dach dwuspadowy, kryty dachówką. W 3 oknach prezbiterium witraże figuralne z czasów powstania kościoła, we wszystkich oknach dolnej kondygnacji również małe witraże figuralne.

Przystanki na szlaku „XIX-wieczne wnętrza neostylowe” wraz z ich krótkim opisem

- 1. Czaplunek:** miasto położone pomiędzy jez. Drawsko a jez. Czaplino, siedziba gminy; kościół pw. Świętej Trójcy – najstarsza murowana budowla Czaplinka, wzniesiona najprawdopodobniej na początku XV w. w miejscu dawnego zamku templariuszy, kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego wybudowany w latach 1829-1830, liczne zabudowania ryglowe z XIX w.
- 2. Łubowo:** wieś, kościół kamienny z 1734 r., zabytkowe wyposażenie, budynki mieszkalne i gospodarcze z XIX w, szachulcowe, przy drogach do Rakowa, Liszkowa i Silnowa piękne aleje: klonowa, brzoźowa i lipowa.
- 3. Piława:** wieś w gminie Borne Sulinowo, pięknie zlokalizowany kościół parafialny z 1937 r., z którego rozciąga się wspaniały widok na jezioro Pile.
- 4. Juchowo:** wieś, kościół pw. św. Antoniego, neogotycki, bud. 1928 r., ruiny XIX w. pałacu, park krajobrazowy o pow. 8 ha, założony w XVIII w.
- 5. Ostropole:** wieś w gminie Barwice.
- 6. Barwice:** siedziba gminy; neogotycki kościół parafialny z 1862 r., ratusz z XIX w.
- 7. Stare Dębno:** wieś, kościół z XVIII w., ślady dawnego zamku obronnego rodu von Kleistów, grodzisko nizinne stożkowe IX-XIV w.
- 8. Wicewo:** wieś, kościół pw. MB Szkaplerznej, neogotyck, XIX w., z neogotyckim wystrojem, pozostałości zespołu parkowo-pałacowego z XIX w., park, zabudowania pofolwarczne.
- 9. Tychowo:** siedziba gminy; głąz narzutowy Trygław na cmentarzu komunalnym, kościół parafialny pw. Matki Boskiej Wspomożenia Wiernych z XV w., rozbudowany XVIII i XIX w., park krajobrazowy z II poł. XVIII w.
- 10. Smęcino:** wieś, pałac z końca XIX w., park dworski.
- 11. Chmielno:** wieś, kościół pw. św. Jana Chrzyciela, neogotyck, bud. XIX w., wystrój kościoła w całości z okresu budowy.
- 12. Bobolice:** siedziba gminy, kościół rzymsko-katolicki z 1882-86, neogotycki, zbudowany wg proj. Schullera., panteon Pamięci poległych w czasie II wojny światowej na cmentarzu, Bobolicki Krzyż Pamięci,

aleja lipowa (ul. Fabryczna), grodzisko wyżynne z IX-XI w. i nizinne z VIII-XI w.

- 13. Czechy:** wieś w gminie Grzmiąca.
- 14. Trzebiechowo:** wieś w gminie Szczecinek, neogotycki pałac, kościół i park pałacowy z II poł. XIX w.
- 15. Kusowo:** wieś, kościół pw. Zwiastowania NMP, neogotycki XIX w.
- 16. Przeradz:** wieś w gminie Grzmiąca
- 17. Parsęcko:** wieś, dwór neoklasycystyczny z II poł. XIX w., park krajobrazowy nad rz. Parsętą, kościół murowany z pocz. XX w.
- 18. Szczecinek:** miasto powiatowe nad jez. Trzesiecko oraz jez. Wielimie z 7 wyspami, w tym największa w Polsce wyspą jeziorną, Zamek Książąt Pomorskich (najstarsze południowe skrzydło pochodzi z XIV w., pozostałe XIX i XX w.), Ratusz z XIX w., z ciekawymi witrażami, obecnie siedziba Urzędu Miasta, kościół pw. NMP z I poł. XIX w., Kalwaria szczecinecka przy parafii pw. św. Rozalii z Palermo, spichlerz szachulcowy nad rzeczką Niezdobną, gotycka wieża po kościele pw. św. Mikołaja z XIV w., obecnie Muzeum Regionalne, park miejski 1875-1908 w stylu eklektycznym, aquapark.

SZLAKAMI OTWARTYCH KOŚCIOŁÓW
Szlak „Kościoły barokowe dorzecza Parsęty”

■ **KIEŁPINO** – kościół filialny parafii Barwice,
pw. św. Kazimierza

Barok, zbudowany w 1742 r.,

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Kościół orientowany, murowany z cegły, tynkowany, na rzucie prostokąta, z prezbiterium zakończonym trójbocznie. Dach siodłowy. Wieża od zachodu na rzucie kwadratu, utrzymana w licu fasady, zwieńczona baniastym hełmem z latarnią. Okna i drzwi prostokątne; wnętrze salowe.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój kościoła stanowią: ołtarz główny barokowo-rokokowy z 1747 r., typu ambonowego; ołtarz boczny w stylu rejencji; lichtarze cynowe z 1687 r.; barokowe rzeźby: „Wiara i Nadzieja” z 1747 r. oraz tablica erekcyjna z 1747 r.

■ **RARWINO** – kościół filialny parafii
Stanomino pw. Narodzenia NMP

Barok, XVI wiek, bud. 1572 r.

Wygląd zewnętrzny, opis konstrukcji i wnętrza:

Należy do najstarszych kościołów całego dawnego powiatu białogardzkiego. Jest orientowany, zbudowany z cegły, na planie krzyża łacińskiego, z prezbiterium zamkniętym prostokątnie, od zachodu

z wieżą trójkondygnacyjną, zwieńczoną hełmem gruszkowatym z sygnaturką w górnej kondygnacji, wspartą na dwóch filarach, krytą blachą. Strop belkowy obecnie gładki, kiedyś zdobiony malowanym ornamentem roślinnym.

Zabytkowe wyposażenie: Zabytkowy wystrój wnętrza stanowią: w arkadach chóru muzycznego – były zabytkowe rzeźby postaci świętych z XV wieku, obecnie zebrane do konserwacji, ołtarz główny z roku 1731 – dzieło Ernesta Fridricha Handesa, drewniany polichromowany, jednopolowy z obrazem z 1757 r., przedstawiającym Chrystusa i Samarytanę; ambona z 1657 r. drewniana, rzeźbiona, polichromowana, bez zapiecków i baldachimu, wieloboczna, z kolumnkami tokańskimi i postaciami ewangelistów na polach; chrzcielnica drewniana o sześciobocznej czaszy z XVIII w. W kościele znajdują się 3 epitafia piaskowcowe z marmurowymi tablicami.

Przystanki na szlaku „Kościoły barokowe dorzecza Parsęty”

1. **Kietpino:** wieś w gminie Barwice, kościół pw. św. Kazimierza, barok, bud. 1742 r.
2. **Rarwino:** wieś na Równinie Białogardzkiej, kościół z 1572 r., murowany, w stylu barokowym, grodzisko nizinne z IX-X w, dwór z pocz. XX w., przebud. po 1950 r., park.

Baza noclegowa

Barwice

Pensjonat DYŁKA RANCH
Przybkówko; 78-460 Barwice
tel. 094 373-21-52

Pensjonat ALIKANTE
ul. Polna 2
78-460 Barwice
tel. 094 373 62 33

Bogusław Janyga
Piaski Pomorskie 25 a
78-460 Barwice
tel. 0 94 373 64 44

GOSPODARSTWA AGROTURYSTYCZNE

Gospodarstwo Agroturystyczne
„Nad Stawem”
Bogusław Janyga
Parchlino, 78-460 Barwice
tel. 094 373 64 44

Gospodarstwo Agroturystyczne
Stanisława i Tadeusz Lewiccy
Nowe Koprzywno 8,
78-460 Barwice
tel. 094 373 25 10

Gospodarstwo Agroturystyczne
Krystyna Arendacz, Piaski 49
78-460 Barwice
tel. 094 373 21 19

Gospodarstwo Agroturystyczne
Radosław Cywiński
Przybkowo 27
78-460 Barwice
tel. 506 570 126

Gospodarstwo Agroturystyczne
Zygmunt Kula
Nowe Koprzywno 10
78-460 Barwice
tel. 094 373 69 27

Gospodarstwo Agroturystyczne
Ryszard Pawlak, Piaski 46
78-460 Barwice
tel. (094) 373 63 40
604 593 091

Gospodarstwo Agroturystyczne
Agnieszka Pawlak, Piaski 47
78-460 Barwice
tel. 094 373 63 40
604 593 095

Gospodarstwo Agroturystyczne
Monika Niechwiadowicz
Nowe Koprzywno 3
78-460 Barwice
tel. 602 507 299

Gospodarstwo Agroturystyczne
Maciej Hamerski
ul. Mała 2
78-460 Barwice
tel. (094) 373 64 32

Białogard

Hotel BOLERO
ul. Wojska Polskiego 75/79
(centrum miasta)
tel. 0 94 312 62 02
0 94 312 59 40

Hotel „Zagłoba”
Przegonia 17
78-200 Białogard
tel. 0 94 312 22 96

Hotel ISKRA
ul. Moniuszki
78-200 Białogard
tel. 094 312 31 77

Zarząd Obiektów Sportowych
i Komunalnych
ul. Moniuszki 49
(okolice stadionu miejskiego)
60 miejsc noclegowych
tel. 0 94 312 20 80

Internat Zespołu Szkół
Ponadgimnazjalnych,
100 miejsc noclegowych
ul. Dąbrowszczaków 16
tel. 0 94 312 20 24

KORONA
ul. Najświętszej Marii Panny 19
(centrum miasta)
12 miejsc noclegowych
tel. 0 94 312 85 50

Stop Hotel Białogard
ul. Kołobrzaska 12
33 miejsca noclegowe
Tel. 094 311 26 77
fax 094 311 26 78
e-mail: info@stop-hotel.pl

GOSPODARSTWA AGROTURYSTYCZNE

Agroturystyka Teresa Suska
Rogowo 30
78-200 Białogard
tel. 0 94 312 54 87

Biały Bór

MEWA, Irena Doboszczak
ul. Brzeźnicka 17
tel. 0 94 373 96 41

Schroniska młodzieżowe
Zespół Szkół nr 1 – Internat
ul. Dworcowa 19
tel./fax: 0 94 373 9048
biagim@wp.pl

Pensjonat HUBERTUS
ul. Dworcowa
tel. 0 94 3739066

Hotelik Michaś
ul. Podgórna,
tel./fax 0 94 37 39 607

OMEGA
ul. Sądowa 35,
78-425 Biały Bór

Ośrodek Wypoczynkowy
Jarosław Czerdys
ul. Sądowa 39,
78-425 Biały Bór

OW Ewa i Roman Majewscy
ul. Sądowa 30
78-425 Biały Bór
tel. 094 327 92 00

Zajazd POD KLONEM
Arkadiusz Jakób
Aneta Wilczewska-Jakób
Biała, 78-425 Biały Bór
tel. 604 683 405

SCHRONISKA MŁODZIEŻOWE

Zespół Szkół nr 1 – Internat,
ul. Dworcowa 19, 78-425 Biały Bór,
tel./fax 0 94 373 90 48,
biagim@wp.pl

Internat Zespołu Szkół
im. Oskara Langego
ul. Brzeźnicka
78-425 Biały Bór
tel. 0 94 373 90 11

AGROTURYSTYKA

LEŚNY DWOREK, Krystyna Nikiel
Linowo 9/1, 78-425 Biały Bór
tel. 0 94 373 95 76
606 997 582
www.lesnydworek.republika.pl

MEWA, Irena Doboszczak
ul. Brzeźnicka 17
78-425 Biały Bór
tel. 0 94 373 96 41

Halina Grzelak, Jeziernik
78-425 Biały Bór
tel. 606 195 704
0 52 387 17 90

Maria Podgórska
ul. Armii Czerwonej 41
78-425 Biały Bór,
tel. 0 94 373 90 21

Niebora Jan, ul. Ogrodowa 5
78-425 Biały Bór
tel. 0 94 373 96 77

Biesiekierz

Motel „Trawa”
Stare Bielice 7A
tel. 0 94 163 215
fax 0 94 163 440

Bar „U Jana”
Biesiekierz 5 A
miejsca noclegowe – 2 campingi

Zajazd Turystyczny „KRIS”
Tatów, miejsca noclegowe
parking TIR

Bobolice

Hotelik” – Maria Soszyńska
ul. Polanowska 7
76-020 Bobolice
tel. 0 94 318 75 82

Borne Sulinowo

Gościniec POD LASEM
ul. Kolejowa 1
tel. 0 94 373 33 31

Dom Noclegowy KOZIOŁEK
ul. B. Chrobrego 6
tel. 0 94 373 37 49

Gościniec EDEN
ul. Parkowa 2
tel. 0 94 373 32 06
373 45 08
tel. kom. 503 006 558

Państwo Leszczyńscy
ul. Jeziorna 2
78-449 Borne Sulinowo
tel. 0 94 373 31 45

Gościniec TANIE NOCLEGI
ul. Kolejowa 3
78-449 Borne Sulinowo
tel. 0 94 373 38 11

Ośrodek Wypoczynkowy U ANI
Borne Sulinowo
ul. Spacerowa 5
tel. 0 94 373 33 90

Gościniec DERESZ
ul. Spacerowa 3
78-449 Borne Sulinowo
tel. 094 373 32 89

Ośrodek Wypoczynkowy JOMIR
ul. Różana 1
78-449 Borne Sulinowo
tel. 094 373 32 80

Ośrodek Wypoczynkowy ALGA
ul. Konopnickiej 16
78-449 Borne Sulinowo
tel. 094 373 47 50

Ośrodek Dydaktyczno-Wypoczynkowy
Uniwersytetu Śląskiego
ul. Chabrowa 7
78-449 Borne Sulinowo
tel. 094 373-35-96

Pensjonat U KAMILA
ul. Lipowa 1a
78-449 Borne Sulinowo
tel. 094 373-31-83

PENSION KOWALSKI
Komorze 12, 78-445 Łubowo
tel. 0 94 373 21 00

CAMPINGI

Domki Campingowe
Andrzej Zbierański
Komorze 18
78-445 Łubowo
tel. 602 257 290

Domki Campingowe
Elżbieta Kuźniecka
Jeleń 40
78-446 Silnowo
tel. 0 94 374 45 50

Brusno

Pensjonat agroturystyczny
„Żurawiec”
tel. 0048 694 644 407

Budzistowo

Hotel PAŁAC BUDZISTOWO
ul. Pałacowa 19
78-100 Kołobrzeg
tel. 0 94 354 72 12

Ośrodek Jazdy Konnej
Andrzej Michalski
ul. Kołobrzaska, 78-100 Kołobrzeg
tel. 0 94 354 37 54
kom. 0 602 757 869

Zajazd KASZTELAŃSKI
ul. 78-100 Budzistowo k. Kołobrzegu
tel. 0 94 352 71 97

Pokoje gościnne, Budzistowo
ul. Kołobrzaska,
tel./fax 0 94 352 60 08

Byszyno

Agroturystyka „Tęcza”
Danuta i Jan Januszewicz
Byszyno 14
Pomianowo 27
tel. 0 94 311 13 11

Czaplinek

AGROTURYSTYKA

„Dom Pod Psem”
Psie Głowy 11, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 46 41
(094) 375 45 81
tel. kom. 0 602 461 267

Gospodarstwo agroturystyczne
„Chata Toniego”
Nowe Drawsko 6, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 88 79
(094) 375 54 12
tel. kom. 0 692 932 472

Gospodarstwo Agroturystyczne „U Ali”
Machliny 29, 78-553 Broczyno
tel. (094) 375 87 81

Gospodarstwo agroturystyczne
„Stary Zajazd”
ul. Sikory 8, 78-550 Czaplinek
tel. kom. 0 602 533 657

Gospodarstwo agroturystyczne MAJA
Czarne Wielkie 6, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 53 64

Gospodarstwo agroturystyczne
„Hacjenda”
Żerdno 12, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 89 58
tel. kom. 0 604 140 683

Gospodarstwo agroturystyczne
„Zagroda”
Kofomąt 1, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 56 58

Gospodarstwo agroturystyczne AZA
Sikory 51, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 47 82

Gospodarstwo agroturystyczne „Agata”
Kuszewo 5, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 54 72

Gospodarstwo agroturystyczne
„Grodzisko”
Stare Drawsko 7
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 47 55

Gospodarstwo agroturystyczne
„Justynianka”
Nowe Drawsko 6
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 45 98

Gospodarstwo agroturystyczne
Stanisława Margel
Siemczyno 61
78-550 Siemczyno
tel. (094) 375 86 93

Gospodarstwo agroturystyczne
Elżbieta Danielewska
Rzepowo 5, 78-550 Czaplinek
tel. kom. 0 692 282 719

Gospodarstwo agroturystyczne
Monika Trawiński
Głębock 13, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 86 55
tel. kom. 0 505 635 701

Gospodarstwo agroturystyczne
A&A Harasimiuk
Prosino, 78-551 Kluczewo
tel. (094) 375 89 81

Gospodarstwo agroturystyczne
„Uroczysko-Psie Głowy”
Psie Głowy 27
78-550 Czaplinek
tel. kom. 0 888 580 583
0 604 716 642

Gospodarstwo agroturystyczne OAZA
Sikory 32, 78-550 Czaplinek
tel. kom. 0 606 876 093

Gospodarstwo agroturystyczne
„Pod Lipą”
Sikory 61, 78-550 Sikory
tel. (094) 375 58 04

Gospodarstwo agroturystyczne
„Arka Noego”
Zeliszawie 20
78-550 Czaplonek
tel. kom. 0 601 873 000

Gospodarstwo Agroturystyczne
„Chata Myśliwego”
ul. Kolejowa 1
78-550 Czaplonek
tel. 509 588 043

Gospodarstwo Agroturystyczne SARA
Nowe Drawsko 7
78-550 Czaplonek
tel. 0 504 062 173

Gospodarstwo agroturystyczne
„U Marioli”
Nowe Drawsko 9, 78-550 Czaplonek
tel. kom. 0 600 856 682

„Kapitańskie Gniazdo”
78-550 Sikory tel. 375 31 01
tel. kom. 601 61 10 15

Ranczo u Stacha
Trzciniac 18, 78-553 Broczyno
tel. (094) 375 19 93
tel. kom. 0 507 170 885

Usługi agroturystyczne
„Małgosia”
Nowe Drawsko 3
78-550 Czaplonek
tel. kom. 0 602 786 802

„U JANA”
Ostroróg 5, 78-445 Łubowo
tel. (094) 375 53 54

Agroturystyka
„Pod Koziółkiem”
78-550 Siemczyno
tel. (094) 375 86 13

APARTAMENT POMMERNHOF
Psie Głowy 12
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 47 35
tel. kom. 694 873 263

Agroturystyka „Zajazd”
Machliny 41, 78-553 Broczyno
tel. (094) 375 19 11
tel. kom. 0 602 447 407

Gospodarstwo Agroturystyczne
„Głębozysko”
Głębozcek 9
tel. kom. 694 149 590

CAMPINGI

Camping „U Jacka”
ul. Pięciu Pomostów 1a
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 45 55
tel. kom. 0 608 464 265
www.campujacka.republika.pl

Camping Czaplonek
ul. Drahimska 79
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 51 68
www.campingczaplonek.republika.pl

HOTELE

Hotel Elekt (aktualnie zamknięty)
ul. Rynek 6, 78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 50 87
fax (094) 375 50 86

KWATERY PRYWATNE

Drahim – pokoje gościnne
Stare Drawsko 24
78-550 Stare Drawsko
tel. (0-94) 375 88 20
fax (0-94) 375 88 12

Dom Wczasowy MARIZA
Drahimska 59, 78-550 Czaplonek
tel. 094 375 40 49
tel. kom. 0 509 523696

Dom jednorodzinny „Pod Brzozą”
Długosza 7, 78-550 Czaplonek
tel. 094 375 44 31
tel. kom. 0 502 311 099

Kwatery prywatne s.c.
ul. Pawła Wasznika 7
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 47 08

Kwatera prywatna PARADISE
Złocieniecka 5
78-550 Czaplonek
tel. 094 375 54 02
tel. kom. 0 502 031 571

Kwatery prywatne „Jaś i Małgosia”
Pawła Wasznika 8, 78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 42 97
(094) 375 48 01

Wynajem pokoi
ul. Pawła Wasznika 9
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 57 44
tel. kom. 0 694 109 684

Wynajem pokoi
Janina Giesko
ul. Wałeczka 87b
tel. (0-94) 375 46 56
tel. kom. 508 394 655

OŚRODKI WYPOCZYNKOWE

Ośrodek Wypoczynkowy DRAWTUR
ul. Pięciu Pomostów 1
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 54 54

Ośrodek Wypoczynkowy OMEGA
ul. Pięciu Pomostów 3
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 56 59

Ośrodek Wypoczynkowy
KUSY DWÓR
ul. Pięciu Pomostów 5
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 56 91
www.maxmedia.pl/kusydwor

Ośrodek Wypoczynkowo-Konferencyjny
„Aquarius”
Stare Drawsko, 78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 36 90
(032) 223 66 58 60
tel. kom. 0 501 345 137
fax (094) 375 88 78
www.aquarius.biz.pl
aquarius@wsew.edu.pl

Ośrodek Wczasowo-Wypoczynkowy
„Nad Srebrnym”
Stare Drawsko, 78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 36 00
fax (094) 375 88 21
www.nadsrebrnym.pl

Ośrodek Wypoczynkowy
Camping WAJK
Piaseczno 23, 78-550 Siemczyno
tel. (094) 375 86 24
tel. kom. 0 602 770 904
fax (094) 375 86 24

Ośrodek Wypoczynkowy
STARE KALEŃSKO
Stare Kaleńsko,
78-550 Siemczyno
tel. (094) 375 52 56

POLA NAMIOTOWE

Żeliszawie 20
78-550 Czaplonek
tel. kom. 0 601 873 000
www.e-agro.pl/arka

Stare Drawsko
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 88 10
tel. kom. 0 602 501 205

Ostroróg 5, 78-445 Łubowo
tel. (094) 375 53 54
www.e-agro.pl/ostrorog

Pole namiotowe „U Andzi”
Pławno 14, 78-550 Czaplonek

INNE

Internat Zespołu Szkół
ul. Pławieńska 6
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 52 39

Marina „Templariusz”
Jeziorna 4, 78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 38 43
www.collegium.pl/templariusz.html
templariusz@collegium.pl

Ośrodek Sportów Wodnych
ul. Nadbrzeże Drawskie
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 55 76
tel. kom. 0 691 661 059

Stacja Harcerska w Machlinach
ul. Moniuszki 26
78-550 Czaplonek
tel. (094) 375 53 69

Czernin

Gospodarstwo agroturystyczne
Grzegorz i Helena Gruchafa
Czernin 43, 78-113 Dygowo
tel. 0 94 358 41 06

Gospodarstwo agroturystyczne
AGROMOTEL Leokadia Sobusiak
Czernin 5, 78-113 Dygowo
tel. 0 94 358 40 99

Gospodarstwo agroturystyczne „Matys”
78-113 Dygowo
Czernin 66
tel. 094 358 45 31
Gospodarstwo jest członkiem Lokalnej
Organizacji Turystycznej

Kwatery Agroturystyczne
Johannes Reese, Czernin 37
78-113 Dygowo
tel. 094 35 84 321

Drzewiany

FERIENHAUS LANDVOGT
Drzewiany 73
tel. 0 94 318 78 18

„Gospoda Wiejska”
Roman Obławski, Drzewiany 17
76-020 Bobolice
tel. 0 94 318 78 02

Drzonowo

Zajazd PONTE ROSA
78-133 Drzonowo, Głęb 1
tel. 0 94 352 60 08

Dygowo

Kwatera prywatna
78-113 Dygowo
ul. Barcińska 1
tel. 0 507 50 98 06

Wynajem pokoi gościnnych,
ul. Ogrodowa 27, 78-113 Dygowo
tel. 0-94 35-84-609

AGROTURYSTYKA

Gospodarstwo Agroturystyczne
i Pszczelarskie
(produkcja miodu i świec
z naturalnego wosku pszczelego)
Czesław Rytwiński
ul. Łukowa 11a
78-113 Dygowo
tel. 0 94 358 41 52

Gospodarstwo agroturystyczne
AGROTUR, Jan i Janina Szyszka
Stojkowo 40 A, 78-113 Dygowo
tel. 0 94 358 46 93
lub 601 778 526

Gospodarstwo agroturystyczne
Jadwiga Bochra
ul. Kołobrzaska 23
78-113 Dygowo
tel. 094 35 84 320

Dziki

„Dworek Gutshotel” Gospodarstwo
agroturystyczne, Eugeniusz Jankowski
Dziki 22, 78-431 Turowo Pomorskie
tel. (0-94) 372-71-11
fax (0-94) 372-71-12
„Dworek Gutshotel” jest członkiem Lokalnej
Organizacji Turystycznej
www.lot.parseta.pl

Głęboczek

Gospodarstwo agroturystyczne
Monika Trawiński, Głęboczek 13
tel. (0-94) 375 86 55
www.e-agro.pl/monika

Ośrodek Wypoczynkowy „Głęboczek”
Głęboczek, 78-550 Siemczyno

Ośrodek Wczasowy KOLEJARZ
(VI-VIII), Głęboczek
78-441 Siemczyno
tel. 375-86-70

Głodowa

Motelik „U Kawałca”
Krystyna Kawalec, Głodowa
76-020 Bobolice
tel. 0 94 316 73 65

Gościno

Agroturystyka – Czesław i Janina Kus
78-120 Gościno, ul. Lipowa 19
tel. 0 94 351 26 06

Grzmiąca

Pokoje gościnne, Urząd Gminy
Grzmiąca, ul. Kolejowa
tel. 0 94 37 368 83

Domki Myśliwskie Mąkowiec

Domki Myśliwskie Grzmiączka

Domki Myśliwskie Krosino

Gwda Wlk.

Gospodarstwo agroturystyczne
Wiesław Szwałek
ul. Szczecinek 5
78-422 Gwda Wielka
tel. 0 94 375 71 00
Gospodarstwo agroturystyczne
jest członkiem Lokalnej Organizacji
Turystycznej
www.lot.parseta.pl

Ośrodek Agroturystyczny „Wielim”
ul. Jeziorna 36, 78-422 Gwda Wielka
tel. 0 94 375 71 01

Jeleń

Domki Campingowe
Elżbieta Kuźniecka, Jeleń 40
78-446 Siłnowo
tel. 0 94 374 45 50

Domki letniskowe na wsi
Adam Radomski, Jeleń 14
78-446 Siłnowo
tel. 0 94 375 74 36, 503 170 659

Ośrodek Wypoczynkowy Urzędu
Telekomunikacji, Jeleń
78-446 Siłnowo
tel. 374-42-44

Karlino

Kompleks Wypoczynkowy
PETRICO PARK, Krzywopłaty 5
tel. 0 94 31 17 230
sala konferencyjna na 100 miejsc
siedzących, sprzęt audiowizualny
wysokiej jakości.
e-mail: hotel-petrico@post.pl,

„Stop Hotel”
ul. Koszalińska 87
tel. 0 94 31 17 151

Pensjonat Stefana Czarneckiego
ul. Moniuszki 10
tel. 0 94 31 17 261

Gospodarstwo agroturystyczne
„Kaprys”, Kowańc 23

Gospodarstwo agroturystyczne
„Szuwarek”, Garnki 8

Gospodarstwo
Jacek Śruba
Garnki 3

Kołacz

Ośrodek Szkoleniowo-Administracyjny
Nadleśnictwo Potczyn, Kołacz 71
78-320 Potczyn Zdrój
tel. 0 94 366 22 30
kwatery.kolacz@szczecinek.lasy.gov.pl
www.kwaterakolacz.pl

Krzecko

Miejsce na rozbić namiotów
– koło Jeziora „Leśne” o pow. 2,5 ha,
położone malowniczo wśród lasów.
Raj dla wędkarzy. Można tu złowić
karpie medalowe powyżej 14
kilogramów. Sztuczne jezioro „Zalew”
przy drodze Stawobrze – Sidłowo pow.
23,5 ha. Również raj dla wędkarzy.

Dom Myśliwski w Międzyrzeczku
należący do koła myśliwskiego „Sokół”
w Świdwinie. Obiekt otoczony jest
lasami, bogatymi w dary natury
– grzyby, jagody.
Kontakt tel. (094) 358 30 06

Do wynajęcia przy starym młynie
w miejscowości Zagrody
tel. (0961) 470 83
z panem L. Turowskim

Kukinka

Agroturystyka KACZANIEC
Urszula Kniec, Kukinka 7
tel. 094 351 50 56

Kłopotowo

Pałac – istnieje możliwość zanocowania
po wcześniejszym telefonicznym
powiadomieniu. We wsi przystanek
PKS, sklepy, boisko.

Pokoje gościnne, Honorata Zielińska,
Ogrodowa 27
tel. 094 358 46 09

Kołobrzeg

HOTELE

BALTIC IMMOBILIEN, ul. Giełdowa 8a
tel. 0 94 352 34 31
354 69 50
fax. 0 94 354 69 51

BAŁTYK, ul. Bałtycka 17/18
tel./fax 0 94 352 80 40

CENTRUM Hotel Szkoleniowy
ul. Katedralna 12
tel./fax 0 94 352 29 05

CONRAD, ul. Sienkiewicza 14
tel./fax 0 94 352 48 13 do 14

GARNIZONOWY
ul. Łopuskiego 43
tel. 0 94 357 46 85

HANSA, ul. Jedności Narodowej 57
tel. 0 94 351 61 11

HEBAN, ul. Borzymowskiego 3
tel. 0 94 352 48 41 do 42
fax 0 94 352 20 03

KLUB BIZNESMENA
ul. Morska 7c
tel. 0 94 354 57 09

MEDYK, ul. Szpitalna 7
tel. 0 94 352 34 50
fax 0 94 354 26 51

NEW SKANPOL, ul. Dworcowa 10
tel. 0 94 352 82 11
fax 0 94 352 44 78, 0 94 354 26 50

ORBIS SOLNY, ul. Fredry 4
tel. 0 94 354 57 00
fax 0 94 354 58 28

SANATORIA

PP Uzdrowisko Kołobrzeg
ul. Kasprowicza 3,
tel. 0 94 352 24 41
0 94 352 81 41 rezerwacje
tel. 0 94 352 60 46, fax 0 94 352 25

Sanatorium KOMBATANT
ul. Sikorskiego 3
tel. 0 94 352 32 91

Sanatorium MUSZELKA
ul. Słowackiego 6-8
tel. 0 94 352 32 15

Szpital Uzdrowiskowy MEWA
ul. Ściegiennego 5
tel. 0 94 352 23 84

Szpital Uzdrowiskowy SŁONECZKO
ul. Rafińskiego 7
tel. 0 94 352 28 63

PENSJONATY

BEATA, ul. Wylotowa 37
tel. 0 94 351 69 07

CHATA WATAŻKA
ul. Poleska 3
tel. 0 94 354 30 66 FIX
ul. Sosnowa 28
tel. 0 94 351 80 59

GÓRNIK, ul. Kościuszki 3
tel. 0 94 352 60 05 do 06
0 94 352 42 93

KAMA, ul. Wylotowa 22
tel./fax 0 94 352 25 52

RELAKS, ul. Kościuszki 24
tel. 0 94 354 78 47

FIX, ul. Sosnowa 28
tel. 0 94 351 80 59

Motel RYŚ, ul. Kamienna 36
tel. 0 94 354 28 68

CAMPINGI

Camping BALTIC nr 78
ul. IV Dywizji WP 1,
tel./fax 0 94 352 45 69

Harcerski Ośrodek Morski
ul. Bałtycka 31
tel. 0 94 352 42 28

Baza Letnia Hufca ZHP
ul. Morawskiego 1
tel. 0 94 352 21 14

Schronisko PTSM
ul. Śliwińskiego 1
tel. 0 94 352 27 69
przy Szkole Podstawowej nr 2
sezonowe (VII – VIII)

Kukinka

Agroturystyka KACZANIEC
Urszula Kniec, Kukinka 7
tel. 094 351 50 56

Hotel „ERANIA” * * * *, Kukinia 43
78-111 Ustronie Morskie
tel. 351 99 77

Kusowo

Gospodarstwo agroturystyczne
Wczasy pod gruszą, Zenon Makowski
Kusowo 22, 78-411 Wierzchowo
tel. 0 94 372 45 24
600 987 490

Lipie

Ośrodek Edukacji Ekologicznej
Lipie 16, 78-331 Rąbino
tel./fax +48 94 364 38 07
ar@parseta.org.pl

Gospodarstwo agroturystyczne
(całoroczne) Urszula i Ryszard Wiak
Świerznica 3,
tel. 0 94 364 35 95

Luboradza

Ośrodek Wczasowo-Kolonijny Zakładu
Przemysłu Jedwabniczego „Pierwsza”
w Łodzi, Luboradza 3
tel. 0 94 373 62 43

Gospodarstwo agroturystyczne
Paweł Kinasiewicz, Luboradza
78-460 Barwice

Ośrodek Wypoczynkowy
LUBORADZA
Luboradza, 78-460 Barwice
tel. 373 60 25
(8 domków kempingowych
4 pokoje w pawilonie)

Ośrodek Kolonijno-Wczasowy
ZPJ – Łódź

Luboradza – Pałac
78-460 Barwice
tel. 373 62 43
(1-,2-,3-,4-osobowe pokoje w pałacu-
sezonowe, pokoje 4-osob. w domkach
kemping. – 90 miejsc)

Łęknica

Gospodarstwa agroturystyczne
Alina Ciesielska, Łęknica 49 b
78-460 Barwice
tel. 0 94 373 63 35

Malechowo

Hotel „Erania”, Malechowo 4
tel. (094) 351 99 77
lub 0 600 370 036
fax. (094) 351 99 83

Gospodarstwo agroturystyczne
Anny Najman, Kukutczyn
76-142 Malechowo
tel. 315 57 67
0 608 123-039

Machliny

Gospodarstwo agroturystyczne,
Machliny 41
78-553 Broczyno
tel. (094) 375 19 11
tel. kom. 0 602 447 407

Gospodarstwo agroturystyczne „U Ali”
Machliny 29, 78-553 Broczyno
tel. (094) 375 87 81

Moczyłki

Krystyna Markowska
Moczyłki 26
78-200 Białogard,
tel. 0 94 312 43 37

Nadarzyce

Pole namiotowe,
tel./fax 0 94 312 39 75
kom. 509 115 115

Nosowo

Hotel „Pałac w Nosowie”
76-039 Biesiekierz
tel. 0 94 318 03 80

Nowe Drawsko

Gospodarstwo agroturystyczne
„Chata Toniego” Nowe Drawsko 6
78-550 Czaplunek
tel. (094) 375 88 79
(094) 375 54 12
tel. kom. 0 692 932 472

Gospodarstwo agroturystyczne
Joanna Czarnecka, Nowe Drawsko
78-550 Czaplunek
tel. 0 603-762-257 (I-XII)

Gospodarstwo agroturystyczne
Justyniana, Nowe Drawsko 9a
78-550 Czaplunek, tel. 375-45-98

Gospodarstwo agroturystyczne
Tomasz Kasprzyca
Nowe Drawsko 3
78-550 Czaplunek
tel. 375-46-65

Gospodarstwo agroturystyczne
RENIUSIS
Renata i Jacek Harasimiuk
Nowe Drawsko 1
78-440 Czaplunek
tel. 375-88-89
0 602-503-368 (VI-IX)

Ostre Bardo

Agroturystyka, Ostre Bardo 21
tel. 0 94 36 61 785

Połczyn Zdrój

Hotel POLANIN
ul. Wojska Polskiego 50
tel. 0 94 36 621 58
fax 0 94 36 626 98

DOM SPORTOWY
ul. 15-go Grudnia 25
tel. 0 94 36 626 76

Pensjonaty SKAUT
ul. Sobieskiego 12
tel. 0 94 625 74

Hotel ISABELLE* („POLANIN”)
ul. Woj. Polskiego 50
78-320 Połczyn Zdrój
tel. 366-21-58
fax 366-26-98

Hotel „ZDRÓJ” **
pl. Wolności 3
78-320 Połczyn Zdrój
tel. 366-22-76

Maria Tokarski Połczyn Zdrój
ul. Warszawska 41
tel. 0 94 36 63 702

Wiesław Czerniak Połczyn Zdrój
ul. BOWiD 25

Maria Gruszczyńska
tel. 0 94 36 62 133 Połczyn Zdrój
ul. BOWiD 24

Zdzisława Marciocha
tel. 0 94 36 62 180 Połczyn Zdrój
ul. BOWiD 29

Henryka Prochowska
tel. 0 94 36 62 846 Połczyn Zdrój
ul. BOWiD 22

Wioletta Beraś, Buślary
tel. 0 94 36 62 654 Połczyn Zdrój

Maria Kożurno ul. BOWiD 20
tel. 0 94 36 64 375

Dom Wypoczynkowy
TURYSTYCZNY
ul. Wojska Polskiego 52;
78-320 Połczyn Zdrój
tel. 366-27-44

SANATORIA

„Uzdrowisko Potczyn” SA
Potczyn Zdrój, ul. Zdrojowa 6
tel. 0 94 36 624 24
0 94 36 624 81
fax 0 94 36 624 70
Dział Marketingu „Uzdrowisko Potczyn”
tel. 0 94 36 621 65
0 94 36 620 19

Sanatorium DĄBRÓWKA
ul. Zdrojowa 4
tel. 0 94 36 624 35

Sanatorium LECHIA
ul. Parkowa 5
tel. 0 94 36 627 03

Sanatorium
POZNANIANKA
ul. Zdrojowa,
tel. 0 94 36 624 35
0 94 36 624 56

Sanatorium IRENA
Pomorskie Centrum Rehabilitacji Dzieci
z Dziecięcym Porażeniem Mózgowym
ul. Zdrojowa 10
tel. 0 94 36 621 35
(najwyższe normy europejskie)

Sanatorium Uzdrowskie MARTA
ul. Zdrojowa 1, 78-320 Połczyn Zdrój
tel. 0 94 365 06 28,
fax 0 94 365 06 22

Szpital Uzdrowski GRYF
ul. Solankowa 8
tel. 0 94 36 620 19
0 94 36 620 31

Szpital Uzdrowski BORKOWO
ul. Sobieskiego 13,
tel. 0 94 36 621 05

Szpital Uzdrowski PODHALE
ul. Solankowa 7
tel. 0 94 36 624 05

GOSPODARSTWA AGROTURYSTYCZNE

Jan Tarnowski, Zajączkowo
tel. 0 94 36 622 22

Wiesław Mazowiecki
Gaworkowo 25
tel. 0 94 36 624 36

Edward Stępień, Zaborze
tel. 0 94 36 628 89
(bez bazy noclegowej), stawy
hodowlane – wędkarstwo)

Przybkówko

Ośrodku jazdy konnej – „Dylka Ranch”
Przybkówko, 78-460 Barwice
tel. 0 94 373 21 52

Gospodarstwo Agroturystyczne
Radosław Cywiński, Przybkowo 27
78-460 Barwice
tel. 0 506 570 126

Psie Głowy

APARTAMENT POMMERNHOF
Psie Głowy 12, 78-550 Czaplunek
tel. 094 375 47 35
tel. kom. 694 873 263

„Dom Pod Psem” Psie Głowy 11
78-550 Czaplunek
tel. (094) 375 46 41
(094) 375 45 81
tel. kom. 0 602 461 267

Gospodarstwo agroturystyczne
Marcin Kruk, Psie Głowy 7
78-550 Czaplunek
tel. 0 600 288 596

Gospodarstwo agroturystyczne
UROCZYSKO PSIE GŁOWY
Zofia i Czesław Dąbrowscy
Psie Głowy 27, 78-550 Czaplunek
tel. 0 600 613 942
0 604 716 642

Radacz

Marzena Zygmunt, Radacz 3
78-446 Siłnowo
tel. 0 94 372 73 10
600 032 850

Rusowo

Gospodarstwo agroturystyczne
ALTE FARM Anna Britzen
Rusowo 57
tel. 0 94 351 57 92,
tel. kom. 0049 171 330 3635

Marian Snoch, Rusowo 33
78-111 Ustronie Morskie
tel. 094 351 52 72

Dom agroturystyczny SARA
Z. M. Rojek, Rusowo 23
tel. 094 351 52 76
kom. 602 552 713

Rymań

Motel „Polonez”
ul. Koszalińska 13, Rymań
tel. 0 94 358 32 78

Zajazd „Ostrowska”
Leszczyn 11
tel. 0 94 351 97 15

Silnowo

AGROTURYSTYKA

Anna i Jerzy Kolbusz, Ciemino 12
78-446 Silnowo
tel. 0 94 375 22 50
501 455 223

Marzena Zygmunt, Radacz 3
78-446 Silnowo
tel. 0 94 372 73 10
600 032 850

POD GRUSZĄ, Dorota Chrzanowska
Międzyzylesie 3/2, 78-446 Silnowo
tel. 0 94 373 31 35

BLIŻEJ NATURY
Ewa i Ryszard Okleciński
Piława 20, 78-446 Silnowo
tel. 0 94 375 75 45

Gościniec „CZAPLA”
Luba i Grzegorz Natkański
Kiełpino 20
78-446 Silnowo
tel. 0 94 375 75 19

Gospodarstwo agroturystyczne Zajazd
TRAMP – Ilona i Waldemar Zabusczy
Silnowo 33a; 78-447 Silnowo
tel. 094 375 75 31

Ośrodek DOM NAD JEZIOREM
M. L. Olszewscy
Silnowo 65
78-446 Silnowo
tel. 0 601 412 856
tel./fax 094 375 22 74

Siemczyno

Stanisława Margel
Gospodarstwo agroturystyczne
Siemczyno 61
tel. (0-94) 375 86 93

Gospodarstwo agroturystyczne
Krystyna Świerczyńska
78-551 Siemczyno 52
78-551 Czaplinek
tel. 375-86-13

Stępień

Gospodarstwo agroturystyczne
Renata i Marek Wójciszyn
Stępień 14 a, 78-425 Biały Bór
tel. 094 375 72 27
www.e-agro.pl/stepien

Pensjonat „Nad Jez. Młyńskie”
Stępień 14a
78-421 Drzonowo
tel. 375-72-27

Szczecinek

Hotel Residence kat.**
ul. Lelewela 12
tel. 094 372 88 50
e-mail: residence@szczecinek.pl
www.residence.szczecinek.pl
rezerwacja (094) 372 88 50
fax (094) 372 88 52
biuro (094) 372 88 60
fax (094) 372 88 62

Schronisko Młodzieżowe
ul. Kościuszki 43/45
tel. 374 01 13
0-606 881 644

Hotel Pojezierze
ul. Wyszyńskiego 69A
tel. (0-94) 374-33-41
fax (0-94) 374-35-34
www.hotel.pojezierze.net
hotel@pojezierze.net

Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy
Nadleśnictwa Szczecinek
ul. Kościuszki 22
tel./ fax (094) 37 436 11
szczecinek@szczecinek.lasy.gov.pl

Hotel Merkury kat.*
ul. Cieślaka 11
tel. (0-94) 37 435-26
e-mail: merkury_sc@poczta.onet.pl
www.maxmedia.pl/merkury

Hotelik Oskar
ul. Ordona 7
tel. (094) 37-239-36

Pensjonat ŻÓŁTY DOM
ul. Ordona 11,
78-400 Szczecinek
tel. 094 372 34 82
fax 094 372 34 81

Szkolne Schronisko Młodzieżowe
CEGIEŁKA, ul. Artyleryjska 9
(ZS nr 3); 78-400 Szczecinek
tel./fax 094 374 27 53

Camping „Kacperek”
ul. Kościuszki 76 liczba miejsc – 200

Stanica Harcerska w Drężnie – 500
miejsc, Komenda Hufca ZHP
ul. Mickiewicza 2a
78-400 Szczecinek
tel. 0 94 374 23 05

Pokoje gościnne Gryf
ul. Fabryczna 17
tel. (094) 37-206-60

Pokoje gościnne
Marzena Marcinkowska
ul. 1-go Maja 74
78-400 Szczecinek
tel. 094 372 39 75
0 604 648 720

Gospodarstwo agroturystyczne
Hanna i Jarosław Burgief
Trzesieka 12
78-404 Szczecinek
tel. 0 94 374 43 61
tel. kom. 602 390 558
e-mail: agrowet@list.pl
www.agrowet.prv.pl
www.agrowet.agroturystyka.prv.pl
członkowie Lokalnej Organizacji Turystycznej

Stare Resko

Pensjonat „50 DEBÓW”
Stare Resko, Toporzyk
tel. 0 94 36 486 26

Agroturystyka
tel. 0 94 36 49 770

Świdwin

„Lear” PHU Usługi Hotelowe
T. Kostrzewska; Świdwin
3 Marca 21

Rzepowo

Pole biwakowe nad rzeką Drawą
w Rzepowie

Gospodarstwo agroturystyczne
– Elżbieta Danielewska, Rzepowo 5
tel. 692 282 719
www.e-agro.pl/rzepowo

Siemczyno

Gospodarstwo agroturystyczne
„Pod Koziółkiem”
78-550 Siemczyno
tel. 094 375 86 13

Camping „WAJK” Piaseczno 23
78-550 Siemczyno
tel. (094) 375 86 24
(094) 351 61 15

Ośrodek Wypoczynkowy
STARE KALEŃSKO
Stare Kaleńsko, 78-550 Siemczyno
tel. (094) 375 52 56

Ośrodek wypoczynkowy „Głęboćek”
Głęboćek, 78-550 Siemczyno

Gospodarstwo agroturystyczne
Stanisława Margiel
78-551 Siemczyno 61
78-551 Czaplinek
tel. 375-86-93

Gospodarstwo agroturystyczne
Krystyna Świerczyńska
78-551 Siemczyno 52
78-551 Czaplinek
tel. 375-86-13

Sikory

Gospodarstwo agroturystyczne
„Stary Zajazd” – Jowita Krasoń
Sikory 8; 78-550 Czaplinek
tel. 0 602-533-657

Gospodarstwo agroturystyczne
– Wincenty Matus, Sikory 62
78-550 Czaplinek

Gospodarstwo agroturystyczne
Halina i Bogdan Włodarczyk
Sikory 51; 78-550 Czaplinek
tel. 375-47-82

Stare Drawsko

tel. (094) 375 53 64

Gospodarstwo agroturystyczne
Stare Drawsko 35
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 88 18
tel. kom. 0 608 861 677

PUT Drahim Stare Drawsko 24
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 20

Ośrodek Wypoczynkowo-Konferencyjny
„Aquarius”
Stare Drawsko, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 36 90
(032) 223 66 58 60
tel. kom. 501 345 137
fax (094) 375 88 78

Ośrodek Wczasowo-Wypoczynkowy
„Nad Srebrnym” Stare Drawsko
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 36 00
fax (094) 375 88 21

Pole namiotowe Stare Drawsko
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 88 10
tel. kom. 0 602 501 205

Ośrodek Wypoczynkowy KLEOFAS
Stare Drawsko; 78-440 Czaplinek,
tel. 094 375-88-78

Zajazd „U TONIEGO”, Stare Drawsko
78-440 Czaplinek
tel. 094 375-54-12

Gospodarstwo agroturystyczne
Czesław Chochoł, Stare Drawsko 7
78-440 Czaplinek
tel. 094 375-47-55 (VI – IX)

Gospodarstwo agroturystyczne
Lilla Malesza, Stare Drawsko 27
78-440 Czaplinek

Gospodarstwo agroturystyczne
Wiesława Arciuszkiewicz, Stare
Drawsko 35; 78-550 Czaplinek
tel. 094 375 88 18;
0 608 861 677 (VI-IX)

Szczecinek

Hotel Residence kat.**
ul. Lelewela 12 tel. 094 372 88 50
e-mail: residence@szczecinek.pl
www.residence.szczecinek.pl
rezerwacja (094) 372 88 50
fax (094) 372 88 52
biuro (094) 372 88 60
fax (094) 372 88 62

Pokoje gościnne Gryf
ul. Fabryczna 17
tel. (094) 37-206-60

Hotel Pojezierze
ul. Wyszyńskiego 69A
tel. (0-94) 374-33-41
fax (0-94) 374-35-34
www.hotel.pojezierze.net/
hotel@pojezierze.net

Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy
Nadleśnictwa Szczecinek
ul. Kościuszki 22
tel./fax (094) 37 436 11
szczecinek@szczecinek.lasy.gov.pl

Hotel Merkury kat.*
ul. Cieślaka 11
tel. (0-94) 37 435-26
e-mail: merkury_sc@poczta.onet.pl
www.maxmedia.pl/merkury

Hotelik Oskar
ul. Orzona 7
tel. (094) 37-239-36

Szkolne Schronisko młodzieżowe
CEGIEŁKA
ul. Artyleryjska 9 (ZS nr 3)
tel/fax. 0 94 374 27 53
www.schroniskocegielka.republika.pl

Schronisko młodzieżowe
ul. Armii Krajowej 28
tel. 0 94 374 35 05

Tychowo

Hotel Prezydent, ul. Dobrowo
tel. (094) 3111424

Hotel przy Restauracji Jutrzenka
ul. Wolności 19
tel.(094) 3115038

Schronisko młodzieżowe
Noclegi w Zespole Szkół
im. Jana Radomskiego, Tychowo
tel. 0 94 311 55 07

Ubiedrze

Gospodarstwo agroturystyczne
„Leśny Domek” – Anna Rudnicka
Różewko 1 k. Ubiedrza
76-020 Bobolice
tel. 0 94 316 77 87
603 797 641

Ustronie Morskie

OŚRODKI WYPOCZYNKOWE

Ośrodek Wczasowy
PUP „Agrosoc”
ul. B. Chrobrego 1,
tel. (094) 351 55 54

Dom Wczasowy „Alchemik”,
ul. Rolna 26
tel. (094) 351 56 54
lub (018) 471 41 81

Dom Wczasowy „Alchemik”
ul. Rolna 21
tel. (094) 351 56 54
lub (018) 471 41 81

Dom Wczasowy „Alchemik”,
ul. Rolna 23
tel. (094) 351 56 54
lub (018) 471 41 81

Usługi Turystyczno-Handlowe „Alma”,
ul. Górna 6L
tel. (094) 351 54 53
lub 0 691 670 686

„Amber”
ul. B. Chrobrego 82,
tel. (094) 351 55 40
„Amber” ul. B. Chrobrego 84

Ośrodek Wczasowy „Arpol”
ul. Wojska Polskiego 11
tel. (094) 351 57 71

Ośrodek Wczasowy „Aura”
ul. Oisedłowa 1
tel. (094) 351 73 76

Dom Wypoczynkowy „Baltic Alka”
ul. Wojska Polskiego 7
tel. (094) 351 55 60

Wojskowy Dom Wypoczynkowy
„Barka”, Wieniotowo, skr. poczt. 7
tel. (094) 351 53 06 Ośrodek

Wypoczynkowy „Bursztynowa”
ul. Środkowa 24-26, Sianożęty
tel.(094) 351 56 06

Ośrodek Wczasowy „Cechsztyń”
ul. B.Chrobrego 58
tel. (094)351 55 90
lub (094)351 56 70

Ośrodek Kolonijny
„Cechsztyń II”
ul. B. Chrobrego 57,
tel. (094) 351 55 90

Dom Wypoczynkowy
„Dzikuska”
ul. B.Chrobrego 80
tel. (094) 351 59 42
lub (094)351 5530

Centrum Konferencyjno-Wypoczynkowe „Exploris”, ul. B. Chrobrego 11
tel. (094) 351 54 60

Ośrodek Wypoczynkowy „Ewa”
ul. Górna 16
tel. (094) 351 51 98
lub (042) 213 00 13

Wojskowy Dom Wczasowy „Fregata”
ul. Wojska Polskiego 21
tel. (094) 357 44 89

Dom Wypoczynkowy „Gacek”,
ul. Spokojna 4
tel. (094) 351 56 61

Ośrodek Kolonijny „Gawęda”
ul. Północna 10, Sianożęty
tel. (094) 351 55 96

Ośrodek Wczasowy „Gwarek”
ul. Wolności 5
tel. (094) 351 56 49

Ośrodek Wypoczynkowy „Izokor-Płock”
ul. Okrzei 2C
tel. (094) 351 55 99

Dom Wypoczynkowy „Jantar”
ul. Kościuszki 14-16,
tel. (094) 351 55 25
lub (094) 351 54 55

Dom Wypoczynkowy
„Jeleniogórskich Zakładów Optycznych”
ul. Ku Morzu 2, Sianożęty
tel. (094) 351 51 43

Ośrodek Wczasowo Kempingowy
ul. Wschodnia 6, Sianożęty
tel. (094) 351 50 86

Dom Wypoczynkowy „Klif”
ul. B. Chrobrego 9b
tel. 0 606 210 023

Ośrodek Wypoczynkowy „Konin”
ul. Rolna 24
tel. (094) 351 54 33
lub (063) 24 37 607

Ośrodek Wczasowy „Koral”
ul. Wojska Polskiego 13
tel. (094) 351 51 13

Ośrodek Wypoczynkowy „Korab”
ul. B. Chrobrego 15
tel. (094) 351 56 46

Ośrodek Wczasowy „MOSiR Konin”
ul. Rolna 24
tel. (094) 351 54 33

Dom Wypoczynkowy „Markus”,
ul. Kościuszki 7
tel. 0 608 287 233
lub 0 606 622 962

Ośrodek Kolonijno-Wypoczynkowy
„Max”, ul. Kościuszki 18
tel. (094) 354 02 01

Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy
„Malwa”, ul. Ku Morzu 3, Sianożęty
tel. (094) 351 55 53

Dom Wypoczynkowy „Mewa”
ul. Kościuszki 22
tel. (094) 351 58 83

Ośrodek Wczasowy „Meliorant”
ul. Północna 4, Sianożęty
tel. (094) 351 50 86

Dom Wypoczynkowy „Meridian”
ul. Lotnicza 25 A, Sianożęty

Ośrodek Wczasowy „Muszelka”
ul. Wiejska 25
tel. (094) 351 50 49
lub 0 604 106 789

Ośrodek Wypoczynkowy „Muszelka”
ul. Wschodnia 4, Sianożęty

SANATORIA

Ośrodek Leczniczko-Rehabilitacyjny PZN
„Klimczok”, ul. Okrzei 1
tel. (094) 351 55 65

Ośrodek Rehabilitacyjny „Leśna
Polana”, ul. Wojska Polskiego 28
tel. (094) 351 55 22

Ośrodek Rehabilitacyjno-
Wypoczynkowy „Portland-Mark”
ul. Kolejowa 43/45
tel. (094) 351 56 91

Ośrodek Rehabilitacyjny „Zagłębie”
ul. Bogustawa XIV nr 3
tel. (094) 351 55 34
fax. (094) 351 59 56

CAMPINGI

Camping Akademii Wychowania
Fizycznego, ul. Wojska Polskiego 28
tel. (094) 351 50 04

Domki Campingowe „Bałtyk”
ul. Spokojna 1
tel. (094) 351 55 40

AGROTURYSTYKA

Gospodarstwo agroturystyczne AGRO
Radosław Solarczyk, ul. Polna 2a
tel. 094 351 96 02
kom. 0 606 251 513

Agroturystyczne gospodarstwo rolne
E. M. Liszka, ul. Północna 2
Sianożęty
tel. 094 351 56 81

U HENI Henryka Maksymowicz
ul. Kotobrzeska 21a
tel. 094 351 57 12

AgrOtur, B. B. Czepukojć
ul. Rolna 1 H
tel. 094 351 50 63,
kom. 502 992 955

Agroturystyka U HENI
Henryka Maksymowicz
ul. Kotobrzeska 21a
tel. 094 351 57 12

HOTELE

Hotel „Rafa”
ul. Kolejowa 2
tel. (094) 351 51 25

Hotelik „Cztery Pory Roku”
ul. Rolna 16, tel. (094) 351 57 17

Hotel „Lambert”, ul. B. Chrobrego 53a
tel. (094) 351 54 31
lub 0 604 807 992

Hotelik „Morena”
ul. B. Chrobrego 2
tel. (094) 351 51 52

Żeliszawie

Pole namiotowe Żeliszawie 20
78-550 Czaplinek
tel. kom. 0 601 873 000

Gospodarstwo agroturystyczne
Andrzej Misior, Żeliszawie 12
78-550 Czaplinek
tel. 0 602-389-851

Baza gastronomiczna

Barwice

Bar BIM-BOM
Wawrzyniak Anna,
Drabiszczak Zbigniew, Barwice,
ul. Wiejska 4
tel. (094) 373 44 99

Bar „Kapsel” – Marian Śledź
Barwice
ul. Bol. Chrobrego 3,
tel. (094) 373 22 55

Białogard

Kawiarnia CAFE SYDONIA
ul. 1 Maja 8
tel. 0 94 312 27 89

DOM WESELNY
ul. Bolesława Chrobrego 5
tel. 0 94 312 25 39

EXPRESSO, ul. Stamma 9
tel. 0 94 312 77 15.

Restauracja „Finezja”
ul. Piłsudskiego 2,
tel. 0 94/312 05 88

Restauracja TOSCANA
ul. Lindego 20 a
tel. 0 94 312 21 59

Restauracja – Hotel KORONA
ul. Najświętszej Marii Panny 19;
78-200 Białogard
tel. 094 312 85 50

Zajazd ZAGŁOBA, Przegonia 17
k. Białogardu (wyjazd na Wałcz)
tel. 0 94 312 22 96

MINI BAR, Przegonia 8,

„Korona”, ul. Naj. Marii Panny 19
tel. 0 94 312 85 50

PUB „Santa Maria”
ul. Wojska Polskiego 80

PUB „Klan”
ul. Wojska Polskiego

PUB „Retro”
ul. Wojska Polskiego

PUB „Jedynka”
ul. Kochanowskiego

Bar „Dworcowy”
ul. Borzymowskiego 1
tel. 094 312 26 48

Bar „Zacisze”, ul. Dworcowa 7a
tel. 094 312 27 21

Pizzeria „Balu-Balu”, ul. Pomorska
tel. 0 94 312 88 04

Pizzeria „Torwieja”, ul. Wojska
Polskiego 3/8, tel. 0 94 312 42 97

Pizzeria „Pompei”, ul. Wypiańskiego
tel. 0 94 312 13 33

Biały Bór

Restauracja, ul. Brzeźnicka 2a
tel. 501 827 751
0 94 373 93 62

Restauracja „Amazonka”, ul. Tamka,
tel. 0 94 373 90 95

Bar „Dzokej”, ul. Tamka,

„Tirana”, ul. Żymierskiego,
tel. 0 94 373 97 50

Bar „Wena”, ul. Żymierskiego 20a,
tel. 0 94 373 93 29

Drink Bar „Pod Lipą”, ul. Tamka 2,
tel. 0 94 373 92 30

Kafejka, ul. Sądowa 20a,
tel. 0 94 373 92 13.

Pub „Pod Dębem”, ul. Sądowa 30,
tel. 0 94 373 92 00

Biesiekierz

Zajazd myśliwski HUBERTUS
Kraśnik Koszaliński 44
tel. 0 94 318 03 86
Hubertus jest członkiem
Lokalnej Organizacji Turystycznej

Bar „U Jana”, Biesiekierz 5 A
miejsca noclegowe – 2 campingi,
sale konsumpcyjne, parking

Zajazd turystyczny KRIS – Tatów,
miejsca noclegowe, restauracja,
parking TIR

Bobolice

Bobolice, Zajazd VICTORIA
ul. 1 Maja 5
tel. 0 94 318 76 98

Restauracja „Pod Winogronami”
– Walentyna Misztal
ul. Plac Zwycięstwa 6, 76-020
Bobolice, tel. 0 94 318 73 06
(w soboty dyskoteka)

Restauracja „Łania”
Jacek Domagała Chociwle 7
76-020 Bobolice
tel. 0 94 316 74 36
316 71 45
694 993 990

Karczma „Łosiówka”
Katarzyna Kamińska, Konrad Łoś
Porost 1,
76-020 Bobolice
tel. 603 398 784, 601 220 617
(jazda konna, noclegi, gastronomia)

„Dwór Boboliczki”
Robert i Władysław Durał
Boboliczki w kierunku Gozdu
tel. (094) 316 92 95
(noclegi, gastronomia, jazda konna)

Borne Sulinowo

Bar PRZYSTAŃ, Borne Sulinowo
– Zatoka Cicha
tel. 0 94 373 38 10

KAFE RASPUTIN – Night Club
Borne Sulinowo
ul. Spacerowa 3
tel. 0 94 373 32 50

Kawiarnia w kompleksie STM ALGA
Borne Sulinowo, ul. Konopnickiej 16
tel. 0 94 373 47 50

Bar POD ORŁEM, Borne Sulinowo
ul. Zielona 3
tel. 0 94 373 33 27

Bar KOMETA, Borne Sulinowo,
Al. Niepodległości 12
tel. 0 94 373 37 53

Restauracja ZODIAK
ul. Chrobrego 3
tel. 0 94 373 31 15,

Stołówka w Ośrodku Wypoczynkowym
U ANI, Borne Sulinowo,
ul. Spacerowa 5
tel. 0 94 373 33 90

Restauracja w Gospodarstwie
agroturystycznym TRAMP
Silnowo 33
tel. 0 94 375 75 31

Smażalnia ryb SIELAWKA, Jeleń 36
tel. 0 94 375 74 78

Byszyno

Ośrodek wypoczynkowy
tel. 0 94 312 22 23

Czaplinek

CAFE POD MUZAMI
Dorota Banaszek
ul. Rynek 1
78-550 Czaplinek

DRINK BAR
Bar gastronomiczny
Magdalena Sielatycka
ul. Rzeźnicka
78-550 Czaplinek
tel. (0-94) 375 37 18
tel. kom. 663 124 978

Restauracja oraz Klub myśliwski
Elektor
ul. Rynek 4, 78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 50 87

Restauracja Pomorska
ul. Jagiellońska 11
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 54 44

Caffe Bar
ul. Sikorskiego 17
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 42 64

Pizzeria
ul. Ogrodowa
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 59 90

Pub 21
ul. Sikorskiego 4
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 57 66

Grill Bar U Arka
ul. Złocieniecka
78-550 Czaplinek

Restauracja Drahim
Stare Drawsko 24
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 20

Gospoda Podzamcze
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 85

Restauracja Machliny
78-553 Machliny
tel. (094) 375 19 11
tel. kom. 0 602 447 407

Bar Bistro „U Romka”
Stare Drawsko 18
78-550 Stare Drawsko

Bar Machliny
78-553 Machliny

Kurczak z rozna
ul. Długa, 78-550 Czaplinek
tel. kom. 0 692 944 541

Mała gastronomia
ul. Wałęcka
78-550 Czaplinek

Pijalnia piwa
ul. Drahimska 8
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 53 34

Restauracja Paradise
Złocieniecka 5
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 54 02
tel. kom. 0 502 031 571

Tento Bar
Piekary 2
78-550 Czaplinek
tel. (094) 375 45 20

Drzewiany

„Gospoda Wiejska”
Roman Obławski
Drzewiany 24
76-020 Bobolice
tel. 0 94 318 78 02

Głódowa

Restauracja „U Kawalca”
Krystyna Kawalec, Głódowa
76-020 Bobolice
tel. 0 94 316 73 65

Jeleń

Smażalnia ryb SIELAWKA
Jeleń 36
tel. 0 94 375 74 78

Karlıno

Restauracja NA SKARPIE
Karlıno
ul. Koszalińska 84,
tel. 0 94 31 17 465

PETRICO LAND
Krzywopłoty 7
tel. 0 94 31 17 901
fax 0 94 31 17 902
czynna całą dobę.

Pizzeria „KAJA”
ul. Koszalińska 29

Kołobrzeg

BARKA, ul. Zwycięzców 11,
tel. 0 94 352 46 59

BELLA ITALIA
ul. Gierczak 27a

CZARNA PERŁA
ul. Westerplatte 5c

CZARNY SMOK, ul. Lwowska 1
(Podczele)

FAST FOOD, pl. Ratuszowy 5a

FREGATA, ul. Dworcowa 12
tel. 0 94 352 37 87

GKO, ul. Portowa 15

HEBAN, ul. Borzymowskiego 3

HRABIANKA, ul. Kamienna 36
tel. 0 94 354 28 68

POD DWOMA ŁABĘDZIAMI
ul. Armii Krajowej 30

SALA RYCERSKA
ul. Wąska 1

SKANDYNAWIA
ul. Dworcowa 10
tel. 0 94 352 82 11

SOLNY, ul. Fredry 4
tel. 0 94 354 57 00

Tawerna U JENSA
ul. Gierczak 26

Zajazd U KWIATKA
ul. Piętowa 54
tel. 0 94 352 84 78

ZAJAZD KASZTELAŃSKI
Budzistowo k. Kołobrzegu
tel. 0 94 352 57 80

Machliny

Restauracja, 78-553 Machliny
tel. (094) 375 19 11
tel. kom. 0 602 447 407

Malechowo

Restauracja „Pod Dębem”
76-142 Malechowo
tel. 318 43 19

Parsęcko

Danuta Kęsicka, Janowo 6
78-412 Parsęcko
tel. 0 94 372 73 23
Gospodarstwo agroturystyczne
jest członkiem Lokalnej Organizacji
Turystycznej
www.lot.parseta.pl

Połczyn Zdrój

Kawiarnia ANNA
ul. Grunwaldzka 1
tel. 36 620 15

BORKOWO, ul. Sobieskiego 13
tel. 36 621 05

BOROWINKA, ul. Parkowa 6
tel. 36 621 34

GRYF, ul. Solankowa 8
tel. 36 620 19

Dyskoteka GORDON
ul. Piwna 2
tel. 0 94 36 625 98

POLANIN
ul. Wojska Polskiego 50
tel. 0 94 36 621 58

ALCHA, ul. Zdrojowa 2

CHIEF, ul. Zdrojowa 4,
tel. 0 94 366 24 35

PANAMA, ul. Wojska Polskiego 54
tel. 0 94 366 22 76

PIEKEŁKO, ul. Parkowa 6
tel. 0 94 366 22 48

PIZZERIA COLOSSEUM
ul. Moniuszki 1
tel. 0 94 366 47 60

Kawiarnia ANNA
ul. Grunwaldzka 1
tel. 36 620 15

Rymań

Motel „Polonez”
ul. Koszalińska 13 Rymań
tel. 0 94 358 32 78

Zajazd „Ostrowska”, Leszczyn 11
tel. 0 94 351 97 15

Stare Drawsko

Restauracja Drahim
Stare Drawsko 24
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 20

Gospoda Podzamcze
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 85

Bistro „U Romka”
Stare Drawsko 18
78-550 Stare Drawsko

Szczecinek

Restauracja „Merkury”
ul. Cieślaka 11
tel. 0 94 374 35 26

Restauracja „Jolka”
ul. Ordona 29
tel. 0 94 374 18 18

Restauracja „Żółty dom”
ul. Ordona 11, tel. 0 94 372 37

Restauracja Residence
ul. Lelewela 12
tel. 094 372 88 50
e-mail: residence@szczecinek.pl
www: www.residence.szczecinek.pl

TAWERNA ul. Ordona 30
tel. 094 71 28 290

Bar Zameczek, plac Wolności 15
tel. 094-37-243-53

Smażalnia ul. Parkowa 7
tel. 094 37 440 42

Oberża U Kwaka
ul. Jana Pawła II 4
tel. 094 372 38 77
094 372 39 66

Restauracja La Paz ul. Ordona 4
tel. 094 372 59 69

Klub EB Karolinka
ul. Polna 31

Pizzeria „Primavera”
ul. Boh. Warszawy 4a
tel. (094) 372 38 53

Pierogarnia „Primavera”
Plac Wolności 18J
tel. (094) 374 83 91

Pizzeria „Avanti”
ul. 28 Lutego 2
tel. (094) 372 99 89

Silnowo

Restauracja w Gospodarstwie
agroturystycznym TRAMP
Silnowo 33
tel. 0 94 375 75 31

Stare Drawsko

Restauracja Drahim
Stare Drawsko 24
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 20

Gospoda Podzamcze
78-550 Stare Drawsko
tel. (094) 375 88 85

Bar Bistro „U Romka”
Stare Drawsko 18,
78-550 Stare Drawsko

Ustronie Morskie

Pizzeria „Muszelka”
ul. B. Chrobrego 51,

Pizzeria „Titanic” – Drink-Bar-Grill
ul. Wojska Polskiego 3b
tel. (094) 351 54 56

Bar „Ostoja”, ul. Brzozowa 1
tel. (094) 351 51 17

Bar „Pod Kasztanem”
ul. B. Chrobrego 30,
tel. (094) 351 51 66

Bar „Roberto”, ul. Okrzei 9

Bar „U Macieja”,
ul. Wojska Polskiego 14
tel. (094) 351 07 07

Pub „Sęk”, ul. B. Chrobrego 73
tel. (094) 351 55 31

Kawiarnia „Albatros”
ul. B. Chrobrego 18

Kawiarnia „Exploris”
ul. B. Chrobrego 11
tel. (094) 351 54 60

Restauracja „Amadeusz”
ul. Nadbrzeżna
tel. (094) 351 52 28

Restauracja „Europa”
ul. Koszalińska 2,
tel. (094) 351 52 49

Restauracja „Kabczek”
ul. Chrobrego 13a
tel. (094) 351 51 97

Kawiarnia-Restauracja
„Lambert”
ul. B. Chrobrego 53a,
tel/fax. (094) 351 54 31

Restauracja „Morena”
ul. B. Chrobrego 2,
tel. (094) 351 52 87

Restauracja „Rafa”
ul. Kolejowa 2
tel. (094) 35151 25

Informacja Turystyczna

1. Barwice

Ośrodek Kultury i Turystyki
ul. Wojska Polskiego 15
tel. (094) 373 60 25

Informacja Turystyczna
przy Urzędzie Miasta i Gminy
78-460 Barwice
ul. Zwycięzców 22
tel. (094) 373 63 09
fax (094) 373 63 49
www: www.barwice.pl
e-mail: gci.barwice@wp.pl

2. Biały Bór

Informacja Turystyczna Urząd
Miasta i Gminy
ul. Żymierskiego 10
78-425 Biały Bór
tel. (0-94) 373 90 32
373 90 02
fax 373 97 45
gmina@bialybor.com.pl

3. Bobolice

Centrum Informacji Turystycznej
pl. Zwycięstwa 5
76-020 Bobolice
tel./fax 094 316-71-55
e-mail: citbobolice@o2.pl
www.citbobolice.info

4. Borne Sulinowo

Punkt Informacji Turystycznej
ul. Bol. Chrobrego 3
78-449 Borne Sulinowo
tel. (094) 373-37-44
0604-561-583
www.bornesulinowo.pl
e-mail: saszaborne@poczta.onet.pl

Gminne Centrum Informacji
78-449 Borne Sulinowo
ul. Szpitalna 1
tel. (094) 373 46 55
www.bornesulinowo.pl

Informacja Turystyczna
78-449 Borne Sulinowo
al. Niepodległości 5c/a
tel. (094) 373 37 44

5. Czaplinek

Centrum Informacji Turystycznej
ul. Wałęcka 3
78-550 Czaplinek
tel. 94/3754577

Informacja Turystyczna
Stowarzyszenie Gmin i Powiatów
Pojezierza Drawskiego
ul. Rynek 1
78-440 Czaplinek
tel. 094 375 52 37
(094) 375 52 20
www.czaplinek.pl
e-mail: umigczap@ko.onet.pl

Lokalna Organizacja Turystyczna
Czaplinek, ul. Rynek 1
78-440 Czaplinek
tel./fax 094 375 47 90
www.czaplinek.pl
e-mail: lot@czaplinek.pl
turystyka@czaplinek.pl

6. Karlino

Centrum Informacji Turystycznej
prowadzone przez Lokalną
Organizację Turystyczną
ul. 78-230 Karlino
ul. Szymanowskiego 17
tel.(+ 48 94) 311 72 47
fax (+48 94) 311 71 16
e-mail: zmigdp@parseta.org.pl

Punkt Informacji Turystycznej
Miasta i Gminy Karlino
ul. Szczecińska 3
tel./fax 094 311 73 82
e-mail: it@karlino.home.pl

7. Kołobrzeg

Centrum Promocji i Informacji
Turystycznej
ul. Plac Ratuszowy 2/1
78-100 Kołobrzeg
tel./fax: +48 0 94 35-472-20
+48 0 94 35-51-320
cepit@post.pl
www.cp.kolobrzeg.pl

Informacja Turystyczna
ul. Dworcowa 1
78-100 Kołobrzeg
tel./fax (094) 352 79 39
www.kolobrzeg.turystyka.pl
turystyka@home.pl

Gminny Ośrodek Turystyki
i Gospodarki Komunalnej Kołobrzeg
ul. Trzebiatowska 48b
78-100 Kołobrzeg
tel. (094) 352 60 08
fax (094) 352 60 09

8. Połczyn Zdrój

Centrum Informacji Kulturalnej
i Turystycznej
ul. Zamkowa 2
78-320 Połczyn Zdrój
tel./fax (094) 366 31 17
cikt-polczyn@poczta.wp.pl

9. Szczecinek

Centrum Informacji Turystycznej
i Promocji Miasta
pl. Wolności 7
78-400 Szczecinek
tel./fax (094) 372 37 00
www.szczecinek.pl/turystyka.htm
e-mail: cit@umszczecinek.pl

10. Ustronie Morskie

Informacja Turystyczna
Urząd Gminy
ul. Chrobrego 68
78-111 Ustronie Morskie

tel. (094) 351 41 89
fax 094 351 55 35
www.ustronie-morskie.pl/it
turystyka@ustronie-morskie.pl
Funkcjonuje poza sezonem

Informacja Turystyczna
Urząd Gminy
78-111 Ustronie Morskie
ul. Chrobrego 68
tel. (094) 351 55 35
e-mail: ustronie-mor@post.pl

Informacja Turystyczna
ul. Osiedlowa 2b
78-111 Ustronie Morskie
tel./fax (094) 351 41 75
www.ustronie-morskie.pl/it
turystyka@ustronie-morskie.pl
Funkcjonuje od 1.07 do 30.09